

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Perhetyötä etsimässä

Kasvattajien ja johtajien kokemuksia perhetyöstä Keravan
varhaiskasvatuksessa

Vilkman, Mari

2015 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää

Perhetyötä etsimässä
Kasvattajien ja johtajien kokemuksia perhetyöstä
Keravan varhaiskasvatuksessa

Vilkman, Mari
Perhekeskeisin varhaiskasvatuksen
johtaminen ja kehittäminen, sosiaa-
lialan YAMK-tutkinto
Opinnäytetyö
Lokakuu, 2015

Mari Vilkman

Perhetyötä etsimässä

Vuosi

2015

Sivumäärä

68

Varhaiskasvatuksen perhetyö on nykypäivänä yhä laajeneva työmuoto, joka useimmiten ennalta ehkäisevänä palveluna liittyy sekä perhetyön että varhaiskasvatuksen kenttään. Vielä ei kuitenkaan ole yksiselitteistä mitä perhetyö varhaiskasvatuksessa kaiken kaikkiaan on ja miten sitä toteutetaan. Näissä kunnissa, joissa työmuoto jo auki kirjoitettuna löytyy, on hyvinkin erilaisia ratkaisumalleja siihen, mitä se todellisessa arjessa on. Keravan varhaiskasvatuksessa on oma mallinsa toteuttaa työmuotoa. Työtä haluttiin arvioida ja sitä kautta myös kehittää, ja ajankohtainen tutkimustieto oli tarpeen.

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Osoitin sähköisen lomakehaastattelun Keravan varhaiskasvatuksen kasvattajille. Ensimmäisen lomakehaastattelun aineiston perusteella muodostin toisen lomakehaastattelun, jonka osoitin viidelle Keravan varhaiskasvatuksen johtajalle. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kerätä kasvattajien kokemuksia perhetyöstä varhaiskasvatuksessa, sekä syventää näkemystä johtajuuden näkökulmalla.

Opinnäytetyöni lähestyy perhetyötä varhaiskasvatuksessa fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen peruseriaatteita kunnioittaen. Kasvattajien ja johtajien kokemukset perhetyöstä ovat ensisijalla. Aineistoanalyysi, jota käytin oli Perttulan kehittämä hermeneuttinen analyysitapa, joka eteni kaksi vaiheisena. Molempiin vaiheisiin kuului seitsemän alavaihetta. Aineistoanalyysissä edettiin yksilön kokemusten muodostamista sisältöalueista yleiseen merkitysverkostoon, ja lopuksi yleiseen kuvaukseen tutkittavasta ilmiöstä.

Perhetyötä Keravan varhaiskasvatuksessa toteuttavat perhetyöntekijä, kasvattajat ja muu henkilökunta. Lisäksi muita toimijoita mainitaan, esim. seurakunta. Työtä tehdään yhteistyössä, mutta myös yksilöinä itsenäisesti. Perhetyö on ohjaamista ja konsultointia, keskustelua, kohtaamista ja monia muita sisällöllisiä asioita. Kasvatuskumppanuus on kasvattajien kokemuksista nouseva perustyönmuoto. Merkittävin kehittämisen kohta on tietoisuuden lisääminen, sekä kasvattajien ammatillisen vastuun korostaminen.

Varhaiskasvatus, perhetyö, kasvatuskumppanuus, vanhemmuuden tukeminen, varhainen puuttuminen ja tuki sekä moniammatillinen yhteistyö ja verkostotyö

Mari Vilkman

Searching for family work

Year	2015	Pages	68
------	------	-------	----

Family work in early childhood education today is an increasingly expanding form of work, which is often interlaced as a preventive service in both the fields of early childhood education and family work. It is not yet clear what family work in early childhood education on the whole is and how it is implemented. In the municipalities where the form of work already exists, there are very different approaches to what it is in everyday life. Kerava's early childhood education has its own model to do the work. There was a need to evaluate it, and thereby also to develop family work in Kerava. That is why current research information was necessary.

This thesis is a qualitative study. I addressed the electronic form of the interview to early childhood educators in Kerava. Based on the material from the first interview, I made a second interview which I gave to five day care center directors in Kerava. The purpose of this study was to collect educators' experiences of family work in early childhood education, as well as to deepen the vision from the perspective of leadership.

The thesis approaches family work in early childhood education according to the fundamental principles of phenomenological-hermeneutical research. Educators' and leaders' experiences of family work are top priority. The analysis of the material that I used was the hermeneutical method of analysis developed by Perttula. It proceeds in two stages. Both phases consist of seven subphases. The data analysis progressed from an individual's experiences to a common meaning network and finally to a general description of the phenomenon.

Family work in early childhood education in Kerava is implemented by a family worker, educators and other staff. Other implementers are also mentioned, for example the parish. The work is performed in co-operation, but also independently as individuals. Family work is guidance and consulting, discussions, appointments and many other issues. Educational partnership is a basic form of family work rising from the educators' experiences. The most important development area is raising awareness as well as highlighting the professional responsibility of educators.

Keywords: Early childhood education, family work, educational partnership, support for parenting, early intervention and support, multi-professional co-operation

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Opinnäytetyön konteksti.....	8
	2.1 Perhetyöntekijä Keravan varhaiskasvatuksessa.....	8
	2.2 Aikaisempia tutkimuksia ja hankkeita perhetyöstä varhaiskasvatuksessa	10
3	Perhe ja vanhemmuus varhaiskasvatuksessa	12
	3.1 Vanhemmuuden tukeminen	12
	3.2 Kasvatuskumppanuus	13
	3.3 Varhainen puuttuminen ja tuki	15
4	Moniulotteinen perhetyö.....	17
	4.1 Perhetyö varhaiskasvatuksen kentällä.....	17
	4.2 Moniammatillinen- ja verkostoyhteistyö	19
	4.3 Teoreettisen viitekehyksen yhteenvedo	22
5	Tutkimuksen tarkoitus ja metodologia	23
	5.1 Tutkimuskysymykset.....	23
	5.2 Fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa	24
	5.3 Tutkijan esiymmärrys tutkittavasta ilmiöstä	27
6	Tutkimuksen toteutus	28
	6.1 Tutkimusprosessi	28
	6.2 Tutkimukseen osallistuneet ja aineiston kuvaus.....	29
	6.3 Lomakehaastattelu.....	31
	6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja etiikka	32
7	Aineistoanalyysi	34
	7.1 Aineistoanalyysi fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimuksessa	34
	7.2 Aineistoanalyysin ensimmäinen päävaihe.....	36
	7.3 Aineistoanalyysin toinen päävaihe	37
	7.4 Syventävän aineiston aineistoanalyysi.....	38
8	Kokemuksia varhaiskasvatuksen perhetyöstä	39
	8.1 Perhetyön toimijat varhaiskasvatuksessa	39
	8.2 Varhaiskasvatuksen perhetyön ominaisuuksia ja sisältöjä	40
	8.3 Varhaiskasvatuksen perhetyö ammattisanojen kautta	42
	8.4 Varhaiskasvatuksen perhetyön toteutuminen ja kehittämisideat	43
	8.5 Johtajuuden näkökulma varhaiskasvatuksen perhetyöhön	45
9	Johtopäätökset ja pohdinta	48
	9.1 Kasvattajien ja johtajien kokemukset.....	48
	9.2 Varhaiskasvatuksen perhetyön kehittämisideat	52
	9.3 Tutkimuksen arviointia	54
	9.4 Jatkotutkimus mahdollisuuksia	56

Lähteet	58
Kuviot.....	62
Liitteet.....	63

1 Johdanto

Vanhemmuus on elämän mittainen tehtävä, johon sitoudutaan. Isyys ja äitiys ovat vanhemmuutta. Lapselle perhe ja vanhemmat tai vanhempi ovat elämän ja oppimisen perusta. Lapsi lähtee rakentamaan oman elämänsä sisältöä ja taitojaan niillä välineillä, joita on omilta vanhemmiltaan saanut. Myös vanhempien keskinäinen suhde ja vuorovaikutustaidot sekä kulttuuri ovat rakennusaineita lapsen maailman hahmotuksessa. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 15.)

Varhaiskasvatuksen kentällä perhetyöntekijöiden määrä on vielä hyvin pieni, joskin on nähtävissä työnimikkeiden lisääntyneen viime vuosien aikana. Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijöitä on muutamissa kunnissa, kuten esimerkiksi Keravalla, Porvoossa, Hämeenkyrössä ja Nokialla. Ei kuitenkaan voida tarkkaan määritellä, mitä tarkoittaa varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän työ, vaan asiaa on lähestytty hieman eri tavoilla eri kunnissa. Keravalla on oma näkemysensä, oma mallinsa ja viitekehyksensä sille, mihin tarpeisiin ja haasteisiin varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä vastaa.

Keravan varhaiskasvatuksen näkökulmasta nousi tarve tutkia ja kehittää perhetyötä varhaiskasvatuksessa. Tämä siitä syystä, että hankkeena alkaneen työn kehittämiseen tarvittiin välineitä. Talvio ja Vuorsalon (2010) opinnäytetyö on ollut ainoa tutkittu materiaali aihepiiristä Keravan varhaiskasvatuksessa. Työn kehittämisen kannalta oli merkityksellistä kerätä ajankohtaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen perhetyöstä. Perhetyötä varhaiskasvatuksessa voidaan kuvata monella eri tavalla. Keravan varhaiskasvatuksessa työskentelee perhetyöntekijä, ja on luontevaa ajatella, että hänen työnsä on perhetyötä varhaiskasvatuksen kentällä. Kuitenkin voidaan tämän lisäksi ajatella, että kasvattajilla on myös oma paikkansa perhetyön toteuttajina arjessa.

Opinnäytetyössäni lähestyn perhetyötä kasvattajien näkökulmasta, ja kuvaan sitä heidän määrittelemänsä aineiston pohjalta. Tutkin, millaisena Keravan varhaiskasvatuksen kasvatushenkilökunta ymmärtää ja kokee perhetyön varhaiskasvatuksessa oman ammattinsa näkökulmasta. Aineiston keräsin sähköisellä lomakehaastattelulla. Tämän lisäksi tein kasvattajien aineistosta nousseista teemoista toisen lomakehaastattelun viidelle johtajalle, jolla sain johtajuuden näkökulman varhaiskasvatuksen perhetyöhön.

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, joka nojautuu fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen peruseräkkeitä. Fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimuksessa yksilöiden kokemusten kautta muodostetaan yleinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Tässä tapauksessa tutkittava ilmiö on perhetyö varhaiskasvatuksessa. Tutkimuskysymyksiäni ovat: Minkälaiseksi varhaiskasvatuksen kasvattajat määrittelevät perhetyön Keravan varhaiskasva-

tuksessa? Ja millaisia kehittämistarpeita kasvattajat varhaiskasvatuksen perhetyöstä nostavat esiin? Aineistoanalyysi on toteutettu Perttulan kehittelemän metodin avulla. Metodissa yhdistyy heideggeriläistä hermeuttista filosofiaa, sekä Rauhalan eksistentiaalis-fenomenologista filosofiaa. Aineistoanalyysi on kaksivaiheinen. Opinnäytetyöni tarkoitus ei ole saavuttaa kaikkien kasvattajien tilastollista mielipidettä asiaan, vaan enemminkin kerätä mahdollisimman erilaisia kokemuksia siitä, miten ja millaisena perhetyö koetaan varhaiskasvatuksen arjessa.

Keskeisiä käsitteitä ovat varhaiskasvatus, perhetyö, kasvatuskumppanuus, vanhemmuuden tukeminen, varhainen puuttuminen ja tuki sekä moniammatillinen yhteistyö ja verkostotyö.

2 Opinnäytetyön konteksti

2.1 Perhetyöntekijä Keravan varhaiskasvatuksessa

Suomessa varhaiskasvatukseen kuuluvat päivähoito, esiopetus sekä koululaisten aamu- ja ilta-päivätoiminta. Kunnan ja yksityisten tahojen järjestämä toiminta on julkista varhaiskasvatuspalvelua. Kuntien, seurakuntien ja järjestöjen kerhotoimintaa voidaan kuvata eri muotoineen avoimeksi varhaiskasvatukseksi. Varhaiskasvatusta Suomessa kuvataan kasvatuksellisena vuorovaikutuksena, joka tapahtuu pienten lasten eri elämäntilanteissa. Työn ensisijainen tavoite on lapsen kasvun ja kehityksen edistäminen. Ensisijainen kasvatusoikeus ja -vastuu on vanhemmilla eli kotikasvatuksella, jota varhaiskasvatuspalveluiden tehtävä on tukea. Vuonna 1973 säädetty päivähoitolaki on merkittävin varhaiskasvatusta säätelevä säädös, esiopetusta taas säätelee perusopetuslaki. Tämän lisäksi monella muulla sosiaalihuollon erityislainilla on vaikutusta varhaiskasvatuspalveluihin. Varhaiskasvatusta määritellään ja ohjataan myös valtakunnallisilla linjauksilla, varhaiskasvatussuunnitelman perusteilla ja erilaisilla Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksillä ja tutkimuksilla. (Varhaiskasvatus vuoteen 2020, 2008, 29–44.)

Jokaisella perheellä, jossa on alle kouluikäinen lapsi, on varallisuudesta ja työllisyystilanteesta huolimatta oikeus saada lapselleen päivähoitopaikka. Kunnalla ei ole velvollisuutta vain järjestää se, vaan myös vastata päivähoitopaikan laadusta ja valvonnasta. Niin sanottu educa-re-malli, eli hoito, kasvatus ja opetus, on työn lähtökohtana. Esimerkiksi ruokailu on osa perushoitoa, mutta samaten opetusta ja kasvatusta. Kunnan tehtävä on huolehtia siitä, että perhe saa varhaiskasvatuspalvelut omalla äidinkielellään, joka voi olla suomen lisäksi ruotsi tai saame. Päivähoidon perustehtäviin kuuluu tukea perheitä heidän kasvatusvastuussaan, sekä ottaa huomioon kulttuurin ja kielen tuomat erot. (Sosiaali- ja terveysministeriön esitettä 9, 2013. 19–21.)

Kerava sijaitsee 30 kilometrin päässä Helsingistä Lahden moottoritien varressa. Naapurikuntia ovat Järvenpää, Tuusula, Sipoo ja Vantaa. Kerava jakaantuu kymmeneen kaupunginosaan,

jotka ovat Kaleva, Kilta, Sompio, Keskusta, Ahjo, Savio, Ylikerava, Kaskela, Alikerava ja Jokivarvi. Vuoden 2013 tilastojen mukaan Keravalla asui 34 913 asukasta. Valtuusto määrittelee kaupungille strategian, josta ilmenee Keravan tahtotila eli keskeiset tavoitteet ja miten niihin päästään. Kaupungin tunnuslause on ”pieni suuri Kerava”. (Kerava 2014d.)

Keravalla kasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen palveluita tuottaa kasvatus- ja opetustoimi. Varhaiskasvatus ja opetus toimivat yhteistyössä perheiden parhaaksi. Perusta elinikäiselle oppimiselle ja kasvulle luodaan varhaiskasvatuksessa. Ensisijaisena varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää kokonaisvaltaista lapsen hyvinvointia. Varhaiskasvatus koostuu hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta, jotka luovat yhtenäisen kokonaisuuden. Päätehtävänä on toteuttaa päivähoitolain mukaiset varhaiskasvatuspalvelut, sekä perusopetuslain mukaiset esiopetuspalvelut Keravalaisille lapsiperheille. (Kerava 2014a.)

Keravalla toimii 17 kunnallista varhaiskasvatuyksikköä. Tämän lisäksi alueella on yksityisiä toimijoita. Kunnallisia varhaiskasvatuyksiköitä ovat Aarre, Heikkilä, Jaakkola, Kaleva, Kannisto, Keravanjoki, Keskusta, Kurkela, Lapila, Marttila, Naavapuisto, Niinipuu, Päivölänsaari, Savio, Sompio, Sorsakorpi ja Virrenkulma. (Kerava 2014b.)

Keravan varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä tarjoaa tukea perheille arjen haasteisiin. Tapaamiset järjestetään lapsen päivähoitopaikassa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä ei tee kotikäyntejä. Tuki on maksutonta sekä luottamuksellista, ja perhetyöntekijä on vaitiolovelvollinen. Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä voi tarvittaessa tehdä yhteistyötä muiden tahojen kanssa tai ohjata perheen sopivien tukimuotojen pariin. Keravan varhaiskasvatuksen perhetyöntekijään perhe saa yhteyden lapsensa päiväkodin kasvattajien, yksikön johtajan tai varhaiserityisopettajan kautta, sekä itsenäisesti hakeutuen. Työ on lyhytkestoista ja pyrkii löytämään ja vahvistamaan perheen sisäisiä voimavaroja. (Kerava 2014c.)

Keravan varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän työtä aloiteltiin varhaiskasvatuksen perhetyön hankkeena elokuussa 2010. Hanke oli kaksivuotinen, ja sen tavoitteena oli rakentaa varhaiskasvatukseen helposti lähestyttävä perhetyön toimintamalli. Lähtökohtana olivat vanhemmuuden tukeminen ja ennaltaehkäisevä työote varhaiskasvatuksessa. Hankkeen tavoitteena oli lisätä kasvattajille välineitä ja tietoutta kohdata perheitä sekä löytää yhteistyölinkki varhaiskasvatuksen ja eri hallintokuntien välille. (Keravan varhaiskasvatuksen hanke, 2010–2012.) Hankkeen jälkeen Keravan varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän työtä on jatkettu, ja matalan kynnyksen tavoitavuutta pyritty lisäämään.

Vuonna 2010 Tikkurilan Laurean sosiaalialan koulutusohjelman opiskelijat Virpi Talvio ja Tanja Vuorsalo tutkivat perhetyön tarvetta varhaiskasvatuksessa Keravalla varhaiskasvatuksen

henkilöstön näkökulmasta. Tutkimuksen tuloksia hyödynnettiin syksyllä 2010 alkaneessa varhaiskasvatuksen perhetyön hankkeessa Keravalla. Hankkeen jälkeen perhetyöntekijä on vaihtunut, hänen toimenkuvaansa on päivitetty, sekä tapaamiaan asiakkaita tilastoitu, mutta sen paremmin itse työtä ei ole tutkittu. Hankkeesta on kuitenkin kirjoitettu loppuraportti (2012), jossa käsitellään hankkeen onnistuneisuutta sekä siitä nousseita kehittämisen kohtia. Hankkeen loppuraportissa nostetaan esille muun muassa perheiden arvottaminen ja sen vaikutukset kasvatuskumppanuuteen, perhetyöntekijän sopivan nimikkeen määrittelyminen sekä työnrajaus. Hankkeen loppuraportissa nostetaan erääksi kehittämisen kohteeksi perhetyöhön ohjautumisen selventäminen. Loppuraportin mukaan hankkeen aikana kasvattajien tietoisuus on jo selkeästi lisääntynyt, mutta silti hankkeen loppuvaiheessa on koettu, että selventämistä vielä tarvitaan. Varhaiskasvatusyksiköiden johtajilla on suuri merkitys tässä työssä. Heidän tehtävänä on opastaa kasvattajat toimimaan oikein.

2.2 Aikaisempia tutkimuksia ja hankkeita perhetyöstä varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevan työryhmän tueksi tehty Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat (2014) -aineisto käsittelee otsikkonsa mukaisesti varhaiskasvatuksen historiaa, nykytilaa ja mahdollisia kehittämisen suuntauksia. Aineistossa kerrotaan, että 1.10.2012 varhaiskasvatuksessa on työskennellyt yhteensä 13 henkilöä ammattinimikkeellä perhetyöntekijä. Tämän lisäksi leikkitoiminnasta sekä avoimessa varhaiskasvatuksesta löytyy nimike lapsiperhetyöntekijä, mutta näiden työntekijöiden määrästä ei ole tietoa, tai se on alle 10, jolloin sitä ei ole aineistossa ilmoitettu. (Alila, Eskelinen, Estola, Kahiluoto, Kinon, Pekuri, Polvinen, Laaksonen & Lamberg 2014, 135.) Aikaisempia tutkimuksia perhetyöstä varhaiskasvatuksessa on haasteellista löytää. Tämä johtunee ammattinimikkeen vähäisestä olemassaolosta, tai vielä liian uudesta muodosta tehdä töitä. Pääsääntöisesti etsinnän tuloksiksi sain opinnäytetöitä, ja hankkeiden raportteja. Näyttäisi siltä, että perhetyöntekijän työtä varhaiskasvatuksessa kuvataan ja arvioidaan eniten hankkeiden ja niiden raportointien kautta. Seuraavassa esittelen muutamia hankkeita sekä opinnäytetöitä aiheesta.

Sosiaali- ja terveysministeriön tukema KIMPPA perhetyö päivähoitossa -hanke toteutettiin Hattulan kunnan ja Hämeenlinnan kaupungin yhteishankkeena vuosina 2003–2005. Hallinnollisesti se toteutettiin Hämeenlinnan päivähoitossa. Hankkeeseen osallistui Hattulan ja Hämeenlinnan päivähoitosta yhteensä 13 yksikköä. Siihen kuului niin ikään yhteistyö muiden toimijoiden kuin päivähoiton kanssa. Tällaisia toimijoita olivat mm. neuvola, koulu, sairaala, sosiaalitoimi, perheneuvola ja Hämeen ammattikorkeakoulu (HAMK). Pää tavoite oli kehittää päivähoiton perhetyötä, ja etenkin luoda perhepalveluita, jotka antavat oikea-aikaista tukea perheille. Lapsiperheiden hyvinvointi ja syrjäytymisen ehkäiseminen olivat muita keskeisiä tavoitteita. Hankkeessa luotiin päivähoitoon perhetyön malli, jonka tavoite oli juurruttaa

perhelähtöinen asennoituminen työhön. Tämän lisäksi toteutettiin perhetapaamisten työskentelymallia, jolla saatiin tietoa asiakkailta. KIMPPA -hankkeen näkemyksen mukaan päivähoiton työntekijän rooli perhetyössä on arjen päivittäisessä kasvatuskumppanuudessa, varhaisessa puuttumisessa sekä huolien puheeksiottajana. Perhetyöntekijän rooli taasen on matalan kynnyksen palvelun ja oikea-aikaisen tuen tarjoaminen. (Antikainen 2006, 3–18, 26–33.)

Kymmenellä Helsingin asuinalueella on toteutettu vuosina 2001–2004 sosiaaliviraston positiivisen diskriminaation hankkeita. Kontulassa kaksiosainen hanke käsitteli varhaisen tuen aihepiirin teemoja. Osahankkeina olivat ”Perhetyö päiväkotiki Pihapirtissä ja moniammatillisen yhteistyön kehittäminen” ja ”Puheeksiottamisen työmenetelmien kehittäminen päiväkotiki Liinakosassa”. Päiväkotiki Pihapirttiin palkattiin hankkeen ajaksi perhetyöntekijä vanhempia ja lapsia sekä heidän tarpeitaan varten. Ensisijaisena tehtävänä hänellä oli perheiden tukeminen ja tämän lisäksi henkilökunnan konsultointi. Perhetyöntekijän tapaamisissa keskusteltiin perheen tilanteesta sekä tutkittiin mahdollisia muita tukitoimenpiteitä. Hankkeen asiakasvaikutuksina saatiin selkeitä tuloksia siitä, kuinka olennaista olisi saada päivähoitoon perhetyöntekijöitä. Etenkin perhetyöntekijän helppo saatavuus päiväkodista sekä tuttuus olivat tuloksina hankkeen jälkeen tehdyissä haastatteluissa. (Monto & Simojoki-Tavi 2005, 8–15, 36–42.)

Lammi (2014) on tehnyt Lahden ammattikorkeakoulussa Ylemmän AMK opinnäytetyön varhaiskasvatuksen perhetyön kehittämisestä Ylöjärvellä. Ylöjärvellä varhaiskasvatuksen perhetyö on alkanut vuonna 2011, ja sen tavoitteena on vahvistaa perheiden arjen sujuvuutta, lasten kasvatusta ja vanhemmuutta. Ylöjärvellä perhetyöhön kuuluu vertaisryhmätyöskentelyä, perhekohtaista ohjausta ja henkilökunnan konsultointia. Opinnäytetyössään Lammi (2014) pyrkii luomaan Ylöjärven varhaiskasvatukseen ennaltaehkäisevän perhetyön mallin. Painopistealueena on neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyön vahvistaminen, sekä perhetyön tehtävän, toimintamallin ja tavoitteiden selkiyttäminen Ylöjärvellä. (Lammi 2014, 5,73.)

Kyllön (2012) Ylemmän AMK-tutkinnon opinnäytetyö käsittelee konkreettisesti päivähoiton perhetyöntekijän työtä perheiden tukena. Opinnäytetyössä on tutkittu Lempäälän, Sipoon ja Nokian kunnista perhetyöntekijöiden sekä yhden heidän asiakasperheensä yhteistyötä ja kokemuksia. Opinnäytetyön perustavoitteena oli selvittää, miten perhetyöntekijän työ on auttanut asiakasperheitä. Tuloksiksi Kyllö (2012) saa neljä kokemusta kuvaavaa merkityskokonaisuutta: kumppanuus, toiminnallisuus, tunteet ja subjektiivisuus. Tutkimus osoitti, että perheet kokivat perhetyöntekijän olevan kumppani, jonka kanssa voi rakentaa parempaa huomista. Toiminnallisuus kuvasti perheiden kokemuksia siitä, kuinka passiivinen tapa toimia muuttui perhetyöntekijän kanssa aktiiviseksi. Vahvana, koko aineiston läpäisevänä elementtinä mainittiin tunteet. Perhetyöntekijä oli oiva väylä perheille käydä läpi erilaisia tunteita, sekä tunneasioita. Subjektiviudella tarkoitettiin tulosta, jonka mukaan on erittäin merkittävää, että yksilö kokee olevansa oman elämänsä päähenkilö. Johtopäätöksenä Kyllö (2012) näkee että

perhetyöntekijän työ kohdistuu juuri näihin neljään merkityskokonaisuuteen. Niiden kautta perhetyöntekijä voi olla auttamassa perheiden hyvinvoinnin parantumista. (Kyllö 2012, 2, 32–46.)

3 Perhe ja vanhemmuus varhaiskasvatuksessa

3.1 Vanhemmuuden tukeminen

Vanhemmuus on elämänmittainen prosessi, jonka voidaan katsoa alkavan jo odotusaikana ja joka ei lakkaa koskaan. Omat lapsuuskokemukset sekä mielikuvat omasta lapsesta vaikuttavat prosessin alussa siihen, minkälaiseksi vanhemmuus alkaa kehittymään. Yhteiskunnalla, medialla ja virtuaalimaailmalla on omat vahvat vaikutuksensa vanhemmuuteen sekä siinä tapahtuviin muutoksiin. Vanhemmuuden peruseriaatteita ovat pitkäaikainen sitoutuminen sekä sen kautta ymmärtäminen, että omat tarpeet eivät aina välttämättä olekaan enää vanhempana ensisijaisia asioita. Vanhemmuus on asia, johon ei voi täysin opetella ja valmistautua etukäteen, vaan johon kasvetaan, ja jossa kasvetaan ja opitaan. Oman ainutlaatuisen vanhemmuuden löytäminen on elämänmittainen tehtävä. (Haapio, Koski, Koski & Paavilainen 2009, 83–84.)

Vanhemmuus on huolen aiheena niin vanhempien kuin alan ammattilaistenkin keskuudessa. Ohjeita, neuvoja ja tietoa on kyllä tarjolla suuriakin määriä. Kuitenkin vanhempien näkökulmaa kysyttäessä palveluita jossa olisi aikaa kohdata toinen vertainen tai ammattilainen ja avoimessa dialogissa keskustella aiheesta, on aivan liian vähän tarjolla. Vanhempien näkökulmasta merkittäviä keskustelun aiheita olisivat vanhemmuuden identiteetti, vanhemmuuteen kasvu ja lapsen ja vanhemman välinen tunneside. Tärkeää olisi saada avoimesti puhua niistä ristipaineista, joita yhteiskunta asettaa vanhemmille työn, asumisen ja perhe-elämän yhteensovittamiselle. Vanhemmuuden tukemisen näkökulmasta tarvitaan nykyisten neuvonta- ja tiedonjakopalveluiden lisäksi uudenlaisia keskustelu- ja kumppanuuskulttuuria tukevia palveluita. Vanhemmuuden tukemisen uudenlaisessa lähestymistavassa työntekijältä vaaditaan kykyä avoimeen dialogiin. (Kekkonen 2004, 94.)

Vanhemmuuden tukemisen malleja on monenlaisia. Työtä voidaan tehdä niin ulkopuolelta perheeseen, kuin perheen kanssakin. Sosiaalisen tuen ominaisuuksiksi voidaan määritellä konkreettinen tuki, jossa vanhempien avuksi mennään arjen konkreettisiin asioihin. Tuki voi samoin olla henkistä tukea. Tämän kaltaisissa tuen muodoissa ratkaisevaa on empaattisuus, kuunteleminen ja läsnäolo. Vanhemmuuden tukeminen voi lisäksi olla neuvontaa tai itsetunnon tukemista. Vanhempien tukemisessa laadullisesti merkittäviä seikkoja ovat läheisyys, vastavuoroisuus ja kestävyys. (Dolan, Canavan & Pinkerton 2005, 14–15.)

Jotta kasvattaja voi tukea vanhemmuutta sekä perheiden äitejä ja isiä kasvattajina, tulee hänen olla tietoinen omista näkemyksistään vanhemmuuden sukupolvisuuden ja kulttuurisuuden vaikutuksista. Käsitteet, tavat ja uskomukset nojautuvat omalle sukupolvelle tyypilliseen tapaan, ja jokainen kasvattaja edustaa silloin oman sukupolvensa näkemyksiä. Merkittävää on kasvattajana tunnistaa nämä omat lähtökohtansa ja näkemyksensä, jotta voi suhteuttaa ne ja ymmärtää, että on muitakin tapoja nähdä sama asia. Tätä kautta työntekijän tulee löytää roolinsa ammattilaisena. (Kekkonen 2004, 84–86.)

Sosiaali- ja terveyspalveluiden muuttuessa tulevaisuudessa yhtenäiseksi sote-palvelukokonaisuudeksi nousee monialaisen yhteistyön kehittäminen tärkeään asemaan. Perheiden varhaiskasvatus ja sosiaali- ja terveyspalveluiden yhteistyöllä voidaan edistää lasten tasavertaista oikeutta osallistua ja kehittyä sekä syrjäytymisen ehkäisemistä ja etenkin tukevia pienten lasten vanhempia, vanhemmuutta. Varhaiskasvatuspalveluihin satsaamalla voidaan vahvistaa kasvatuskumppanuutta ja vanhempien osallisuutta. (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 270.) Lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviin huoliin vanhemmat saavat oman kokemuksensa mukaan apua hyvin. Huonommin apua on saatavilla vanhemmuuteen ja perheen tilanteeseen liittyvien huolien kohdalla. Tuen saamista hankaloittavat palveluihin hakeutumattomuus, vähäiset resurssit ehkäisevissä palveluissa, varhaisen tunnistamisen ja huolen puheeksiottamisen ongelmat sekä arkea ja yhteisöllisyyttä tukevan toiminnan puuttuminen. Tilanteisiin tulisi puuttua tukemalla vanhempia omaehtoisesti hakeutumaan palveluiden pariin tiedottamalla olemassa olevista palveluista. Yhtä arvokasta olisi kouluttaa ammattihenkilöstöä tunnistamaan tuen tarpeita varhaisessa vaiheessa. (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 225.)

3.2 Kasvatuskumppanuus

Kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemiseen sitoutunutta yhteistyötä vanhempien ja kasvatushenkilöstön välillä kutsutaan kasvatuskumppanuudeksi. Toimivan, tietoisin yhteistyön perusta on luottamus, tasavertaisuus ja toisen kunnioittaminen. Vanhemmat ovat ensisijaisesti vastuussa lapsensa kasvatuksesta, henkilöstöllä taas on koulutuksen tuoma ammatillinen tieto ja osaaminen, sekä velvollisuus puitteiden luomisesta. Kasvatuskumppanuuden lähtökohta on lapsen tarpeet ja hänen hyvinvointinsa turvaaminen. Konkreettisesti kyse on asennoitumisesta yhteiseen päämäärään, sekä arjen organisoimisesta ja sopimisesta siihen liittyvällä parhaimmalla mahdollisella tavalla. Kasvatuskumppanuuden tulee olla luonteva osa varhaiskasvatusta, ja sen arkea. Toimiva kasvatuskumppanuus myös mahdollistaa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen alueella ilmenevän tuen tarpeen havaitsemisen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31–32.)

Päivähoidon näkökulmasta ajatellaan, että vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta. Kasvattaja päivähoitossa sen sijaan on vastuussa päivähoitopäivän aikana tapahtuvasta kasvatuksesta. Kun nämä kaksi vastuualuetta yhdistetään vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä, voidaan puhua vastuun kumppanuudesta. (Koivunen 2009, 151.) Kasvattajien tehtävä on luoda yhteistyön edellytykset vanhempia osallistamaan yhteistyöhön. Kasvattajalla tulee olla kykyä ymmärtää perheen tilanne sekä hienotunteisuutta ja taitoa ottaa asia puheeksi. Kasvattajalla täytyy niin ikään olla tietotaitoa siitä, millainen yhteistyömuoto millekin perheelle sopii. (Koivunen 2009, 152.) Vanhemman ja ammattilaisen toimivan ja vaikuttavan suhteen perustana ovat kunnioitus, luottamus ja rehellisyys. Päätöksiä tehtäessä keskinäinen yhteisymmärrys on erityisen tärkeää, jotta voidaan saada aikaan tuloksia. (Keen, 8.)

Puhuttaessa kumppanuudesta tulee ottaa huomioon sen määrittäminen. Kumppanuudessa tapahtuva yhteistyö on yhteistoiminnallista toimintaa. Molemmilla osapuolilla on oma osuutensa, ja suhde on tasapuolinen. Molemmat tuovat yhteistyöhön omat elementtinsä ja näin suhde mahdollistaa molempien kasvun ja kehittymisen. Yhteistyön onnistuminen on mahdollista kuitenkin vain silloin kun molemmat hyväksyvät toisensa asiantuntijuuden ja osallisuuden. Kumppanuussuhteen rakennusaineita ovat yhteistyö, yhteiset tavoitteet, asiantuntijuus, kunnioitus, neuvottelu, kommunikaatio, rehellisyys ja joustavuus. (Kekkonen 2012, 44.)

Periaate kasvatuskumppanuudesta on luonut uusia vaatimuksia vanhempien ja työntekijöiden suhteelle. Kyse on tasavertaisuudesta, ja ennen kaikkea asiantuntijuuden uudesta määrittelystä. (Alasuutari 2010, 21–22.) Päivähoitossa tämä merkitsee varhaiskasvattajien ja vanhempien roolien syventämistä ja monipuolistamista yhteistyön merkeissä. Perhelähtöisiin työmaaleihin perustuvat työkäytännöt ja työntekijän rooli suhteessa lapseen ja vanhempiin painottuvat enemmän kuin asiantuntijalähtöinen lähestyminen. Kumppanuudessa olennaista on yhdessä työskentely, kuitenkin unohtamatta sitä tosiseikkaa, että työntekijällä on ammattinsa tuoma asiantuntemus asiasta ja vanhemmalla oikeus tulla kuulluksi ja huomioiduksi oman asiantuntemuksensa kanssa. Kumppanuudessa merkittävää on vuorovaikutus ja ratkaisukeskeisyys, ei niinkään ongelmalähtöisyys. (Kaskela, Kekkonen 2006, 18–19.)

Kasvatuskumppanuus rakentuu erilaisista elementistä. Rakentuminen alkaa tutustumisesta, eli ensimmäisestä kohtaamisesta. Kasvatuskumppanuuden näkökulmasta aloituskeskustelun tarkoitus on antaa perheelle mahdollisuus puheenvuoroon oman lapsensa ja perheensä puolesta. Tästä alkaa molemminpuolinen tutustuminen ja kasvatuskumppanuuden rakentuminen. Toisena elementtinä on tutustumisvaihe ja lapsen vastaanottaminen osaksi päivähoitoa. Kasvatuskumppanuuden läsnä olevin ja konkreettisin muoto on päivittäiset kohtaamiset. Päivittäiset kohtaamiset ovat vuoropuhelua vanhemman, kasvattajan ja lapsen välillä. Luottamuksellinen ja syvenevä vuoropuhelu, jossa kasvattajalla on myönteinen ja avoin suhtautuminen perheeseen, luovat mahdollisuuksia käydä läpi huoli- ja pulmatilanteita. Viidentenä kasvatuskump-

panuuden muotona ovat kasvatuskeskustelut, jotka ovat keskeisiä kasvatuskumppanuuden toteutumisen tilanteita. Kasvatuskeskusteluita tulee käydä säännöllisesti. Niissä laaditaan lapsikohtainen suunnitelma varhaiskasvatuksesta ja arvioidaan sen toteutumista säännöllisesti. Osa kasvatuskumppanuutta on lisäksi tilanteet, joissa käy ilmi, että lapsi tai perhe tarvitsee normaalia kasvatusyhteistyötä monipuolisempaa tai erityisempää tukea ja apua. (Kaskela, Kekkonen 2006, 41–47.)

3.3 Varhainen puuttuminen ja tuki

Perinteisesti määriteltynä lapsen tukeminen päivähoitossa kuuluu erityispäivähoitoon, mutta nyky-yhteiskunnassa tämä määrittely ei ole enää riittävä. Nyky-yhteiskunnassa erityisen ja tavallisen tuen välistä rajaa on lähes mahdotonta tehdä näkyväksi. Yhä useammin lapsen tilaa ei enää voida määritellä lääketieteellisellä yksilödiagnosilla, sillä tuen tarpeet liittyvät toisenlaisiin tilanteisiin ja olosuhteisiin. Tällaisia tilanteita voivat olla ryhmässä toimimiseen liittyvät taidot, sosiaalis-emotionaaliset taidot, sekä perheeseen ja sen voimavaroihin liittyvät muutokset. Varhainen tuki määritellään lapsen varhaisina vuosina tapahtuviksi mahdollisimman varhain käynnistyviksi tukitoimiksi. Näkökulma on ennaltaehkäisevä. Varhaiskasvatuksessa varhainen tuki on osa perustehtävää. (Heinämäki 2006, 8–9.)

Perheen ja työntekijän välisessä kommunikoinnissa huoli on käsite, joka on molempien tahojen helppo ymmärtää. Huolesta puhuttaessa konkretisoituu tuen tarve ja perheen omien voimavarojen määrä. Kuitenkin joissain tilanteissa perheen voi olla vaikea ottaa huolensa puheeksi, sillä he saattavat pelätä leimautumista. Jos kuitenkin perhe uskaltautuu puhumaan huolistaan, on yhteistyölle hedelmällinen pohja. Joskus saatetaan olla tilanteessa, jossa perheen huoli ilmeneekin erilaisena kuin työntekijän ajattelema huoli perheestä, tällöin avoin keskustelu auttaa selvittämään, mikä asiassa todella on olennaisinta. Kaikissa tilanteissa työntekijän reagoimisella ja käyttäytymisellä, jopa yksittäisillä sanapainoilla, on suuri merkitys. (Vilen, Seppänen, Tapio & Toivanen 2010, 40–45.) Jotta työntekijä pystyy tunnistamaan tuen tarpeen, tulee hänen tuntea lapsen kehitys hyvin. On erityisen tärkeää miettiä tarkkaan, mitkä tilanteet edellyttävät puuttumista ja mitkä taasen voidaan ajatella kuuluvan esimerkiksi normaaliin kehitykseen. Työntekijältä tarvitaan monenlaista osaamista suhteessa lapseen ja perheeseen, asioihin puuttumiseen ja tuen oikeaan ajoitukseen. (Heinämäki 2006, 10–11.)

Varhaiskasvatuskeskustelu on usein paikka, jossa työntekijä, perhetyön kaltaisen mallin mukaisesti, pyrkii haastattelunomaisesti pureutumaan perheen tilanteeseen. Työntekijä pyrkii pääsemään selville perheen sen hetkisestä näkemyksestä omasta lapsestaan ja hänen kanssaan pärjäämisestä. (Alasuutari 2010, 195.) Perheen voimavarojen tilapäinen tai pidempiaikainen heikentyminen aiheuttavat huolta päivähoitossa. Tällaisissa tilanteissa tulee pohtia sitä, onko perhe kykenevä huolehtimaan lapsen hyvinvoinnista ja tarvitseeko perhe mahdolli-

sesti enemmän tukea kuin vain päivähoitossa annettua kasvatuksellista tukea ja ohjausta. Kun työyhteisöllä on yhteinen huoli siitä, että perheen tilanne vaikuttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen, tulee asia ottaa puheeksi perheen kanssa. Määriteltäessä perheen voimavaroja tulee ottaa huomioon hyvin laaja-alainen kenttä. (Heinämäki 2006, 35.)

Huolen puheeksiottamisen ensimmäinen vaihe on se, jolloin asiasta ensimmäisen kerran puhutaan. Ensimmäisestä keskustelusta voidaan katsoa alkavan lapsen kehitystä tukeva prosessi. Varhainen puuttuminen on vakiintunut käsite niin ammattilaisten kuin maallikoidenkin puheessa. Kritiikkinä käsitteelle voidaan sanoa sen luoma mielikuva siitä, että kyseessä on yksisuuntainen tapahtuma, jossa kasvattaja puuttuu johonkin lasta tai perhettä koskevaan seikkaan. Voisikin olla hyödyllisempää käyttää käsitettä varhainen vaikuttaminen, joka viittaisi paremmin alkavaan prosessiin. (Koivunen 2009, 160–161.) Menetelmänä huolen puheeksiottamiseen kuuluu kunnioittava keskustelu huolesta ja sitä kautta huolen poistamiseen tarvittavan liittouman luominen. Menetelmään kuuluu niin ikään lomake, jonka avulla puheeksiottaminen helpottuu. Menetelmää on kehitetty ja kokeiltu erilaisissa yhteyksissä useita kertoja. Menetelmä auttaa työntekijää konkretisoimalla huolen, jota kautta mahdollisten tukitoimien miettiminen helpottuu. Keskustelulomakkeiston lisäksi menetelmään kuuluu huolen vyöhykkeistö, joka jakaa huolen huolettomaan, pieneen huoleen, harmaaseen vyöhykkeeseen ja suureen huoleen. (Eriksson & Arnkil 2012, 12, 18, 23, 25.)

Pulmatilanteen perinteisin ratkaisumalli on määritellä ongelma, etsiä sen ratkaiseva tapa toimia ja lopuksi toteuttaa suunnitelma. Tällainen ajattelumalli toimii, jos ongelma on objektiivisesti määriteltävissä huoleksi. Harvemmin kuitenkin asiat ovat näin yksiselitteisiä, vaan voikin muodostua ongelma ongelmanmäärittelystä. Ongelmien sijaan hedelmällisempää onkin määritellä huolia, jotka ovat lähtöisin perheen ja lapsen pulmasta. Huoli voidaan ymmärtää subjektiivisella tasolla, ja sillä voi olla eriasteisia ilmentymisen muotoja. Asiakassuhteessa määritely ymmärrys perustuu intuitiiviseen kuvaan, jossa on kolmenlaisia erilaisia osia. Nämä osat, joiden kautta työntekijä muodostaa huolen määritelmää, ovat kognitiivisia, emotionaalisia ja moraalisia. Havainnot, mielikuvat, ajatukset ja assosiaatiot muodostavat kognitiivisen elementin, jonka syntyä säätelee työntekijän henkilökohtainen koulutus, työkokemus ja elämänhistoria. Vuorovaikutussuhteessa emotionaalisen elementin muodostavat tunteet, jotka ovat aina vahvasti läsnä antamassa merkitystä erilaisille tilanteille. Työntekijän tekemä arvio siitä, mikä on oikein ja mikä väärin, muodostaa moraalisen elementin. Moraalisella elementillä on suuri merkitys, sillä sitä kautta määrittyy se, kuka huoleen puuttuu. Jos työntekijä ei koe, että hänen työnkuvaansa kuuluu puuttua perheen tai lapsen tietynlaiseen pulmaan, saattaa hän jättää asian sikseen. (Eriksson & Arnkil 2012, 20–22.)

Avustaminen, vahvistaminen ja kontrollin valvominen sekä hallitseminen voidaan määritellä auttamistyössä tueksi. Tuki ja kontrolli liittyvät auttamistyössä aina toisiinsa. Tuki voi olla

ymmärryksen jakamista, voimavarojen yhdistämistä ja kannustusta. Kontrollin kaltainen työ voi olla huolten jäsentämistä, rajojen asettamista ja tukea näistä rajoista kiinnipitämiseen. Peruspalveluista eli samoin päivähoidosta puhuttaessa tuen ja kontrollin erittelemine on usein hankalaa, eikä tue rakentavaa työskentelyä. Monet työntekijät mielellään olisivat tukijoita, mutta kontrollitehtävät jaettaisiin jollekin muulle taholle. Pohtimalla tuen ja kontrollin suhdetta ja ilmentymistä työntekijä voi paremmin kohdata asiakkaan ja selkiyttää oman positiionsa suhteessa käsiteltävään asiaan. Työntekijöiden ja vanhempien yhteistyöllä on luotavissa menetelmiä ja väyliä tukea oikealla tavalla ja oikeilla tahoilla lasta ja perhettä. (Eriksson & Arnkil 2012, 31–33.)

4 Moniulotteinen perhetyö

4.1 Perhetyö varhaiskasvatuksen kentällä

Perhetutkimuksen kentällä ei ole löydetty yhtä vedenpitävää määritelmää perheelle. Perheestä tehtävät määritelmät voidaan karkeasti jakaa kahteen eri ryhmään. Tämä jako aiheutuu lähestyttävästä tavasta, siitä katsotaanko perhettä rakenteena vaiko systeeminä. Näkökulmien välinen raja on häilyvä, eikä kumpikaan lähestymistapa täysin sulje toista pois. (Jallinoja, Hurma & Jokinen, 2014. 167–169.) Konfiguraationaalista näkökulmasta perhe määritellään riippuen siitä, kenen näkökulmasta asiaa tarkastellaan. Tähdellistä on kuitenkin välttää kaikkia ulkopuolelta tulevia määritelmiä siitä, mikä on perhe. Perhe voi muodostua biogeneettisen sukulaisuuden, parisuhteen tai oikeudellisen sopimuksen kautta. Ratkaisevaa on huomioida ne perhesuhteet, jotka muodostuvat heikomman institutionaalisen, mutta silti merkittävän yhteen liittävän seikan, kuten tunteiden ja kokemusten kautta. Tällaisia seikkoja ovat jokapäiväisessä elämässä jaetut läheisyyden, läsnäolon, hoivan, huolenpidon ja rakkauksien tunteet. (Jallinoja ym. 2014. 140.)

Kun puhutaan perhetyöstä, sen yhdistäväksi määritelmäksi kaikilla kentillä voidaan sanoa suhdetyö eli kohtaaminen. Perhetyö on siltojen rakentamista kodin sekä sen ulkopuolisten toimijoiden välille. Päivähoidon perhetyö vielä hakee suuntaansa, mutta jo nyt voidaan varmaksi sanoa, että tälle välimaaston työlle on kysyntää. Päivähoitossa perhetyön malli liittyy luontaisesti vanhemmuuden tukemiseen vanhempien päivittäisissä kohtaamisissa, mutta niin ikään perhetyöntekijää hyödyntäen erillisissä tapaamisissa. (Keskinen & Virjonen 2004, 108–110.) Näin Keskinen ja Virjonen (2004) määrittelevät kirjassaan, Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa, perhetyön. Vuosien aikana varhaiskasvatuksen perhetyö on kuitenkin jo saanut yhä tarkempia ja selkeämpiä kuvauksia. Vilen ym. (2010) määrittelevät varhaiskasvatuksen perhetyötä jo huomattavasti selkeämmin kirjassaan Kohtaamisia lapsiperheissä. Heidän näkökulmastaan varhaiskasvatuksen perhetyö on selkeästi kasvatuskumppanuudesta lähtöisin olevaa ennaltaehkäisevää työtä. Varhaiskasvatuksen piirissä työskentelevät henkilöt

ovat kaikki osaltaan toteuttamassa varhaiskasvatuksen perhetyötä, mutta perhetyölle voidaan nimetä lisäksi erikseen varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä. (Vilen ym. 2010, 30.)

Perhetyö kokonaisuutena on montaa erilaista asiaa. Voimme tarkastella perhetyötä osana palvelujärjestelmää, joko omana sektorinaan tai sitten sisäisenä elementtinä olemassa olevissa toiminnoissa. Eri viranomaisten kesken tehtävänä yhteistyönä perhetyö on verkostojen koordinoitua yhdessä perheen kanssa. Vielä laajemmin ajateltuna perhetyö on kaikkea sitä työskentelyä, jossa työotteena on perhekeskeisyys ja -lähtöisyys. Keskeistä on perhetyön ajattelu ja toimintamalli sekä suhde perheeseen. Perhetyötä määriteltäessä yhdeksi tavaksi nousee työ, jossa tehdään interventioita perheeseen. Täten tarkasteltaessa tulee pohtia tukemisen ja puuttumisen merkityksiä sekä ehtoja. Puhuttaessa työstä perheen kanssa voidaan todeta, että ollaan aina tekemisissä perustarpeiden ja elämän alkuperäisyyden kanssa. Elämän monimuotoisuus ja monet erilaiset tunteet ovat työskentelyssä vahvasti läsnä. Yhteisenä nimittäjänä voidaan määritellä arkisuus ja matalan kynnyksen lähtökohdat. (Reijonen 2005, 38–41.)

Osana varhaiskasvatusta oleva perhetyö on vielä verrattain uusi ennaltaehkäisevä työn muoto. Työskentely muotoutuu ja kehittyy vielä koko ajan, kuitenkin yleisesti ottaen palvelu on makсутonta, siinä yhdistetään yksilöllisen perhetyön ja päivähoidon elementtejä. Päivähoitossa saattaa olla oma perhetyöntekijä, tai sitten työtä tekee joku oman työnsä ohessa. Toiminta-ajatuksen ytimessä on lapsi ja hänen hyvinvointinsa sekä perheen auttaminen ja tukeminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleisin perhetyöhön ohjautumisen väylä on päivähoiton kautta. Merkittävää on se, että perhetyöntekijä on helposti tavattavissa päivähoitopaikan lähetyillä. Vanhempien jaksaminen, kasvatuskäytännöt, parisuhde ja perhe-elämän erilaiset tilanteet ovat tyypillisimpiä perhetyöhön hakeutumisen huolia. Päivähoiton perhetyössä painottuu usein kasvatukselliset asiat. Tarvittaessa päivähoiton perhetyössä toimitaan yhteistyössä erilaisten tahojen kanssa. Päivähoitossa tavallista on se, että perhetyöntekijä on osallisena ryhmissä tapahtuviin asioihin ja toimintoihin. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 40–43.)

Moniammatillinen toimiminen yhdistää erilaisia ammatillisia osajia synergiaa tuottavalla tavalla. Nyky-yhteiskunnassa moniammatillinen yhteistyö ei vielä ole itsestäänselvyys, sillä olemme eläneet pitkään yksilöasiantuntijalähtöisesti. Kun ajatellaan moniammatillista perhetyötä systeeminä, voidaan sitä lähestyä viidestä erilaisesta näkökulmasta tai vastavuoroisuuden tasosta. Ensimmäiseen tasoon vaikuttavat työntekijän omat arvot, asenteet, käsitykset, tiedot ja taidot. Toisaalta voidaan lähestyä moniammatillista perhetyötä organisaation näkökulmasta. Tällöin tarkastellaan työtä organisaation sääntöjen, toimintatapojen, tavoitteiden ja odotusten suunnasta. Kolmantena tasona voidaan pitää organisaation ja työntekijän toiminnan vuorovaikutusta, jonka kautta muokkautuu esimerkiksi perustehtävän merkitys. Perhetyön neljäntenä tasona on asiakasperheiden vastavuoroisuus työskentelyssä ja sen merkitys

työlle. Viimeisin, eli viides näkökulma, on kulttuurisen ja yhteiskunnallisen ympäristön luomat puitteet sen hetkisellem toiminnalle. (Rönkkö & Rytönen 2010, 285–286.)

Perhetyöstä voidaan käyttää nimikettä perhepalvelu. Tällöin ajatellaan perhetyötä asiakaslähtöisenä toimintana, jossa perhe vapaaehtoisesti hakeutuu palvelun piiriin määrittäen itse tarpeen ja käytön. Tällaisessa työssä korostuvat kumppanuus ja erilaiset vertaistuen muodot. Kun taas halutaan käyttää perinteistä nimikettä eli perhetyötä, tulee työn olla jo vahvasti tavoitteellista ja suunnitelmallista. Tällaisessa määritelmässä palveluntarjoajan rooli on selkeästi aktiivinen. Perhepalveluun voi hakeutua kaikki halukkaat, mutta perhetyöstä puhuttaessa halutaan määritellä tarkemmin haitta, ongelma, sairaus tai joku muu mahdollinen pulma, johon tarvitaan tukea ja apua. Näin ajateltaessa perhetyö selkeästi kuuluu erityispalveluihin. Perhetyö voidaan tämän lisäksi vielä jaotella prosessikuvauksiin liittyviin seikkoihin. Tällöin perhetyö on joko ehkäisevää, kriisityötä tai sitten korjaavaa perhetyötä. Päivähoidon perhetyön ajatellaan olevan osa perustyöhön kuuluvasta työmuodosta. (Rönkkö & Rytönen 2010, 29–30.) Perhepalvelu ei käsitteenä ole vakiinnuttanut paikkaansa kentällä, vaan enemmän halutaan määritellä työmuotoja perhetyö käsitteen alaisuuteen. Näin on ehkä siksi, että perhepalvelun ja perhetyön erottaminen toisistaan on pulmallista. Usein on vaikea määritellä, missä tilanteessa perheen palvelu muuttuu tukemisesta suunnitelmalliseen puuttumiseen. Perhetyö käsitteen alla koetaan olevan kaikkien niiden työmuotojen, jotka edistävät ja takaavat perheiden hyvinvointia. (Reijonen 2005, 33–34.)

4.2 Moniammatillinen- ja verkostoyhteistyö

Varhaiskasvatuksen laadun takaamiseen tarvitaan monenlaisia osajia sekä yhteistyötä. Varhaiskasvatuksen kentällä toimii useita erilaisia ammattiryhmiä tiimi- ja verkostotyössä. Kaikilla ryhmittymillä on omat vastuunsa ja työalueensa, mutta yhteinen päämäärä ja toimintamalli. Toimiva varhaiskasvatus vaatii aikaa yhteistyömallien kehittämiseen ja arvioimiseen. Aikaa tarvitaan niin ikään toiminnan suunnitteluun, jotta toiminta olisi tavoitteen mukaista ja vastaisi parhaalla mahdollisella tavalla lapsen ja hänen perheensä tarpeita. Moniammatillinen tiimityöskentely mahdollistaa perheen tilanteen tarkastelun monelta eri kannalta. Perheen kannalta olennaisinta on se, että kaikki ammattilaiset tunnistavat oman paikkansa toimintamallissa ja ymmärtävät lisäksi muiden ammattilaisen osallisuuden merkityksen. (Järvinen ym. 2009, 93–94.) Entistä laaja-alaisemmaksi ja haasteellisemmaksi muodostunut työ varhaiskasvatuksessa vaatii moniammatillisia työryhmiä, jotta työ on hallittavissa (Korkalainen 2005, 3). Puhuttaessa varhaisista vuosista on ymmärrettävä, että on kyseessä ne ajat, jolloin ihminen oppii eniten. Tämän vuoksi laaja-alainen osaaminen ja moniammatillinen yhteistyö on erityisen tärkeää. Yhteistyöprosessit tulee rakentaa siten, että kaikki ammattiryhmittymät ovat tasapainossa suhteessa toisiinsa, eikä mikään nouse erityisasemaan. Varhaiskasvatuksella on merkittävä rooli perheiden perussosiaalipalveluna sekä ennaltaehkäisevässä merkityksessä.

Mietittäessä alan kehittämistä tulee ottaa huomioon monitasoinen ja monialainen pitkäjänteinen yhteistyö, jossa perinteiset sektorirajat unohdetaan. (Korhonen & Neitola 2002, 25, 29.)

Useimmiten eri ammattiryhmien asiantuntijoiden välillä tapahtuvaa yhteistyötä kuvataan termillä moniammatillinen tiimityöskentely. Tällaisen tiimin tarkoituksena on tuottaa tietoa ja taitoa, jota yksi ammattilainen ei yksinään kykene tuottamaan. Se on mahdollista tiimissä, jossa jokainen asiantuntija tuo omat vahvuutensa, tietonsa ja taitonsa, ja näistä kaikista muokataan yhdessä uutta osaamista. Kun tiimissä on keskusteleva toimintakulttuuri, mahdollistuu tavoitteiden toteutuminen. Tämän lisäksi tarvitaan yhteistä toimintakulttuuria, jossa jokainen tiimin jäsen on tietoinen tiimin tavoitteista ja vastuista. Jokaisen tiimin jäsenen tulee olla sitoutunut tiimin toimintaan. Moniammatillisen tiimin tavoitteena ei ole vain, että jokainen tuo toiminnan suunnitteluun oman asiantuntijuutensa, vaan vielä se, että jokainen pystyy toteuttamaan tiimissä sovitut toiminnot. Näin ollen asiantuntijan pitää pystyä oman ammatillisen taitonsa sanoittamisen lisäksi irrottautumaan omasta roolistaan. (Pihlaja, Kontu 2006. 31.)

Nykyisessä palvelujärjestelmässä moniammatillinen yhteistyö on arkea, joka tarkoittaa työskentelyä erilaisten verkostojen kanssa. Usein myöskin ammattilaisten muodostaman verkoston lisäksi työskentelyssä on läsnä asiakkaan omat verkostot eli läheiset. Joskus asiakastyön voimavarana ja onnistumisen edellytyksenä voi olla asiakkaan sosiaalisen verkoston osallisuus auttamistyössä ja tukiverkostonä. Ihmissuhdealan työskentelyssä voidaan lähestyä työmuotoja- ja käytäntöjä kolmesta eri orientaatiosta käsin. Nämä orientaatiot ovat asiantuntijakeskeinen, asiakaskeskeinen ja dialoginen orientaatio. Riippuen orientaatiosta työmuodot ja käytännöt voivat olla moniammatillisia työryhmiä, asiakkaita osallistavia yhteistyökokouksia tai monitoimijaisia dialogisia verkostoja. (Kokko, Koskimies 2007, 12.) Yhtenäistetyt lapsuudenpalvelut sisältävät ajatuksen ammattilaisista, jotka toimivat yhteistyössä terveyden-, sosiaalialan- ja muiden ammattihenkilöiden kanssa. Tämä ajatus sisältää sen, että työskennellään etenkin yhteistyössä perheiden hyvinvoinnin ja yksittäisen lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi. (Nichols & Jurvansuu 2008, 127.)

Monien eri alojen yhteistyö voidaan kuvata verkostoyhteistyöksi. Verkostoyhteistyössä kokonaisuus rakentuu eri toiminnoista, joissa toimivien tahojen välinen vuorovaikutus, yhteistyö ja työnjako ohjaavat prosessin kulkua. Verkostoituneessa tiimissä olennaista on joustava työnjako ja monitaitoisuus. Yhteisen työn kohteen vuoksi tiimin jäsenet ovat toistensa luonnollisia yhteistyökumppaneita. Verkostoissa osallisten aktiivisuus voi vaihdella, mutta olennaista on, että kaikilla jäsenillä on samankaltainen näkemys toiminnasta ja sen suunnasta, sekä tietoisuus toimijoiden aktiivisuuden tasoista. Verkostoista puhuttaessa ne voidaan määritellä esi-

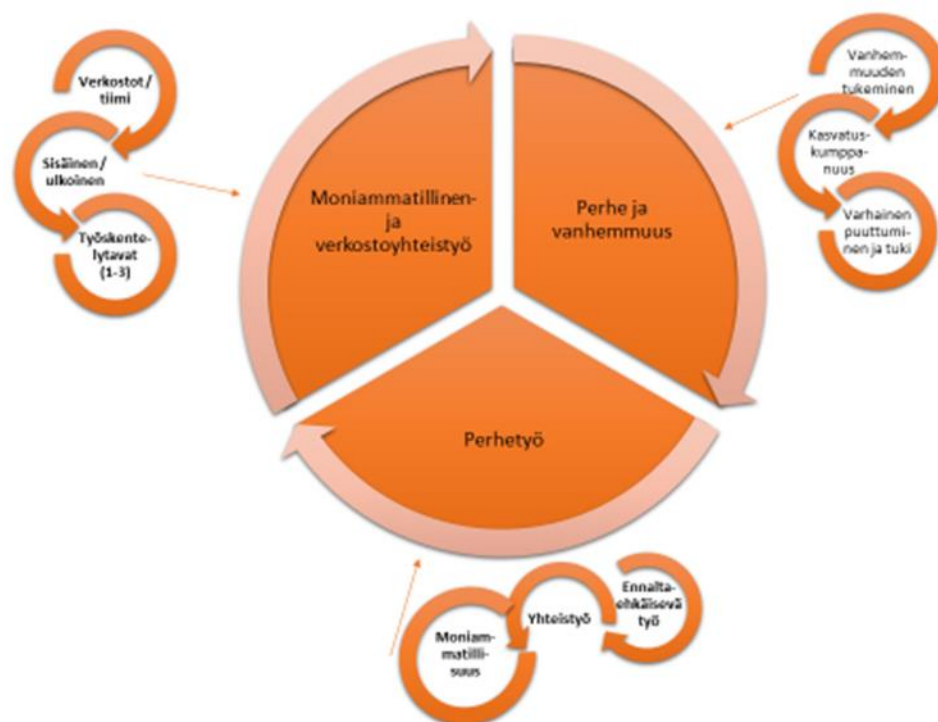
merkiksi asiakkaan oman elämän verkostojen, viranomaisverkostojen tai palvelutoiminnan kehittämisverkostojen näkökulman kautta. (Pihlaja, Kontu 2001, 52–54.)

Kun tullaan tilanteeseen, jossa perhe tarvitsee perhetyöntekijän apua, puhutaan moniammatillisesta työstä. Vain harvoin perhe hakeutuu perhetyöntekijälle itsenäisesti. Yleisempi käytäntö on, että joku tai jotkut ammattilaiset ohjaavat perheen perhetyön pariin. Jo tämä aiheuttaa tilanteen, jossa kaksi tai useampi ammattilainen toimii yhteistyössä. Useimmiten tarvitaan vielä suurempi verkosto jatkohoitamaan perheen asioita. Nykypäivänä perheiden tilanteet ovat muodostuneet niin monisäikeisiksi, ettei mikään ammattiryhmä yksinään selviä, vaan tarvitaan yhteistyötä. Moniammatillisen asiakastyön tavoite on yhteistyökumppaneiden työnjaon selkeyttäminen ja päällekkäisyyksien karsiminen, sekä etenkin asiakkaan tilanteen hoitaminen ja muutoksesta selviämisen tukeminen. Monimuotoisessa perhetyössä työntekijän tulee tietää omat vahvuutensa, hallita yhteistyömenetelmät sekä ymmärtää työnsä sijoittuminen suhteessa kokonaisuuteen. (Järvinen ym. 2007. 193–194.)

Dialogisuus on moniammatillisen työskentelyn keskeisin väline. Se tarkoittaa toisen kuuntelemista, vaihtoehtojen pohdintaa ääneen, uusien ja joskus jopa epätavallisten ehdotusten vastaanottamista sekä jatkohyödyntämistä. Dialogisuus moniammatillisessa työskentelyssä on hiljaisten yksilöiden kannustamista ja kykyä hahmottaa merkityksellisimmät asiat. Keskeistä moniammatillisessa asiakastyössä on yhteinen ongelma, jota voidaan lähteä ratkaisemaan. Tällaisen työskentelyn esteeksi voidaan määritellä salassapitoasiat ja tiedonkulkuongelmat. Voidaan sanoa, että vaitiolovelvollisuus estää yhteistyön. Kuitenkin todellisuudessa vaitiolovelvollisuuden voi kumota asiakkaalta saatu lupa tai asiakkaan läsnäolo. Yleisesti on todettavissa, että asiakkaan kannalta on vain hyödyllistä, että asioita käsitellään moniammatillisessa tiimissä, jolloin tieto välittyy asiantuntijalta toiselle reaaliajassa eikä asiakkaan tarvitse avata ongelmiaan useassa eri palaverissa. (Reijonen 2005, 103–104.)

Moniammatillisuutta voidaan kuvata sisäisenä ja ulkoisena moniammatillisuutena. Päivähoidossa sisäiseksi moniammatillisuudeksi voidaan luokitella esimerkiksi yhden tiimin välistä toimintaa. Moniammatillinen ryhmä, joka toimii lapsen hyvinvointia edistäen, voi silloin koostua lastentarhanopettajasta, lähihoitajasta, henkilökohtaisesta avustajasta ja erityislastentarhanopettajasta (elto). Ulkoista moniammatillisuutta päivähoitossa edustaa tyypillisimmin laajempi työntekijäverkosto, joka liittyy lapsen hyvinvoinnin ja kokonais kuntoutuksen edistämiseen. Helpoimmin tällainen verkosto on kuvattavissa erityispäivähoidon arjessa. Tämän päivän päivähoitossa verkostoista on muodostunut strategiatyön ja kehittämiskumppanuuden verkostoja. (Korkalainen 2005, 28–29.)

4.3 Teoreettisen viitekehyksen yhteenveto

Kuvio 1 Teoreettisen viitekehyksen yhteenveto

Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys rakentuu kolmen pääteeman ympärille. Nämä teemat ovat perhe ja vanhemmuus, perhetyö ja moniammatillinen- sekä verkostoyhteistyö. Opinnäytetyön kontekstiluvussa määrittelen taustaa, eli varhaiskasvatusta ja etenkin varhaiskasvatusta Keravalla, mutta kehyksen tutkimukselleni luo nämä kolme suurta teemaa. Määriteltäessä varhaiskasvatuksen perhetyötä nämä kolme teemaa linkittyvät vahvasti toisiinsa. On vaikea sanoa tarkalleen, mistä määrittely tulee aloittaa, tai onko joku teemoista olennaisempi kuin toinen. Näin ollen kehämäinen kuvio kuvaa parhaiten sitä sykliä, jonka kautta varhaiskasvatuksen perhetyö on mahdollista määritellä.

Perhe ja vanhemmuus aiheen alla käsittelen sitä, minkälaista vanhemmuuden tukeminen on, mitä on kasvatuskumppanuus ja miten määritellään varhainen puuttuminen ja tuki. Perhetyö teemassa nousevat esiin erilaisten perheiden määrittelemisen, perhetyön erilaiset määritelmät ennaltaehkäisevästä suhdetyöhön ja moniammatillisuus perhetyössä. Moniammatillisuus- ja verkostoyhteistyön peruskulmakiviä ovat verkosto tai tiimi, sisäinen tai ulkoinen moniammatillisuus ja erilaiset työskentelytavat.

5 Tutkimuksen tarkoitus ja metodologia

5.1 Tutkimuskysymykset

Emansipatorisuus on laadullisen tutkimuksen tärkeimpiä tehtäviä. Tämä tarkoittaa ymmärryksen lisäämistä tutkittavasta ilmiöstä, sekä tutkittaville että yleisimmin. Tavoitteena pitäisi olla myös myönteinen vaikuttaminen tutkittavaan asiaan liittyviin ajattelu- ja toimintatapoihin. (Vilka 2005, 103.) Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Selvitin perhetyön määritelmää kasvattajien näkökulmasta osoittamalla lomakehaastattelun koko Keravan varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstölle. Avoimia kysymyksiä sisältävän lomakkeen lisäksi tein aineiston pohjalta nousseista teemoista uuden avoimia kysymyksiä sisältävän lomakehaastattelun johtajuuden näkökulmaan. Jälkimmäisen lomakehaastattelun osoitin viidelle Keravan varhaiskasvatuksen johtajalle. Koska Keravan varhaiskasvatuksessa työskentelee vain yksi perhetyöntekijä, rajasin hänet tutkimuksen aineiston hankinnan ulkopuolelle mahdollistaakseni vastaajille tunnistamattomana pysymisen.

Elämismaailma käsittää ihmisen ja hänen maailmansa, ja tämä kokonaisuus on yleensä laadullisen tutkimuksen kohteena. Tarkemmin sanottuna elämismaailmalla tässä kohtaa tarkoitetaan yleisintä kokonaisuutta, jossa ihmistä voidaan tarkastella. Elämismaailma muodostuu merkityksistä, joiden lähtökohtina ovat ihmisestä lähtöisin olevat ja häneen päätyvät tapahtumat. (Varto 1996, 23–24.) Laadullisen tutkimuksen aineisto on perusluonteeltaan tekstiä. Teksti voi olla peräisin haastattelusta ja havainnoista tai vaikkapa yleisönosastokirjoituksesta. Laadullisessa tutkimuksessa prosessilla on suuri merkitys. Tutkimusongelman asettelua saataan joutua tarkastelemaan uudelleen aineistonkeruun kuluessa. Laadullinen tutkimus mahdollistaa tutkijan subjektiivisen aseman. Tutkijan subjektiivisuuden tunnistaminen ja tunnistaminen synnyttää tarvittavan objektiivisuuden. (Eskola & Suoranta 2003, 15–18.) Opinnäytetyöni aineisto koostuu pelkästään tekstistä, joka on saatu kahdesta erillisestä lomakehaastattelusta. Opinnäytetyössäni olen tuonut julki selkeästi tutkijan esiympäristön tutkittavasta asiasta, jota kautta olen voinut ulkoistaa itseni ja saavuttaa tarvittavan objektiivisuuden.

Opinnäytetyössäni lähestyin aihetta kasvatushenkilöstön tämän hetkisistä näkemyksistä, eli siitä, minkälaiseksi he kokevat ja määrittelevät perhetyön Keravan varhaiskasvatuksessa, sen sisällöt sekä mahdolliset toteuttajat. Olettamukseni oli, että jotta varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevä perhetyö voisi toteutua, on kasvattajien ymmärrettävä niin oma merkityksensä perhetyön toteuttajana kuin perhetyöntekijänkin merkitys varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyöni aineiston kautta määrittelen, mitä perhetyö on kasvattajien mielestä tällä hetkellä, ja mitä kehittämisen kohtia tästä nousee.

Keravan varhaiskasvatuksen perhetyöntekijälle tulisi ohjata perheitä, jotka tarvitsevat tukea erilaisiin arjen haasteisiin. Perhetyöntekijälle ohjautumisen kynnystä on alkuperäisestä mädallettu, ja nykyään perheet voivat jo itsenäisesti hakeutua perhetyöntekijän juttusille. Kuitenkin suurelta osin perhetyöntekijälle edelleen ohjataan kasvattajien, varhaiserityisopettajan ja päiväkodin johtajan kautta. Perhetyötä varhaiskasvatuksessa kuitenkin voidaan tarkastella laajemmin kasvatuskumppanuuden näkökulmasta, jolloin perhetyö määrittyykin arjessa kaikkien kasvattajien kautta. Tutkimuksen tarkoitus on kuvata kasvattajien käsitysten kautta perhetyön ilmentyminen varhaiskasvatuksessa, sekä peilata johtajuuden näkökulmaa tähän. Tutkimukseni tarkoitus ei ole arvioida yksittäisen perhetyöntekijän toimintaa, vaan ennemminkin tarkastella organisaatiollisesta näkökulmasta työn sisältöjä ja toteutumista, sekä yleisemmällä tasolla koko varhaiskasvatushenkilöstön toteuttamaa perhetyötä.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Minkälaiseksi varhaiskasvatuksen kasvattajat määrittelevät perhetyön Keravan varhaiskasvatuksessa?
2. Millaisia kehittämistarpeita kasvattajat varhaiskasvatuksen perhetyöstä nostavat esiin?

5.2 Fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa

Opinnäytetyöni ei ole puhtaasti fenomenologinen tutkimus, vaan ennemminkin kunnioittaa fenomenologis-hermeneuttisen lähestymistavan perusperiaatteita. Fenomenologis-hermeneuttisen lähestymistavan perusydin on ihminen, joka toimii sekä tutkimuksen toteuttajana että kohteena. Tämä on kasvatustieteissä yhä enemmän käytetty lähestymistapa, jonka tarkoituksena on luoda uutta ymmärrystä kohteesta, ja sen olemassa olosta suhteessa ympäröivään maailmaan. Fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen yhtenä tavoitteena on tutkia asiaa, joka on jo tunnettu ja tehdä siitä paremmin tiedetty. Itsestään selvä pyritään muodostamaan tietoisin ajattelun tasoon. Hermeneutiikka tuo tutkimuksen toteuttamiseen avainkäsitteet esiymmärrys ja hermeneuttinen kehä. Ymmärtäminen lähtee aina ennestään jo ymmärretystä tiedosta. Tämän esiymmärryksen päälle rakennetaan uutta ymmärrystä kehämäisen liikkeen avulla. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 34–35.) Kuvattaessa tapaamme ymmärtää voidaan käyttää hermeneuttista kehää. Kehämaisessa ajattelussa ymmärtäminen lähtee jostakin palaten oivaltamiseen ja ymmärtämiseen. Tutkimuskohteen tavoittaminen tarkoittaa, että sitä on lähestyttävä olettamuksesta, että todelliseen tavoittamiseen tarvitaan uudelleen arviointia. Tutkiminen voi olla jaksottaista. (Varto 1996, 69.)

Juha Perttulan (2012, 330–333) mukaan fenomenologinen tutkimus on ensisijaisesti tutkijan tapa asennoitua tutkimukseen metodologisesti fenomenologisesti. Tutkimus täyttää fenomenologisuuden piirteet, jos seuraavat seitsemän seikkaa täyttyvät. Ensimmäinen olennainen

pyrkimys on deskriptio eli neutraali kuvaus asiasta tai ilmiöstä. Mitä paremmin tutkimus on deskriptiivinen, sen paremmin se tavoittaa fenomenologisuuden ytimen. Toisena merkittävänä tunnusmerkkinä on koettujen ilmiöiden olannaisen tunnistaminen. Subjektiiivinen kokemus koetusta muodostaa yhdessä toisten kokemusten kanssa merkitysverkostoja, joita tarkasteltaessa voidaan tavoittaa se, mikä ilmiölle on olennaisinta ja välttämätöntä ollakseen juuri se, mitä on. Kolmantena tutkimuksen tunnusmerkkinä on ymmärrys kielen ja kokemuksen kietoutumisesta toisiinsa. Koetun erilaisten laatuojen jäsentäminen on viides tutkimuksen vaatimus. Ytimenä voidaan nähdä kokemuksen antamaa tajunnallista merkitystä elämäntilanteelle, jonka kautta voidaan ymmärtää johonkin elämäntilanteeseen liittyvä ilmiö jonkinlaisena tai jonaakin. Fenomenologisen tutkimuksen kuudes ulottuvuus löytyy intuitiivisesta kokemuksesta. Intuitiivisella ajattelulla tavoitetaan tutkimuksessa deskriptiivinen kuvaus. Tutkijan merkityksen ymmärtäminen tutkimuksessa on toiseksi viimeinen tunnusmerkki fenomenologiselle tutkimukselle. Yhtenä kokemuksen tutkimuksen metodina voidaan pitää tutkijaa itseään, joka kuuluu samaan koetun todellisuuden piiriin kuin tutkimus itsessään. Viimeinen eli seitsemäs tutkimuksen vaatimus on kyseisen metodin todellinen ymmärtäminen taitona sekä tutkijan kasvu ihmisenä. Perttulan (2012, 330–333) mukaan fenomenologiaa voidaan pitää kehityspsykologisena suuntauksena.

Olemisen filosofi Martin Heidegger liitti ihmistieteissä arkisen elämämaailman idean tulkintaan. Heideggerin fenomenologinen ajatus piti sisällään asian nähtäväksi saattamisen siinä muodossa kuin se näyttäytyy. Fenomenologisessa hermeneutiikassa Heideggerin mukaan kaikkea tarkastellaan ontologisesta näkökulmasta. Ihmisten olemine on aina riippuvaista maailmassa olemisesta. Heideggerin näkemysten mukaan olemista ei voi koskaan erottaa suhteesta maailmaan ja maailmassa olemiseen. Ihmisen ymmärrys itsestään, käsillä olevasta, esillä olevista välineistä ja rakenteista ovat hermeneutiikassa olemisen ymmärryksen pohja. Kaikki ymmärtäminen on tulkintaa. (Niskanen 2005, 103–106, Rauhala 2005a, 110.) Heideggerin luoman esiyymmärryksen käsitteen valossa tarkastellaan primaarisella tasolla sitä, miten ihmisen käyttäytymiseen vaikuttavat ympäristöstä tulleet virikkeet (Rauhala 2005b, 134). Heidegger määrittelee fenomenologian ajassa muuttuvaksi. Se ei ole vain suuntaus, vaan ennemminkin tapa ymmärtää, että ajattelu voi vastata puhuteltaessa sen taholta, joka ajattelee. (Backman 2010, 61.) Opinnäytetyössäni tarkastelen perhetyön ilmentymistä siinä muodossa kuin kasvatatjat sen ilmentävät, eli siinä muodossa kuin se ilmenee varhaiskasvatuksen kentällä. Kasvatatjat määrittelevät perhetyötä oman ymmärryksensä mukaisesti, tulkiten sitä niin kuin parhaaksi näkevät. Itselläni on esiyymmärrys siitä, mitä perhetyö varhaiskasvatuksessa on. Tässä opinnäytetyössä tarkastelen perhetyön ilmentymistä tietoisena siitä, mikä oma esiyymmärryksenä asiasta on, mutta niin ikään ymmärtäen sen, että esiyymmärryksenä voi osoittautua todeksi tai muuttua tutkimuksen aikana.

Fenomenologisen tutkimusmenetelmän avulla tutkija pyrkii ennakkoluulottomasti havainnoimaan tutkittavan ilmiön sellaisena kuin se todellisuudessa on. Menetelmä lähestyy tutkittavaa ilmiötä askel kerrallaan. Ensimmäisenä tutkija pyrkii oivaltavan havainnoimisen keinoin kuvailemaan ilmiön perusluonteen. Oivaltavuudella tarkoitetaan ennakkoluulottomuutta, havainnoiminen taasen voidaan toteuttaa joko välillisesti testein tai välittömästi eli käytännössä. Tarkoitus on löytää laatu ilmiön yleisistä olettamuksista. Seuraavaksi tutkija tuottaa esiin ilmiön merkitykselliset suhteet. Suhteet voivat olla joko ilmiön sisällä eli ilmiön ominaisuuksia, tai sitten ilmiöstä ulospäin eli suhteita muihin ilmiöihin. Tutkija voi halutessaan tutkia ilmiötä sellaisena kuin se ilmenee. Ilmiön olemassaolo voi olla todellista, käsitteellistä tai mielikuvituksessa olemassa olevaa. Tutkijalla voi alun perin olla käsitys siitä, minkälaisena ilmiö on olemassa, mutta vasta tutkimuksen tässä vaiheessa tutkijan käsitys vahvistuu joko todeksi tai epätodeksi. Mikäli tutkija on luullut ilmiön olevan reaalitodellisuutta, mutta se paljastuuikin kuvitteluksi, on tutkimuslöytö samoin silloin merkittävä. Viimeiseksi tutkijan on pyrittävän löytämään ilmiöstä ne merkitykset, jotka eivät ole välittömästi esillä havainnoissa ja kuvailuissa. (Varto 1996, 86–90.) Ympäröivään todellisuuteen liittyvät kokemuksen muodot ovat fenomenologisen tutkimuksen pääasiallinen kohde (Miettinen 2010, 151).

Fenomenologinen kuvaus Heideggerin mukaan on luonteeltaan kolmitasoinen. Nämä tasot on löydettävissä kaikkien ilmiöiden merkitysrakenteista. Ensimmäinen taso on ilmiön varsinainen todellisuus, eli mitä se oikeasti on. Toisella tasolla tarkastellaan ilmiön asiayhteyttä, eli suhteita toisiin ilmiöihin tai ympäröivään todellisuuteen. Kolmantena tasona on ilmiön toteutuminen sinänsä. Ilmiötä ei voida tarkastella vain sen sisällöllisten piirteiden kautta, vaan on osattava hahmottaa lisäksi, millaiseen laajempaan yhteyteen ilmiö kuuluu. Viitekehyksellä on suuri merkitys tarkasteltaessa ilmiön sisältöä. (Backman 2010, 69.) Rauhala (2005a, 106–107) perustaa näkemyksensä eksistentiaalisesta fenomenologiasta Husserlin ja Heideggerin filosofiaan. Rauhalan mukaan ihminen on tavoitettavissa kolmessa muodossa olemisen kannalta. Nämä muodot ovat tajunnallinen, situationaalinen ja kehollinen. Näin ollen ihmisen kokemuksia voidaan tarkastella tieteellisen, kielellis-käsitteellisen, reflektion ja ulkoistamisen kautta. Kielellis-käsitteellisen kokemuksen tarkastelussa merkittävää on ymmärtää, että jotta kokemus voidaan ilmaista kielen ja käsitteiden kautta, täytyy sen olla tiedostettua.

Opinnäytetyöni lähestymistapa mukailee sekä Perttulan ja Rauhalan että Heideggerin tapaa hahmottaa fenomenologis-hermeneuttista tutkimusta. Olennaisinta on, että tarkastelen kasvattajien kokemuksia kielellis-käsitteellisen ilmauksen kautta. Ajattelen, että ihminen eli tässä tutkimuksessa kasvattaja, tekee siinä kontekstissa, missä työskentelee, ratkaisuja kokemansa ja ymmärryksensä perusteella. Syvennän näkemystä johtajuuden näkökulmalla tutkimalla vielä johtajan vaikutusta kasvattajan kokemuksen ja ymmärryksen muodostumiseen. Jotta perhetyöstä varhaiskasvatuksessa tulee tietoista, on kasvattajan määriteltävä se kokemus, joka hänellä on, konkreettisesti tekstiksi. Näitä tekstejä tutkimalla voidaan tavoittaa

subjektin kokemus, joka yhdistyy toisten subjektien kanssa merkitysverkostoksi, jota kautta voidaan luoda kuvaus siitä, mitä ilmiö todellisuudessa on. Ilmiö eli perhetyö voi näin ollen kokemusten kautta kuvattaessa muodostua todelliseksi eli konkreettiseksi tai käsitteelliseksi eli mielikuvissa olevaksi.

5.3 Tutkijan esiymmärrys tutkittavasta ilmiöstä

Tajunnan merkityssuhteiden etukäteistä organisoimista voidaan Heideggerin mukaan kutsua esiymmärrykseksi. Esiymmärrys on kaikenlaisen kokemuksen, teoreettisen tiedon muokkaamisen, asiapohjan ja organisoitumisen alkuperäisyyttä. Esiymmärryksessä jäsenetään kokemuksen primaarisella tasolla ilmiö itsessään ja sen suhde ympäröivään. Ilmiöt ja asiantilat ovat kokemuksen kautta ajateltuna aina jo suhteessa johonkin ja jo jonain ilmentymänä, kun lähestytään asiaa esiymmärryksen kautta. (Rauhala 2005b, 118, 135.) Seuraavassa erittelen esiymmärrystäni tutkittavasta ilmiöstä sekä sitä ympäröivästä maailmasta.

Olen työskennellyt Keravan varhaiskasvatuksessa jo useamman vuoden ajan, joten tutkimani ilmiön konteksti on minulla laaja-alaisesti hallussa. Tutkimukseni aihe oli minulle luontainen ja merkittävä jo ennen kuin sain varhaiskasvatuksen virastotalolta ehdotuksen tutkia kyseistä aihetta. Esiymmärrys tutkittavasta ilmiöstä on siis minulla vankalla pohjalla. Kokemusta niin vanhemmuuden tukemisesta, varhaisesta puuttumisesta kuin huolestakin on vuosien varrelta paljon. Olen ollut osana erilaisia verkostoja sekä moniammatillisia tiimejä niin Keravan varhaiskasvatuksessa kuin muuallakin.

Perustutkintoa opiskellessani olen tehnyt opinnäytetyöni vanhemmuuden tukemisesta, joten olen työni lisäksi ohessa seurannut kasvatuskumppanuuden ja perhetyön eri vaiheita varhaiskasvatuksen kentällä. Kirjallisuus aiheesta, sekä mediassa ja politiikassa käytävä keskustelu, ovat kiinnostaneet minua suuresti. Opinnäytetyössäni esiymmärrystäni kuvaa teoreettinen viitekehys, johon olen rakentanut sen teoreettisen tiedon verkoston, joka mielestäni vahvasti liittyy perhetyöhön varhaiskasvatuksessa.

Ei ole mitään yleistä ohjekirjaa siitä, mitä perhetyö varhaiskasvatuksessa on, mitä sen pitäisi olla tai mitä se tulee olemaan. Perhetyö varhaiskasvatuksessa on sitä, mitä kukin ymmärtää sen olevan, eli vastaus riippuu varsin paljon vastaajasta. Keravan varhaiskasvatuksessa kuitenkin työskentelee perhetyöntekijä, jonka palvelu on ennaltaehkäisevä, matalankynnyksen tuki perheille. Koen, että työ on arvokasta ja merkittävää myös varhaiskasvatuksessa. Yleensä ajatellaan, että perhetyö kuuluu jollekin muulle taholle kuin varhaiskasvatukseen, mutta mielestäni emme voi irrottaa lasta siitä kontekstista, missä hän elää, hoitopäivän ajaksi, vaan perhetyön tulisi olla luonnollinen osa perusvarhaiskasvatuksen palvelua.

Ymmärrykseni mukaan perhetyö varhaiskasvatuksessa on paljon enemmän kuin vain yksittäisen perhetyöntekijän tarjoama tuki ja työmuoto. Perhetyöhön voidaan ajatella kuuluvan niin kasvattajien päivittäiset keskustelut vanhempien kanssa kuin kasvatuskeskustelutkin. Kaikki se toiminta, jossa lapsen lisäksi mukana on perhe tai perheenjäseniä, on mielestäni perhetyötä varhaiskasvatuksessa. Perhetyö on näkemykseni mukaan luonteva osa kasvatuskumppanuutta. Ei ole mitenkään poissulkevaa perhetyöntekijän työ ja kasvattajien tekemä työ, vaan enemminkin nämä ovat toisiaan täydentävä kokonaisuus. Mielestäni tätä yhteistyötä tulisi enemminkin kehittää kuin väheksyä.

6 Tutkimuksen toteutus

6.1 Tutkimusprosessi

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa kirjallisuudella ja tekniikoilla on suuri merkitys. Kuitenkin laadullisen tutkimuksen perusvaatimus luotettavuuden näkökulmasta on aika, joka tutkijalla on käytössään. Jotta tutkimusta voidaan pitää luotettavana, on tutkijalla oltava riittävästi aikaa tutkimuksen toteuttamiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 142.) Aiheanalyysi- sekä suunnitteluvaihe tapahtuivat syksyn 2014 aikana. Ensimmäisen palaverin pidin Keravan varhaiskasvatuksen suunnittelijoiden Hannele Koskisen ja Heli Söderqvistin kanssa 14.10.2014. Palaverissa keskusteltiin Keravan varhaiskasvatuksen tarpeista sekä rajattiin ja suunniteltiin tutkimuksen aihetta. Olen kartoittanut perhetyöntekijän näkemyksiä aiheesta ja hänen tarpeitaan suhteessa tutkimukseeni sähköpostitse, sekä henkilökohtaisesti keskustellen. Tutkimussuunnitelma oli valmis tammikuun 2015 lopussa.

Tutkimus toteutettiin keväällä 2015. Tutkimussuunnitelman valmistuttua anoin tutkimuslupaa Keravan kasvatuksen ja opetuksen toimialajohtaja Tiina Larssonilta. Tutkimuslupan (liite 1) saatuani, helmikuussa 2015, julkaisin tiedotteen (liite 2) henkilöstölle opinnäytetyöstäni ja tulevasta lomakehaastattelusta. Heti perään osoitin sähköisen lomakehaastattelun (liite 3) Keravan varhaiskasvatuksen kasvattajille maaliskuussa 2015. Lomakehaastattelun linkki oli kasvattajille avoinna 9.3.-31.3.2015. Tammikuusta maaliskuun loppuun työstin opinnäytetyöni raportin runkoa ja sisältöä, jotta aineistoanalyysi vaiheessa metodologiset valinnat olivat minulle kristallinkirkkaita ja ymmärrettäviä, sekä tutkijan esiymmärrys ilmiöstä selkeä. Aineistoanalyysin aloitin heti huhtikuun 2015 alussa, kun lomakehaastattelun vastausaika päättyi ja aineisto oli kasassa. Vastauksia tuli 26.

Toukokuussa 2015 toteutin toisen lomakehaastattelun (liite 4) kohdennetusti viidelle varhaiskasvatusyksikön johtajalle. Saatua kaikki vastaukset suoritin aineistoanalyysin saadusta aineistosta. Toteutusvaihe jatkui kesällä ja syksyllä 2015 lopullisen työn kirjoittamisella, sekä muuttui arviointivaiheeksi. Tutkimukseni julkistamisvaihe oli syksyllä 2015, tämän jälkeen

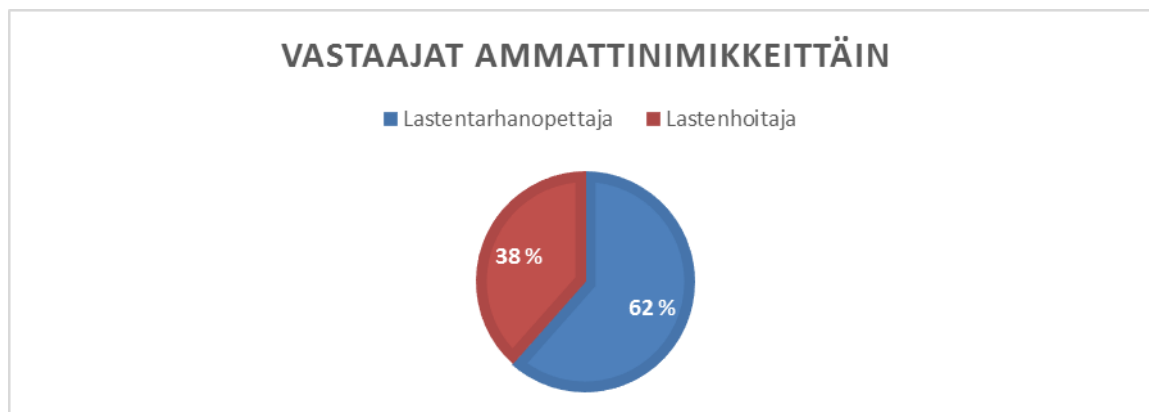
työn tulokset olivat Keravan varhaiskasvatuksen arvioitavissa ja käytettävissä. Toimitin työni lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriöön varhaiskasvatuksen neuvottelevan virkamiehen pyynnöstä.

Opinnäytetyöni ei aiheuttanut kustannuksia, sillä toteutin molemmat lomakehaastattelut sähköisesti sähköpostijakelun kautta kaupungin omalla Webropol -ohjelmalla. Keravan varhaiskasvatuksessa jokaisella kasvattajalla on oma sähköposti, joten päädyin sähköiseen linkkiin, joka lähetettiin sähköpostiin. Varhaiskasvatuksen johtajista on sähköpostilista, jota käytin. Lähetin lomakehaastattelun linkin johtajien kautta, ja he välittivät sen omille kasvattajilleen sekä vastasivat minulle, kuinka moni kasvattaja on linkin saanut. Tämän lisäksi tein etukäteen esittelyn opinnäytetyöstäni (liite 2), jonka jaoin jokaiseen yksikköön sähköpostin kautta. Esittelyllä pyrin nostamaan tietoisuutta opinnäytetyöstäni ja tätä kautta vastausprosenttia korkeammaksi. Johtajille kohdennetun lomakehaastattelun jaoin suoraan kaupungin sähköposti-osoitteisiin heidän vastattavakseen.

6.2 Tutkimukseen osallistuneet ja aineiston kuvaus

Fenomenologisen tutkimuksen aineiston määrä vaihtelee usein paljonkin. Kuitenkin perusperiaatteena on, että aineiston laatu on tärkeämpi kuin määrä. Kokemuksen kuvaus voidaan periaatteessa kirjoittaa vain yhden yksilön pohjalta, mutta analyysin kannalta on kuitenkin varmempaa käyttää isompaa aineistoa, jotta kokemusten kirjo on laajempi. (Metsämuuronen 2006, 171.) Tämän tutkimuksen aineistona toimivat ensisijaisesti kasvattajille lähetettyjen lomakehaastattelujen avointen kysymysten vastaukset. Toissijaisena, syventävänä aineistona, on viidelle johtajalle lähetetty lomakehaastattelun avointen kysymysten vastaukset. Ensisijainen lomakehaastattelu lähetettiin sähköisesti 144 kasvattajalle. Lomakehaastatteluun vastasi 26 kasvattajaa. Vastausprosentti oli näin ollen 18 %.

Seuraavassa esittelen ensimmäiseen lomakehaastatteluun vastanneet kasvattajat eriteltyinä ammatti-nimikkeittäin, sekä koulutuksittain.

Kuvio 2 Vastajaat ammattinimikkeittain

Kuvio 3 Vastajien koulutukset

Tutkimukseen vastanneista kasvattajista 62 % eli 16 henkilöä oli lastentarhanopettajia. Vastajista 38 % eli 10 kasvattajaa toimii varhaiskasvatuksessa ammattinimikkeellä lastenhoitajia. (Kuvio 2.) Vastanneet lastentarhanopettajat olivat koulutuksiltaan AMK-sosionomeja, kasvatustieteiden kandidaatteja sekä jotain muuta eli opistotason lastentarhanopettajia. Lastenhoitajat olivat koulutukseltaan lähihoitajia, sekä jotain muuta eli lastenohjaajia tai päivähoitajia. (Kuvio 3.) Vastajat olivat työskennelleet Keravan kaupungin varhaiskasvatuksessa kahdesta vuodesta aina yli 20 vuoteen. Suurin joukko (46 %) vastajista oli työskennellyt 7–11 vuotta Keravan varhaiskasvatuksessa. Merkittävää on huomioida, että vastanneista enemmistöä edustava joukko on työskennellyt Keravan varhaiskasvatuksessa niin kauan, että he ovat kokeneet niin ikään ajan ennen varhaiskasvatuksen omaa perhetyöntekijää.

Syventävän aineistoon eli toiseen lomakehaastatteluun vastasi viisi Keravan varhaiskasvatusyksikön johtajaa. Johtajat valikoituivat satunnaisesti, mutta pyysin henkilökohtaisesti heitä osallistumaan varmistaakseni kevään kiireiden tilanteessa aineiston saannin. Johtajat ovat

työskennelleet Keravan kaupungin varhaiskasvatuksessa alle yksi, kolme, neljä, kolmetoista ja kahdeksantoista vuotta.

6.3 Lomakehaastattelu

Kasvattajia, eli lastentarhanopettajia ja lastenhoitajia, joille lomakehaastattelu lähetettiin, oli yhteensä 144 henkilöä. Lomakehaastattelu koostui avoimista kysymyksistä, joiden kautta saatiin aineistoa siitä, mitä perhetyö on kasvattajien mielestä. Kysymykset (liite 3) olivat:

- Mitä on mielestäsi perhetyö varhaiskasvatuksessa?
- Kuka/ketkä miestäsi toteuttavat perhetyötä varhaiskasvatuksessa?
- Mikä on varhaiskasvatuksen perhetyössä tärkeää?
- Miten varhaiskasvatuksen perhetyö mielestäsi tällä hetkellä toteutuu?
- Mitä kehitettävää perhetyössä mielestäsi olisi?

Toteutin lomakehaastattelun kaupungin Webropol-ohjelmalla ja jaoin sen johtajien kautta kasvattajille. Kaupungissa ei ollut valmista sähköpostiryhmää pelkistä kasvattajista, joten päädyin käyttämään johtajien sähköpostiryhmää. Jokainen johtaja välitti lomakkeen linkin kasvattajilleen ja vastasi minulle, kuinka monelle kasvattajalle linkki on lähetetty. Johtajia, joille sähköpostin lähetin oli yhteensä 12. Johtajista 8 vastasi lähettäneensä linkin kasvattajilleen, ja samassa sähköpostissa kertoi, kuinka monelle kasvattajalle oli linkin välittänyt. Linkin saaneita kasvattajia oli yhteensä 144 henkilöä. Omilla Webropol-tunnuksillani pystyin tarkkailemaan reaaliajassa, kuinka paljon vastauksia kerääntyy. Lomakehaastattelun linkki oli auki 9.3.-31.3.2015. Vastauksia tuli 26 kasvattajalta.

Alkuperäinen suunnitelmani oli toteuttaa kasvattajien lomakehaastattelun jälkeen teema- haastattelu yhdelle varhaiskasvatusyksikön johtajalle, mutta prosessin edetessä koin järkeväksi muuttaa suunnitelmaa. Kasvattajien lomakehaastattelusta saatu aineisto tuotti teemoja, joiden kautta oli mielekästä tuottaa uusi lomakehaastattelu (liite 4) kohdennetusti useammalle johtajalle. Jälkimmäisen lomakehaastattelun tavoitteena oli saada viiden johtajan näkemys varhaiskasvatuksen perhetyöstä toimijuuden ja johtajuuden näkökulmasta. Jälkimmäisen lomakehaastattelun työstin samoin Webropol-ohjelmalla. Koska tiedän varhaiskasvatuksen kevään kiireisyyden, koin tärkeäksi varmistaa aineiston jälkimmäisen osan saannin. Näin ollen otin summittain valitsemini johtajiin puhelimitse ensin yhteyden, jossa pyysin luvan lähettää heille sähköpostitse linkin ja varmistin, että heillä on aikaa vastata kyseiseen lomakehaastatteluun. Näin varmistin, että johtajat todellakin vastasivat kyselyyni, mutta kuitenkin halutessaan pystyivät vastaamaan anonyymisti. Käytin samankaltaista lomakehaastattelua siitä syystä, että hyväksi kokemani aineisto analyysimenetelmä oli mahdollista toteuttaa niin ikään jälkimmäisen aineiston kohdalla.

Lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja syvähaastattelu mahdollistavat kaikki erilaisten ilmiöiden ja ongelmien ratkaisujen tutkimisen. Teknisesti näiden kolmen ero perustuu strukturoinnin asteeseen. Lomakehaastattelun tarkoituksena on kysyä tutkimuksen kannalta merkityksellisiä kysymyksiä. Lomakehaastattelu voi koostua suljetuista, puoliavoimista tai avoimista kysymyksistä. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 74–77.) Haastattelu on joustava tapa saada selville juuri niitä asioita, joita halutaan selvittää. Kysymykset voidaan muotoilla, sekä ne voidaan esittää juuri sellaisessa järjestyksessä, joka on tutkittavan asian kannalta merkityksellinen. Käytännössä suurimman hyödyn haastattelusta voi saada antamalla kysymykset, teemat tai aihealueet etukäteen haastateltavan tarkasteltavaksi. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 72–73.) Kyselytutkimuksissa käytetään yleensä suljettuja osioita, sillä avoimet vastaukset ovat työläämpiä käsitellä. Kuitenkin joissakin tilanteissa avoimet kysymykset ovat perustellumpia käyttää. Avointen kysymysten vastauksilla voidaan saada tutkimuksen kannalta merkittävää tietoa, joka saattaisi jäädä saamatta käytettäessä jotain muuta kysymysmuotoa. Tutkimuksen osiossa, joissa ei haluta rajata vaihtoehtoja, tai ei voida luetella niitä on välttämätöntä käyttää avointa osiota. (Vehkalahti 2008, 25.)

6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja etiikka

Hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen eli tutkimusetiikka on osa tutkimuksen tekemistä koko tutkimuksen ajan. Yleisesti on sovittu, että tutkijan on hyvä käyttää tutkimus- ja tiedonhankintamenetelmiä, jotka noudattavat eettisesti kestävää linjaa. Tällaiset ovat tiedeyhteisön hyväksymiä. Vilppi ja piittaamattomuus ovat ehdottomasti vältettäviä asioita tutkijalle. Työelämän tutkimushankkeissa tutkijan on tunnistettavat omat tutkijalliset taitonsa, jottei taidottomuudesta joudu kärsimään tutkimusryhmä ja toimi- tai ammattiala tai heidän sidosryhmiensä toiminta. Avoimuus ja kontrolloitavuuden näkyvyys tutkimuksessa ovat hyvän tieteellisen käytännön mukaisia. (Vilka 2005, 29–31.) Etiikasta tieteessä ja tutkimuksessa puhuttaessa on muistettava, että tutkija on ihminen, jota koskee myös kaikki muut eettiset säännöt niin yksityiselämässä kuin ammatinharjoittamisessa. Oikeudet, velvollisuudet, yhteiskunnan luonne, inhimillisen toiminnan säätely ovat kaikki täynnä eettisiä ristiriitoja ja valintoja, jotka liittyvät tutkimuksen tekemiseen. Tältä kantilta tarkasteltuna merkittävimäksi seikaksi nousee rehellisyys ja omien metodien hallinta. (Gylling 2006, 358.)

Tutkimustoiminnan perustehtävä on tuottaa luotettavaa informaatiota. Tutkimuksen informaatiota ovat tulkinta, kuvaileminen, selittäminen, sekä lisäksi suunnitelmat ja ohjeet. Luotettavuuteen kuuluu kriittinen perustelu, sekä tiedon, että käytettävien menetelmien perustelu. Mitä paremmin perusteltua informaatiota tutkija tuottaa sen luotettavammaksi tutkimuksen tuloksia voidaan pitää. Toisena perustehtävänä tieteellisessä tutkimuksessa on tiedon välittäminen toisille tutkijoille sekä yhteiskunnan muille jäsenille. Totuuden mukainen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä on tutkimuksen tiedollinen tavoite. Tähän kuuluu kiinteästi ilmiön käsit-

teellinen määrittely. Metodologisilla valinnoilla on merkitystä, sillä niillä tutkija valitsee ja rajaa sen, miten mielestään on olennaista tarkastella tutkittavaa ilmiötä. Metodologisilla valinnoilla tutkija osoittaa näkyväksi sen, minkälaista aineistoa pitää ratkaisevana tutkimuksen kannalta. (Karjalainen, Launis, Pelkonen & Pietarinen 2002, 59, 93–94.) Opinnäytetyössäni olen kiinnittänyt huomiota etenkin fenomenologis-hermeneuttisen lähestymistavan kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen, ja siihen, millä kaikilla tavoilla se vaikuttaa valintoihini tutkijana. Mielestäni olenkin saavuttanut kokonaisvaltaisen ymmärryksen siitä, minkälaisen fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen olen tehnyt ja miten olen kaikkiin valintoihini päätenyt.

Fenomenologisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa keskeisintä on pohtia sitä, miten hyvin tutkija on tavoittanut tutkittavan ilmiön sellaisena kuin se ilmenee. Mahdollisimman rikas tutkimusaineisto mahdollistaa tutkittavan ilmiön kokonaisuuden hahmottamisen. (Lehtomaa 2005, 175–177.) Tutkimusongelman kannalta lomakehaastattelu voi olla riski, sillä saattaa käydä niin, että saatu aineisto ei vastaa tutkimusongelmaan. Tämän välttämiseksi on hyvä testata kysymykset, ennen virallisen lomakkeen jättämistä vastattavaksi. (Vilka 2005, 109.) Opinnäytetyössäni testasin ensisijaisen aineiston keruuseen käytettyä lomakehaastattelua etukäteen. Kasvattaja vastasi kysymyksiin, jonka jälkeen tarkastelin vastauksien ja kysymysten vastaavuutta. Muokkasin hieman yhtä kysymyksistä huomattessani, ettei kysymys ole ymmärrettävissä tarkasti siten kuin koin sen tärkeäksi olevan. Tämän jälkeen lomakehaastattelukaavake oli mielestäni valmis toteutettavaksi.

Näkemykseni mukaan olen tavoittanut tutkittavan ilmiön hyvin. Aineistosta nousee samoja teemoja, joita teoreettisessa viitekehityksessäni olen nostanut esiin. Ensisijainen aineisto on lisäksi tarpeeksi laaja osoittaakseen kokemusten erilaisuuden. Vaikka vastausprosenttini ensisijaisen aineiston, eli kasvattajien vastausten, kohdalla jäi alhaiseksi, löytyy sieltä kuitenkin hyvinkin poikkeavia kokemuksia siitä, mitä ilmiö on, tai mitä sen tulisi olla. Toisistaan poikkeavat vastaukset mielestäni kertovat siitä, että kokemusten kirjo on tavoitettu. Syventävä aineisto tukee ensisijaisen aineiston tutkimustuloksia. Johtajat nostavat esiin samankaltaisen jaottelun perhetyön toteuttajista, sekä suurelta osalta samoja ajatuksia kehitysideoista. Syventävä aineisto tukee ilmiön tavoittamista, ja tuo vielä johtajuuden näkökulman kautta syvyyttä tutkittavaan ilmiöön.

Tutkimuksessa, jossa tutkitaan ihmisten kokemuksia, eli fenomenologisessa tutkimuksessa voidaan määritellä yhdeksän merkittävää luotettavuuskriteeriä. Tutkimusprosessin johdonmukaisuus voidaan katsoa olevan ensimmäinen kriteeri. Tutkittava ilmiö, aineiston hankintapa, teoreettinen lähestymistapa, analyysimenetelmä ja raportointi tulee olla loogisesti järjestyksessä. Reflektointi ja tutkimusprosessin kuvaus, etenkin analyysikuvaus tulee olla huolella tehty ja perusteltu. Luotettavaksi fenomenologisen tutkimuksen tekee tutkimusprosessin aineistolähtöisyys. Tähän liittyy niin ikään neljäs kriteeri, joka on kontekstisidonnaisuus. Tutki-

jan tulee säilyttää mahdollisimman pitkään yksilökohtaisuus, jotta tutkimusta voidaan pitää luotettavana kokemuksen tutkimuksena. Tavoiteltavan tiedon laadun tulee ole yleistettävää vaikkakin saavutettavissa yksittäisten kokemusten kautta. Kuudentena kriteerinä voidaan pitää yhdistettäviä metodeja, ja seitsemäntenä tutkijayhteistyötä. Seitsemännen kriteerin kohdalla on kuitenkin hyvä huomioida, ettei tutkimuksesta tule epäluotettavaa vain sillä perusteella etteivät toiset tutkimukset sitä vahvista. Tutkimusraportissa tulee näkyä tutkijan subjektiivinen ote, jossa hän on reflektoinut, analysoinut ja eritellyt tutkimustaan. Viimeiseksi kriteeriksi voidaan nostaa tutkijan vastuullisuus, joka mahdollistuu sillä, että tutkija toteuttaa kaikki tutkimuksen vaiheet systemaattisesti. (Metsämuuronen 2006, 201–204.) Opinnäytetyössäni olen systemaattisesti pyrkinyt tavoittamaan kaikki edellä mainitsemani kriteerit, jotta saamaani tutkimustietoa voidaan pitää relevanttina. Mielestäni olen tässä luotettavasti onnistunut.

7 Aineistoanalyysi

7.1 Aineistoanalyysi fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimuksessa

Laadullisen tutkimuksen aineisto, analysointi vaiheessa, on aina kuva- tai tekstimuodossa. Tekstimuotoon muuttamista kutsutaan litteroinniksi. Fenomenologinen lähestymistapa litteroinnissa ei välttämättä edellytä yhtä tarkkaa aineiston läpikäyntiä kuin esimerkiksi kielen rakenteisiin kohdistuvan aineiston litterointi. Kuitenkin tutkimuksen kannalta aineiston muuttaminen tekstimuotoon helpottaa aina analyysia jatkossa, sillä tutkija käy tässä vaiheessa läpi järjestelmällisesti aineiston, ryhmittelemällä ja luokittelemalla sitä samalla. (Vilka 2005, 115–116.) Heideggerin määrittelemänä fenomenologinen tutkimus on kuvailevaa ja selventävää, ei niinkään selittävää. Tietynlaisia piirteitä ja yhteyksiä jäsentyneesti esiintuoden tutkimus mahdollistaa kohteen erittelyn ja analyttisen ilmi tuomisen. (Backman 2010, 66.) Opinnäytetyössäni aineisto oli jo valmiiksi teksti muodossa.

Laadullisen tutkimuksen aineistossa yleensä tärkeää on saavuttaa kylläntymispiste eli saturaatio. Kuitenkin tutkittaessa ihmisten kokemuksia on lähes mahdotonta määritellä kylläntymispistettä, eli sitä kohtaa, missä aineisto ei enää tuota mitään uutta tietoa. Ihminen kokee asia ainutkertaisesti aina, ja näin ollen kokemus ja merkityksenanto tuovat uutta tietoa alati. Tutkittaessa yksittäisten ihmisten käsityksiä yleisestä käsityksestä saturaatiopiste saattaa löytyä. Tässä tapauksessa yleisten käsitysten alkaessa kertaantua on saturaatiopiste saavutettu. (Vilka 2005, 128.) Opinnäytetyössäni kokemukset olivat tutkinnan kohteena, joten kylläntymispistettä oli vaikea määritellä. Kuitenkin aineistossa oli huomattavissa samojen teemojen ja kokemusten toistuva kaava.

Opinnäytetyöni analyysin toteutin enemmän Heideggerin hermeneuttista painotusta kunnioittaen kuin fenomenologista. Tämä johtuu siitä, että sulkeakseni pois itseni vaikuttamassa kasvattajien vastauksiin, koin viisaimmaksi kerätä suurimman osan aineistosta kyselylomakkeella. Tutkijana koin vaikeaksi analysoida työtovereideni kokemuksia tilanteessa, jossa ottaisin huomioon kokemusten lisäksi äänenpainot ja eleet. Näin ollen koin eettisesti ja luotettavuuden kannalta paremmaksi ratkaisuksi tulkita vain kielellis-käsitteellistä materiaalia. Tutkijana olen niin ikään sitä mieltä, että jotta henkilön kokemus on saavutettavissa, tulee sen olla tietoista henkilölle itselleen. Ja jotta se olisi tietoista, tulee hänen osata itse kuvata kokemus kirjallisesti. Kokemuksesta, ymmärryksestä ja näkemyksestä tulee tietoista silloin, kun sen joutuu itse kirjallisesti päättämään ja määrittelemään. Hermeneuttisen metodin perusydin on yksittäisten tekstien kautta kokonaisuuden hahmottaminen.

Heideggerin ajatuksia mukaillen fenomenologinen analyysi on konkretiaa, jossa kielelliset tulokset saatetaan ymmärrettäviksi. Eli analyysi on hermeneuttista. Hermeneuttinen kehä - ajattelumalli pakottaa tutkijan esiyymmärryksen käsitteiden ja näköalojen kautta syventämään tulkintaa, ja samalla hallitsemaan niitä siten, että pystyy uudelleen kokemaan ja tulkitsemaan tutkittavaa ilmiötä. Oma näkemys ei voi olla absoluuttinen, vaan tutkija on avoin toisenlaisille tavoille nähdä ja kuvata ilmiö. (Backman 2010, 71–72.) Hermeneuttista kehäanalyysia käytettäessä tutkija käy läpi aineistoaan monta kertaa. Tutkija voi tällä tavoin toimien vapautua omista ennako-olettamuksistaan suhteessa tutkittavaan kohteeseen. Tutkijalla on jonkinlainen esiyymmärrys tutkittavasta ilmiöstä, jonka hän tuo julki ennen aineistoanalyysia. Tämä on se ennako-oletamus, joka tutkijan tulee sivuuttaa, jotta hän voi löytää tutkittavan ilmiön syvimmän olemuksen. Kehämainen analyysi toimii siten, että vähitellen tutkija pääsee yhä lähemmäs tutkittavaa ilmiötä, samalla syventäen omaa ymmärrystään asiasta. (Pitkäranta 2010, 122–135.)

Aineiston analysoiminen tapahtuu Perttulan kehittämän metodin avulla, jossa hän on yhdistänyt Heideggeriläistä hermeneuttista filosofiaa ja Rauhalan eksistentiaalis-fenomenologista filosofiaa. Aineisto analysoidaan kahdessa päävaiheessa, joissa molemmissa on seitsemän alavaihetta. Ensimmäisessä päävaiheessa luetaan avoimesti aineistoa, sekä muodostetaan siitä sisältöalueet. Sisältöalueet voivat olla vielä laajoja eikä niiden muodostamiseen ole syytä käyttää paljon aikaa tässä vaiheessa tutkimusta. Tämän jälkeen sisältöalueet jaetaan merkityksiköihin, ja muunnetaan ne tutkijan kielelle. Seuraavaksi syntyneet merkitykset sijoitetaan sisältöalueisiin. Sisältöalueisiin muodostetaan spesifi merkitysverkosto eli tutkijan kielelle käännetty merkitykset muodostetaan yhdeksi tarinaksi. Ensimmäisen päävaiheen seitsemäs vaihe voidaan jättää pois, mutta kuitenkin jos se koetaan tarpeelliseksi, niin siinä syntyneet kertomukset linkitetään toisiinsa, jolloin saadaan mahdollisimman yhtenäinen ja kattava kuvaus tutkittavasta aiheesta. (Metsämuuronen 2006, 181–189.)

Analyysin toinen päävaihe aloitetaan jaolla yksilökohtaisten merkitysverkostojen merkitysten sisältämiin yksiköihin. Tässä kohtaa kieli muutetaan sellaiseksi, ettei yksilön kokemus ole enää löydettävissä. Merkitykset eivät ole enää yksittäisen ihmisen kokemuksia, vaan osa ilmiötä ja sen yleistä kokemusta. Tämän jälkeen muodostetaan aineistoa kuvaavat sisältöalueet. On lisäksi mahdollista, että jo muodostetut sisältöalueet pysyvät muuttumattomina. Seuraavaksi sijoitetaan yleisiä kokemuksia kuvaavat lauseet sisältöalueisiin, sekä jäsennetään kuhunkin sisältöalueeseen spesifit sisältöalueet. Ja näiden spesifien sisältöalueiden kautta muodostetaan yleinen merkitysverkosto. Lopuksi muodostetaan sisältöalueiden yleinen rakenne, joka integroidaan yleiseen merkitysverkostoon. (Metsämuuronen 2006, 190–195.) Seuraavaksi käyn läpi aineiston analyysin etenemisen kahden päävaiheen kautta. Kuvaan esimerkein kuinka toteutin analyysin eri vaiheet.

7.2 Aineistoanalyysin ensimmäinen päävaihe

Aineistoanalyysin aloitin tutustumalla aineistoon jo siinä vaiheessa, kun kyselylomake oli vielä avoinna ja vastauksia tuli lisää päivittäin. Luin aina uudestaan ja uudestaan koko aineiston läpi. Kun kyselylomakkeeseen vastaamisaika päättyi, ja minulla oli kasassa täydellinen aineisto, tutustuin vielä tarkemmin aineistoon kokonaisuudessaan. Aineistosta nousi sisältöalueiksi tässä vaiheessa kolme erilaista tapaa tarkastella perhetyötä varhaiskasvatuksessa. Nämä sisältöalueet olivat toimija, laatu eli ominaisuudet ja sisällöt, sekä ammatilliset määritelmät eli ammattisanat. Nostin nämä sisältöalueet aineistoanalyysin ensimmäisessä päävaiheessa aineistoa jäsentäviksi, vielä hyvin laajoiksi, kokonaisuuksiksi. Tämän jälkeen muodostin jokaisen yksilön vastauksista oman tiedostonsa. Näiden tiedostojen avulla aloin systemaattisesti käydä läpi jokaisen vastaajan yksilökohtaisia kokemuksia tutkittavasta ilmiöstä.

Tarkastelin jokaista vastausta erikseen. Kävin läpi koko vastauksen erottaen jokaisesta lauseesta jokaisen eri merkitystä tarkoittavan yksikön omaksi lauseekseen. Esimerkiksi ensimmäiseen kysymykseen eli mitä on perhetyö varhaiskasvatuksessa eräs vastaaja vastasi näin:

”Perheen tukemista, arjen jakamista, vinkkejä, neuvoja, keskustelua. Tukea saa kasvatuksellisiin haasteisiin, rajojen asettamiseen, uniongelmiin jne. Tuki auttaa ennen kaikkea lasta.”

Jaoin vastauksen jokaisen erilaista tarkoittavan merkityksen omalle rivilleen, omaan lauseeseensa, sekä kirjoitin jokaisesta lauseen auki tutkijan kielelle.

Hänen mielestään perhetyö on perheen tukemista.

Hänen mielestään perhetyö on arjen jakamista.

Hänen mielestään perhetyö on vinkkejä ja neuvoja.

Hänen mielestään perhetyö on keskustelua.
 Hänen mielestään perhetyöstä saa tukea kasvatuksellisiin haasteisiin.
 Hänen mielestään perhetyöstä saa apua rajojen asettamiseen.
 Hänen mielestään perhetyöstä saa apua uniongelmaan.
 Hänen mielestään perhetyöstä saa apua moniin muihin asioihin.
 Hänen mielestään perhetyö auttaa ennen kaikkea lasta.

Kävin läpi kaikki kysymykset samalla tavalla. Tämän jälkeen siirsin jokaisen lauseen sopivaan sisältöalueeseen. Joissakin kohdissa sama lause saattoi kuulua useampaan sisältöalueeseen. Lopuksi kirjoitin sisältöalueissa olevat lauseet toisiinsa sopiviksi siten, että jokaisesta sisältöalueesta muodostui kertomus vastaajan kokemuksesta.

7.3 Aineistoanalyysin toinen päävaihe

Aineistoanalyysin toisessa vaiheessa kävin saamani aineiston uudelleen läpi sisältöalueittain. Luin tutkijan kielen kautta kirjoittamani kertomukset varhaiskasvatuksen perhetyöstä toimijan, laadun ja ammattisanojen kautta määriteltynä. Päädyin siihen, että aineistoanalyysin toiseenkin vaiheeseen sopivat samat sisältöalueet kuin aineistoanalyysin ensimmäisessä vaiheessa. Aloitin yksilöllisten kokemusten poistamisen muuttamalla kertomuksia yleiseen muotoon. Samalla siirsin yleiset kertomukset sisältöalueisiin, samoin kuin ne olivat analyysivaiheen ensimmäisessä vaiheessa olleet. Konkreettisesti toimin tiedostoilla analyysi vaihe 1 ja analyysi vaihe 2.

Perhetyö on perheen tukemista, arjen jakamista, vinkkejä ja neuvoja sekä keskustelua. Perhetyöstä saa tukea kasvatuksellisiin haasteisiin, apua rajojen asettamiseen ja uniongelmaan. Perhetyöstä saa apua moniin muihin asioihin. Perhetyössä on tärkeää, että siinä on matalan tuen kynnyks. Nykyään perhe on vahvasti läsnä osana lasta varhaiskasvatuksessa, joten perhetyö auttaa ennen kaikkea lasta.

Kirjoitettuani kaikki kuvaukset yleiseen muotoon, luin aineiston useaan kertaan läpi saadakseni mahdollisimman hyvän yleisen kuvan saamastani aineistosta.

Seuraavaksi otin tarkastelun kohteeksi aina yhden sisältöalueen kerrallaan. Kävin läpi sisältöalueet ja muodostin niihin, tarpeen vaatiessa, spesifimmät sisältöalueet. Toimija - sisältöalueen spesifeiksi sisältö-alueiksi muodostuivat perhetyöntekijä, kasvattajat ja muut toimijat. Laadun sisältöalueiksi muodostuivat tavat tehdä perhetyötä, kuinka hyvin perhetyö toteutuu ja miten sitä voitaisiin kehittää. Ammattisanoille ei muodostunut erillistä spesifiä sisältöaluetta. Siirtelin tiedostoissa spesifeihin sisältöalueisiin kuuluvat kokemukset oikeisiin

kohtiin. Näin kävin läpi jokaisen kokemuksen taas uudestaan ja muodostin sisältöalueiden yleisen rakenteen.

Viimeisenä kirjoitin kertomuksen jokaiseen spesifiin sisältöalueeseen, jonka jälkeen muodostin yleisen sisältöalueen kokonaisen kertomuksen. Kävin läpi tarkkaan jokaisen yksittäisen kertomuksen, jotta jokaiseen sisältöalueeseen tuli kaikki erilliset merkitykset läpi käytyä. Tuloksiksi sain kolmenlaisesta erilaisesta näkökulmasta tarkasteltuna kasvattajien kokemuksen varhaiskasvatuksen perhetyöstä. Varhaiskasvatuksen perhetyötä voidaan määritellä toimijan eli sitä toteuttavan tahon näkökulmasta, laadun eli sisältöjen ja ominaisuuksien näkökulmasta tai sitten ammattisanojen näkökulmasta.

7.4 Syventävän aineiston aineistoanalyysi

Johtajille tekemäni lomakehaastattelun aineistoa kutsun syventäväksi aineistoksi. Rajasin johtajien määrän viiteen ja pyysin heitä henkilökohtaisesti osallistumaan. Kuitenkin toteutin lomakehaastattelun samalla tavalla kuin ensimmäisen mahdollistaakseni vastaajien tunnustamattomuuden ja näin ollen mahdollisimman rehellisen vastaamisen. Koin ratkaisevaksi käyttää samaa aineistoanalyysitekniikkaa kuin ensimmäisen aineiston kohdalla. Aineistoanalyysin aloitin siksi samalla tavalla kuin ensisijaisen aineiston analyysin eli tutustumalla aineistoon mahdollisimman hyvin. Koska jälkimmäinen lomakehaastattelu oli rakennettu ensisijaisesta aineistosta nousseista teemoista, minulla oli valmiiksi aineistoanalyysin sisältöalueet. Nämä olivat toimijuus, johtajuus ja kehitysideoita. Käytin näitä sisältöalueita aineistoa jäsentävinä kokonaisuuksina.

Etenin samanlaisessa järjestyksessä kuin ensimmäistä aineistoanalyysia tehdessäni käyden läpi jokaisen vastauksen erikseen, erotellen yksilön kokemuksista jokaista eri sisältöä tarkoittavan yksikön erilleen ja tämän jälkeen muuttaen ne kaikki tutkijan kielelle. Siirsin kaikki merkitykset oikeisiin sisältöalueisiin ja kirjoitin sisältöalueisiin kokemusta kuvaavat kertomukset. Tämän jälkeen siirryin aineistoanalyysin toiseen päävaiheeseen.

Syventävän aineiston toisessa päävaiheessa kävin uudelleen läpi sisältöalueisiin muodostuneet kertomukset, sekä päädyin edelleen pitäytymään muodostamissani teemoissa. Tämän jälkeen ryhdyin poistamaan yksilöllisiä kokemuksia, ja muodostin kertomuksista yleisiä kuvauksia samalla siirtäen yleiset kuvaukset sisältöalueisiin. Kun sisältöalueet olivat yleiseen muotoon kirjoitettuja, aloitin jokaisen tarkastelun erikseen spesifejä sisältöalueita muodostaen. Toimijuuden sisältöalueeseen muodostui samat spesifit sisältöalueet kuin ensimmäisessäkin aineistossa, eli perhetyöntekijä, kasvattajat ja muut toimijat. Johtajuuden sisältöalueeseen muodostui spesifit sisältöalueet teemalla ”perhetyö suhteessa johtajaan”. Erottelu oli selkeästi johtaja itse, johtaja organisoiden tai johtaja sivusta seuraten. Kehittämissideoiden kohdalla

spesifeiksi sisältöalueiksi nousivat koulutus, tuttuus ja lisäresursointi. Muodostin jokaiselle sisältöalueelle yhtenäisen rakenteen ja kirjoitin kokemukset auki. Syventävän aineiston analyysissä muodostui yhtenäinen kokemus varhaiskasvatuksen perhetyöstä johtajuuden näkökulmasta tarkasteltuna.

8 Kokemuksia varhaiskasvatuksen perhetyöstä

8.1 Perhetyön toimijat varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen perhetyö voidaan kasvattajien kokemuksen mukaan määritellä sen toteuttajan eli toimijan kautta. Kasvattajilla on hyvin monenlaisia kokemuksia siitä, kuka tekee perhetyötä varhaiskasvatuksessa. Kuitenkin suurin osa määrittelee perhetyötä kahden eri toimijan kautta. Nämä toimijat ovat perhetyöntekijä ja kasvattajat. Perhetyötä määritellään kahdensuuntaisella asetelmalla näiden kahden toimijan välillä. Asetelma on joko siten, että perhetyötä tekee joko perhetyöntekijä tai sitten kasvattaja. Toisaalta kokemuksista ilmenee niin ikään toisenlainen asetelma, jossa nähdään, että perhetyötä tekee sekä perhetyöntekijä että kasvattajat. Se, että perhetyötä varhaiskasvatuksessa tekee perhetyöntekijä, on selkeää lähes kaikissa kokemuksissa. Kuitenkin vastauksista löytyy lisäksi muutamia kasvattajia, joiden vastaus ei mitenkään viittaa siihen, että he olisivat tietoisia varhaiskasvatuksen perhetyöntekijästä.

”Vk:n perhetyöntekijä on virallinen toteuttaja. Mutta perhetyötä tehdään ja on tehty aina pitkin historian. Lastentarhanopettajat ja päiväkodin johtajat kai eniten, mutta myös lastenhoitajat taitojensa ja kykyjensä mukaan.”

Varhaiskasvatuksen perhetyötä määriteltäessä kasvattajat nostavat esiin vahvan kokemuksen kasvattajien ja varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän lisäksi monista eri toimijoista, jotka toteuttavat heidän mielestään perhetyötä varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen perhetyötä tekevät neuvola, sekä neuvolan perhetyö eli perheneuvola. Perhetyötä varhaiskasvatuksessa usean kasvattajan kokemuksen mukaan tekee niin ikään sosiaalitoimi sekä seurakunta.

”Päiväkotiin sovittaessa tuleva perhetyöntekijä, päivähoiton henkilökunta konsultoidessaan esim. saatavista palveluista, neuvola ja perheneuvola, seurakunta yms.”

Kasvattajien koetaan toteuttavan perhetyötä hyvin monella eri tavalla. Toiset kokemukset osoittavat, että kasvattajien osuus on vain perhetyöntekijälle ohjaamisessa tai johonkin muuhun tukeen ohjaamisessa, tai palvelusta konsultoitaessa. Yleisemmin kuitenkin ajatellaan kasvattajien tekevän perhetyötä arjessaan keskustelemalla perheiden kanssa ja kuuntelemalla.

Kasvattajien toteuttamaa perhetyötä koetaan olevan varhaiskasvatuskeskustelut sekä joka-päiväinen kasvatuskumppanuus. Perhetyötä varhaiskasvatuksessa tekevät niin lastentarhan-opettajat, lastenhoitajat kuin johtajatkin. Lisäksi varhaiserityisopettaja mainitaan. Vahva kokemus on myöskin se, että perhetyön parhaimpia asiantuntijoita varhaiskasvatuksessa ovat kasvattajat ja että tähän asiaan koko henkilöstöä koulutetaan kasvatuskumppanuuskoulutuksella. Perhetyötä koetaan olevan se työ, jossa perheet ja kasvattajat yhteistyössä toimivat siten, että lapsen etu on keskiössä.

Kasvattajista jotkut kokevat, että henkilökunnan osuus perhetyön prosessissa on aika pieni. Muutamalla kasvattajalla on lisäksi sen kaltainen kokemus varhaiskasvatuksen perhetyöstä, ettei kasvattajilla ole minkäänlaista osuutta siihen. Aineistosta nousee kyseenalaistus siitä, osaavatko tai uskaltavatko kasvattajat luoda perheeseen luottamuksellisen suhteen, jonka kautta voidaan vaikeistakin asioista keskustella. Kaikilla kasvattajilla ei koeta olevan rohkeutta puuttua vaikeisiin asioihin.

”Kaikki kasvattajat osaltaan, koska me kuunnellaan perheiden huolia ja jos on tarvetta isompiin saappaisiin ohjaamme suoraan perhetyöntekijälle.”

8.2 Varhaiskasvatuksen perhetyön ominaisuuksia ja sisältöjä

Varhaiskasvatuksen perhetyö on kasvattajien kokemuksen mukaan perheiden ohjaamista perhetyöntekijälle. Perhetyöntekijä taasen keskustelee niiden perheiden kanssa, jotka haluavat ottaa palvelun vastaan. Olennaista on, että vanhemmat ovat ne, jotka määrittelevät, mistä tapaamisissa keskustellaan. Samoin, että apua on helposti saatavilla, kynnys palveluun hakutumiseen on mahdollisimman matala ja että perhetyö on ilmaista. Perhetyön kynnystä madaltaa esimerkiksi se, että perhetyöntekijä tekee käyntejä päiväkoteihin. Varhaiskasvatuksen perhetyössä merkittävää on tietoisuus sen olemassaolosta, niin perheillä kuin kasvattajillakin.

”Meillä kerrotaan, että on mahdollista saada apua arjen sujuvuuteen perhetyöntekijältä. Enemmänkin ohjausta oikeaan paikkaan.”

Varhaiskasvatuksen perhetyössä koetaan olevan erityisen tärkeää, että työntekijät ymmärtävät oman ammatillisen vastuunsa. Kasvattajien tehtävänä on havainnoida lasta sekä käydä keskusteluja vanhempien kanssa ja näiden perusteella ohjata perheitä perhetyöntekijän puoleen. Voidaan ajatella, että varhaiskasvatuksessa perhe on työn taustalla ja lapsi keskiössä. Varhaiskasvatuksen perhetyötä voidaan kutsua konsultoinniksi silloin, kun kasvattaja kartoittaa saatavilla olevia palveluita. Varhaiskasvatuksen perhetyöstä ei voi koskaan keskustella liikaa, vaan tietämystä tulee lisätä jatkuvasti.

”Se että kasvattajat osaavat ohjata tietämättömiäkin vanhempia perhetyöntekijälle, jotta vanhemmat saavat tarvitsemansa avun mahdollisimman pian.”

Varhaiskasvatuksen perhetyö on jokapäiväistä ajatusten vaihtoa eli kohtaamista asiakasperheiden kanssa. Se on useimmiten ensimmäinen apu, jossa perhe saa avun tai tiedon perhettä ja parisuhdetta koskevissa asioissa. Ratkaisevaa onkin, että tuki on saatavilla ennen kuin asiat muuttuvat vaikeammiksi. Perhetyöksi voidaan laskea neuvot ja vinkit, asioista avoimesti puhuminen sekä tarvittaviin asioihin puuttuminen. Varhaiskasvatuksen perhetyö toteutuu perheiden arvoja kuuntelemalla ja kunnioittamalla. Siinä arvokasta on avoin vuorovaikutus. Perhetyö on yhteistyötä, jossa perhetyöntekijä konsultoi kasvattajia tai toisinpäin. Yhteistyö perhetyössä on samoin perhetyöntekijän työskentely yhdessä perheen ja päiväkodin kanssa. Perhetyössä merkittävää on ymmärtää, ettei ole olemassa vain yhtä totuutta ja että vanhemmat tulevat kuulluksi perheenä. Varhaiskasvatuksen perhetyö on kasvattajien kokemuksen mukaan ohjaamista oikean avun piiriin. Oikea apu voi olla varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä, tai sitten joku muu ulkopuolinen taho, kuten neuvola tai perheneuvola.

Perhetyön lähtökohtia ovat perheistä huolehtiminen, syrjäytymisen ehkäisy ja yksilöllisyyden huomioon ottaminen etenkin erilaisten kulttuurien, uskontojen ja sateenkaariperheiden kohdalla. Perheiden monimuotoisuuden sekä tuen tarpeiden huomioiminen kuuluvat samoin varhaiskasvatuksen perhetyöhön. Perhetyöstä apua voi saada kasvatuksellisiin haasteisiin, rajojen asettamiseen ja esimerkiksi uniongelmaan. Perhetyöstä voi saada apua niin ikään monenlaisiin muihin ongelmiin ja tilanteisiin, kuten esimerkiksi arjessa jaksamiseen. Tärkeää on avoimuus ja yhteiset sopimukset sekä käytänteet, sekä näiden käytänteiden mukainen järjestelmällinen toiminta. Ensisijaista on, että varhaiskasvatuksen perhetyössä kohdellaan perheitä tasavertaisesti ja puolueettomasti.

”Perheiden kuunteleminen, tukeminen, jotta toivottuun tavoitteeseen pääseminen mahdollistuu.”

Perhetyön keskeisin tavoite on auttaa lasta tukemalla perheitä lasten kasvatuksessa ja kehityksessä. Työskentely pohjautuu molemminpuoliseen luottamukseen. Ilman luottamusta varhaiskasvatuksen perhetyöllä ei ole pohjaa. Luottamusta takaa se, että vanhemmat itse saavat päättää perhetyöstä ja sen sisällöistä. Perhetyö varhaiskasvatuksessa on vanhempien tukemista kasvatustyössä, se on lapsen hyvinvoinnin varmistamista ja kasvattajien tukemista kasvatuskumppanuudessa. Kasvattajien mielestä merkittävää on työskentely ennalta ehkäisevällä otteella, mutta myös tarpeen vaatiessa jo olemassa olevien ongelmien ratkaisemiseksi. Työskentelyn tulee olla perheen voimavaroja tukevaa. Olennaista on asettaa tavoite, johon pyritään systemaattisella työskentelyllä. Perhetyön kannalta tärkeää on tilanteen seuraaminen ja

arviointi. Työn keskiössä on ajatus siitä, ettei perheen tarvitse selvittää yksin vaikeissa elämäntilanteissa tai arjen haasteissa, vaan tukea ja apua on saatavilla.

”Luottamuksen rakentaminen, yhteisen tavoitteen löytäminen lapsen kasvun tukemiseksi, vanhemmuuden tukeminen. Välillä on tarpeen herätellä vanhempia miettimään mitä he tavoittelevat pitkällä, n 10 v päähän ulottuvilla kasvatustalinoilla.”

”Luottamus. Perheiden kanssa ei pääse kukaan minkäänlaiseen hyvään lopputulokseen, jos luottamus puuttuu. Tärkeää on myös erilaisuuden hyväksyminen eli ei ole vain yhtä ainoa totuutta, tuki, ja avoin vuorovaikutus.”

Perhetyötä on varhaiskasvatuksen ammattilaisten mahdollisuus päivittäisessä työssään tukea vanhempia vanhemmuudessa. Tähän kuuluu lisäksi se, kun lapselle yhdessä laaditaan selkeät hoidon, kasvatuksen ja opetuksen tavoitteet hänen hyvinvointiaan takaamaan. Tätä kasvattajat korostavat kokemuksissaan varhaiskasvatuksen perhetyöstä.

8.3 Varhaiskasvatuksen perhetyö ammattisanojen kautta

Varhaiskasvatuksen perhetyötä voidaan määrittellä myös ammatillisten määreiden eli niin sanottujen ammattisanojen kautta. Kasvattajien kokemuksista välittyy useita ammattisanoja, joiden koetaan olevan kiinteä osa perhetyötä tai sen määrittelyä. Subjektiviisen päivähoito-oikeuden koetaan olevan osa perhetyötä.

”Tietysti asiakasperheiden kanssa päivittäin käytävä ajatustenvaihto, neuvot ja vinkit, asioista avoimesti puhuminen ja niihin puuttuminen ajoissa. Myös subjektiivinen päivähoito osaltaan Kasvatuskumppanuus <3”

Varhaiskasvatussuunnitelmia (vasu) ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmia (leops) tehtäessä käydyt keskustelut koetaan kiinteäksi osaksi varhaiskasvatuksen perhetyötä. Näissä tilanteissa kasvattaja on perhetyötä toteuttava taho, mutta niin ikään näissä keskusteluissa nousseet huolet voivat usein olla lähtökohtana sille, että perheelle tarjotaan perhetyöntekijän palvelua. Perhetyöksi luokitellaan vanhempainilloissa käsitellyt aiheet, jotka ovat nousseet perheiden tai ryhmän arjesta. Kasvatuskumppanuus koetaan varhaiskasvatuksen perhetyöksi. Etenkin arjessa käydyt jokapäiväiset keskustelut ovat vahva osa sitä. Perhetyöksi mainitaan myös moniammatillinen yhteistyö.

”Kasvatuskumppanuus; päivittäiset keskustelut vanhempien kanssa, vasut, varhainen puuttuminen. Moniammatillinen työyhteisö. Matalan kynnyksen perhetyöntekijä.”

Ennaltaehkäisevä toiminta, varhainen puuttuminen ja tuki, sekä huolen puheeksiottaminen ovat ammattisanoja, joiden kautta kasvattajat kokevat tärkeäksi määritellä varhaiskasvatuksen perhetyön. Tarjottaessa perheille varhaista tukea, voidaan samalla ennalta ehkäistä isojen ongelmien syntyä. Varhaiskasvatuksen perhetyön kuvataan olevan juuri tällaista.

8.4 Varhaiskasvatuksen perhetyön toteutuminen ja kehittämisideat

Kasvattajien kokemuksen mukaan varhaiskasvatuksen perhetyö toteutuu paremmin kuin aikaisemmin. Yleisin kokemus on, että perhetyö toteutuu hyvin. Perhetyön mahdollisuudesta on tiedotettu hyvin, mutta siltikin uskotaan, että monilla vanhemmilla on iso kynnys hakea ulkopuolisen apua. Lisäksi ei ole yleisesti tiedossa, saavatko kaikki perheet, jotka apua tarvitsevat, riittävästi ja tarpeeksi nopeasti apua. Perhetyön toteutumiseen koetaan vaikuttavan paljon se, ymmärtävätkö vanhemmat itse vaatia tai pyytää palvelua. Niin ikään kokemus osoittaa, ettei kaikissa yksiköissä ole ollut perheitä, jotka käyttäisivät perhetyötä, joten perhetyön toteutumista siltä osin on vaikea määritellä. Perhetyön uskotaan siis toteutuvan hyvin niissä puitteissa, joita sillä tällä hetkellä on, mutta kuitenkin lisäresursointia kaivataan. Kasvattajien kokemuksen mukaan asiakaskunta on koko ajan kasvamassa, joten palveluntarve kasvaa tulevaisuudessa.

”Varhaiskasvatuksen perhetyöntekijää on mielestäni markkinoitu hyvin, tietoisuus palvelun olemassaolosta on tärkeää. Toiminnan toteutumisesta on hankalaa sanoa mitään.”

”Tällä hetkellä vielä mielestäni hyvin. Asiakaskunta ikävä kyllä kasvaa ja näin ollen myös tarve palvelulle kasvaa (lisäresursointi). Varhaiskasvatuksen perhetyö on todella tarpeellista nykypäivänä.”

Kasvattajien kokemus osoittaa, että osittain perhetyö jää irtonaiseksi ja erilliseksi osaksi varhaiskasvatuksessa. Perhetyöhön toivottaisiin enemmän moniammatillista yhteistyötä, koska tällä hetkellä kasvattajat eivät ole täysin tietoisia siitä, mitä vanhemmat perhetyöntekijän kanssa keskustelevat ja sopivat. Koetaan, ettei perhetyöntekijän toimenkuvaan kuulu keskustella kasvattajien kanssa vanhempien tapaamisten jälkeen, mikä aiheuttaa sen, että kasvattajat kokevat jäävänsä ulkopuoliseksi. Tämä aiheuttaa myöskin sen, etteivät kasvattajat ole tietoisia, mitä yhteisiä käytänteitä perheen kanssa on sovittu, ja mitä samoin päiväkodissa tulisi huomioida. Toisaalta osassa vastauksissa kasvattajien kokemus osoittaa, että perhetyöntekijä

on hyvinkin tuttu ja ollut vahvasti läsnä varhaiskasvatuksen arjessa esimerkiksi vanhempainiloissa. Monissa vastauksissa kasvattajat käyttävät perhetyöntekijästä vain etunimeä, jonka voidaan ajatella osoittavan henkilön olevan hyvinkin tuttu.

”Perhetyötä pitäisi mainostaa enemmän. en ole itse esim. perhetyöntekijää tavannut koskaan, nähnyt vain nimen paperilla. Voisiko perhetyöntekijä pitää vanhempainiloissa alustuksia jostain aiheesta, joka perheitä pohdituttaa tai joka ryhmässä nousee esiin esim. syksyisin.”

”Perhetyöntekijä on käynyt jokaisessa päiväkodissa näyttäytymässä ja kertomassa työstään ja itsestään. Myös neuvola on tässä yhteistyössä.”

Kasvattajien kokemus varhaiskasvatuksen perhetyön kehittämisestä jää vajavaiseksi. Yleinen kokemus on, ettei kehittämisideoita ole, tai että perhetyön uskotaan olevan niin hyvällä mallilla, ettei sitä ole tarvetta kehittää.

”En ole perehtynyt kovinkaan hyvin perhetyöhön. Luulisin, että on ihan hyvällä mallilla.”

Muutamia kehittämisideoita kasvattajat kuitenkin mainitsevat. Kasvattajat kokevat, että varhaiskasvatuksen perhetyötä tulisi mainostaa enemmän. Sitä tulisi mainostaa etenkin siten, että se koettaisiin erittäin matalan kynnyksen palveluna, johon hakeutumista ei olisi tarvetta pelätä tai arastella. Perhetyöntekijän toivotaan ”jalkautuvan” kentälle enemmän. Esimerkiksi ryhmään tulemista, sekä vanhempien tapaamista arjen haku- ja tuontitilanteissa toivotaan. Perhetyötä tulisi kehittää siten, että se olisi kiinteämpi osa varhaiskasvatuksen arkea. Yhteistyötä lisäämällä uskotaan tämän mahdollistuvan. Perhetyöhön toivottaisiin lisäksi matalan kynnyksen teemailtoja, joissa perheet voisivat kohdata ja jutella luontevasti, tai mahdollisesti teemaluentoja, joissa käsiteltäisiin erilaisia asioita, kuten neuvolakäyntien tärkeyttä. Kasvattajat kokevat, että tukea arkeen tulisi saada ilman erillisiä sopimuksia ja esimerkiksi leimautumisen pelkoa.

Kasvattajat kokevat erityisen ratkaisevaksi henkilökunnan koulutusten lisäämisen suhteessa perhetyöhön. Päiväkotien henkilökunnan koetaan tarvitsevat säännöllistä koulutusta aiheesta. Koulutuksilla pyritään tiedon lisäämiseen. Kasvattajilla tulisi olla selkeä käsitys siitä, mikä on kasvattajien oma vastuu suhteessa perhetyöhön, ja milloin ja mihin kasvattajien tulee perheitä ohjata. Kaivataan lisää konkreettista tietoa siitä, mitä perhetyöhön kuuluu ja mitä se pitää sisällään. Kasvattajat tarvitsisivat rohkeutta ottaa huoli puheeksi perheen kanssa. Puheeksiotamiseen tulisi luoda kasvattajille ajatus siitä, että huolesta tulee uskaltaa puhua, vaikka sitten vain oman tiimin kesken.

”On tietenkin perhekohtaista miten perheet ottavat asiat esille/puheeksi. Päiväkoti/työntekijästä riippuu, kuinka osaavat luoda luottamuksellisen suhteen perheeseen ja miten asioita otetaan puheeksi/esille. Kaikilla työntekijöillä ei ole rohkeutta puuttua vaikeisiin asioihin.”

Moniammatillisia tiimejä toivottaisiin hyödynnettävän enemmän siten, että joku jäsenistä olisi enemmän suuntautunut perhetyöhön. Perhetyötä tulisi kehittää lisäksi varhaiserityisopettajan konsultaatioiden kohdalta. Kasvattajien kokemuksista nousee, että perhetyöhön liittyvää kirjallisuutta toivotaan lisää varhaiskasvatukseen.

8.5 Johtajuuden näkökulma varhaiskasvatuksen perhetyöhön

Johtajuuden näkökulmasta tarkasteltuna varhaiskasvatuksen perhetyön toteuttajista nousee esiin samankaltainen erottelu kuin kasvattajienkin kokemusten mukaan. Johtajien kokemuksen mukaan perhetyötä toteuttavat joko perhetyöntekijä yksinään, tai sitten yhteistyössä kasvattajien sekä johtajien kanssa. Myös johtajien kokemuksista nousee joukko muita toimijoita, jotka toteuttavat perhetyötä varhaiskasvatuksessa.

Johtajien kokemuksen mukaan varhaiskasvatusta itsessään voidaan pitää ennaltaehkäisevänä perhetyönä. Aineistosta nousee esiin perhetyön määrittelyn ongelma. Kokemus osoittaa, että jos halutaan tarkastella perhetyötä vain perhetyöntekijän tekemänä työnä, niin toteuttajaksi on syytä määritellä varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä. Mutta jos halutaan ajatella perhetyötä laajemmin, perhetyötä varhaiskasvatuksessa toteuttavat niin ikään kaikki kasvattajat ja johtaja oman työnsä ohella.

”Jos perhetyöllä tarkoitetaan sitä työtä, mitä nimenomaan perhetyöntekijä Keravalla tekee, niin pääsääntöisesti hän, mutta pienemmässä mittakaavassa, oman työn ohella kaikki kasvattajat ja myös johtaja tekevät sitä.”

Johtajat nostavat esiin yhteistyön kautta toimivia perhetyön toteuttajia varhaiskasvatuksessa. Näitä ovat neuvola, perheneuvola, seurakunta, sosiaalitoimi, koulu, sekä tarvittaessa muut lasta hoitavat tahot kuten esimerkiksi sairaalat. Yhteistyöllä on merkittävä asema määriteltäessä perhetyötä varhaiskasvatuksessa.

Johtajien kokemuksen mukaan perhetyötä varhaiskasvatuksessa tällä hetkellä toteuttavat ne henkilöt, keiden sitä kuuluukin toteuttaa. Tiiviimmän yhteistyön rakentaminen yli toimirajojen olisi tärkeää. Tällä hetkellä yhteistyötä koetaan hankaloittavan muun muassa tietoja pyydetessä salassapitovelvollisuuden vetoaminen. Merkittäväksi nousee myös johtajien näkö-

kulmasta kasvattajien työnkuvan rajaaminen suhteessa perhetyöhön. Kokemus osoittaa, että kasvattajan tulisi olla henkilö, joka ensisijaisesti keskittyy lapseen, sekä perheen ohjaamiseen eri tukitoimien piiriin. Niin sanottujen erityistyöntekijöiden, kuten perhetyöntekijän, tehtävä taas on keskittyä enemmän perheeseen kokonaisuutena. Työnjaon pitäisi monessa kohtaa olla selkeämpi kaikille. Tähän vaikuttavat paljon rakenteet, jotka joko estävät tai edistävät perhetyön toteutumista.

Johtajuuden näkökulmasta perhetyö ilmenee aina jotenkin suhteessa johtajaan itseensä. Johtajat näkevät itsensä aktiivisesti osana perhetyön toteuttamista, johtajana organisoimassa perhetyötä tai sivusta seuraajan roolissa. Johtajan rooli varhaiskasvatuksen perhetyössä suhteessa perheeseen on merkityksellinen etenkin siinä vaiheessa, kun uusi perhe aloittaa päivähoidon. Tällaisessa tilanteessa johtaja käy läpi perheen tilannetta ja kertoo heille perhetyöntekijän palveluista. Johtajan tehtävä on alusta asti luoda avointa vuorovaikutusta, jotta hankalatkin asiat on helpompi ottaa esille. Kasvattajien tehtävä on jatkaa tämän vuorovaikutuksen kehittämistä.

”Koen roolini tärkeäksi etenkin siinä vaiheessa, kun uusi perhe aloittaa päivähoidossa. Käyn vanhempien kanssa läpi heidän tilannettaan ja kerron kaikille asiakkaille perhetyöntekijän palveluksista.”

Johtajan rooli varhaiskasvatuksen perhetyössä suhteessa kasvattajiin on kertoa olemassa olevasta perhetyöstä, sekä käydä tiiviitä viikoittaisia keskusteluita yksikön kasvattajien kanssa. Usein johtajan tehtävä on olla tukena koko työyhteisölle vaikeiden perhekohtaloiden tilanteissa. Johtaja on kasvattajien keskustelukumppani tilannetta arvioitaessa sekä silloin, kun ohjataan perhettä perhetyöntekijän asiakkaaksi. Yksi johtajan tehtävistä on myöskin konsultoida perhetyöntekijää tarvittaessa. Johtaja on omalta osaltaan rakentamassa hyvää ja avointa kommunikaatiota johtajan ja perhetyöntekijän välillä, jotta yhteistyö helpottuu ja on onnistunutta.

Johtajan tehtävänä on kertoa kasvattajille olemassa olevasta perhetyöstä, sekä ohjata perheitä palvelun piiriin. Johtaja voi siis nähdä itsensä henkilönä, joka kohtaa perheen, jolla on huolia ja haasteita. Perheet, jotka tarvitsevat tukea perheen toimintoihin, keskustelevat johtajan kanssa. Johtaja pyrkii yhdessä perheen kanssa löytämään parhaat keinot ja ratkaisut perheen toimivan arjen ja eri toimintojen onnistumisen edellytyksiin.

”Perheet, jotka tarvitsevat tukea perheen toimintoihin keskustelevat kanssani ja yhdessä pyrimme löytämään parhaat keinot ja ratkaisut perheen toimivan arjen ja eri toimintojen onnistumisen edellytyksiin.”

Varhaiskasvatuksen perhetyötä päiväkodeissa linjaa johtaja yhteistyössä perhetyön kanssa. Johtajan rooli on yhteistyökumppanin ja koordinaattorin rooli. Johtajan tehtävä on keskittyä pääsääntöisesti yhdessä kasvattajien ja perheen kanssa lapsen kasvusta ja kehityksestä huolehtimiseen. Johtajan tulee toimia koordinaattorina, mikäli lapsen asioiden tiimoilta nousee huoli. Huolen puheeksiottamisessa voi nousta esiin myös huoli vanhemmista ja vanhemmuudesta. Näin ollen varhaiskasvatuksen oma perhetyöntekijä helpottaa johtajan työtä, koska johtajalla on tietoisuus siitä, että jollakin on mahdollisuus kuunnella perheitä ajan kanssa ja viedä kipeitäkin asioita eteenpäin.

Perhetyö on johtajien mukaan tiivistä yhteistyötä varhaiskasvatuksen oman perhetyöntekijän kanssa. Perhetyöntekijä on kasvatushenkilöstön tuki ja apu siinä vaiheessa, kun perheessä havaitaan tuen tarvetta. Omalle perhetyöntekijälle on matala kynnys ohjata perheitä. Se on lisäksi paikka, jossa perheet voivat purkaa esimerkiksi avioeroprosessia. Johtajan näkemyksen mukaan tällaisissa tilanteissa kasvatushenkilöstön tehtävä on keskittyä lapseen ja hänen hyvinvointiinsa. Perhetyö vaikuttaa siihen, että lapsella on parempi mahdollisuus parempiin sosiaalisiin suhteisiin, oppimiseen ja kasvuun ja kehitykseen.

”On helppoa ohjata perhe etenkin ”omalle” perhetyöntekijälle. Kynnys ei ole niin suuri. Kun perheillä on paikka, jossa purkaa esim. avioeroprosessia, me voimme keskittyä lapseen ja hänen hyvinvointiinsa.”

Varhaiskasvatuksen perhetyötä tulisi johtajien kokemuksen mukaan kehittää järjestämällä koulutusta henkilökunnalle. Tärkeää on, että kasvattajilla on rohkeus ehdottaa perhetyöntekijää yhteistyökumppaniksi varhaiskasvatuksen arjessa vanhemmille. Rohkeus madaltaa kynnystä keskustella perheen asioista, vaikka perheessä ei olisikaan kriisivaihe. Koulutusta voisi järjestää jostakin aiheesta ikäluokittain.

”Jos aikaa olisi, voisi harkita esim. yksikön henkilöstön koulutusta jostakin aiheesta ikäluokittain (alle 3v, 3-5v. esiopetus) esim. alueiden pedagogisilla kahveilla.”

Perhetyön tulisi kuulua varhaiskasvatuksen tiimitoimintoihin kiinteästi. Perhetyössä olennaista olisi, että kynnys perhetyöntekijän palveluiden pariin tulee olla alhainen. Perhetyötä voisi kehittää siten, että perhetyöntekijä voisi olla enemmän saatavilla ja ”näkyvillä” päiväkodeissa ja erilaisissa tapaamisissa, kuten esimerkiksi vanhempainilloissa. Perhetyössä tulisi panostaa siihen, että perhetyöntekijä olisi tuttu, jolloin sekä perheiden että kasvattajien olisi helppompaa lähestyä häntä asioissa.

”Mielestäni varhaiskasvatuksen perhetyöntekijällä on iso työkakku. Olisi varmasti töitä myös toiselle samanmoiselle.”

Johtajat, samoin kuin kasvattajatkin, nostavat esiin, että perhetyöntekijällä on osanaan iso työkenttä, joten varmasti töitä toiselle perhetyöntekijälle olisi. Esiin nousee lisäksi ajoittainen tarve päiväkodin omasta perhetyöntekijästä. Johtajat toivovat perhetyöntekijän jalkautuvan kentälle enemmän, mikä niin ikään liittyy lisäresursoinnin tarpeeseen kiinteästi.

9 Johtopäätökset ja pohdinta

9.1 Kasvattajien ja johtajien kokemukset

Perhetyö varhaiskasvatuksessa on läsnä kaikessa arjen työssä, mitä kasvatuskumppanuuden nimissä tehdään. Tästä työskentelystä ei ehkä vain käytetä nimitystä perhetyö varhaiskasvatuksessa, mutta kaikki työskentelyn tunnusmerkit täsmäävät. Niin kasvattajat kuin johtajatkin pitävät arvossaan perheen kohtaamista ja avointa yhteistyötä sekä luottamuksellista suhdetta. Samoin erillisen perhetyöntekijän työpanosta arvostetaan ja siitä halutaan pitää kiinni. Perhetyö ilmenee hyvin konkreettisten ja todellisten arjen asioiden kautta. Perhetyö on olemassa varhaiskasvatuksen kentällä, mutta sen sanoittaminen ja esiin tuominen vaatii vielä aikaa ja työtä. Määritelmää ei ole ehkä avattu tai edes tehty, minkä seurauksena perhetyö koetaan paikoitellen vieraaksi, vaikka kyse olisikin täysin jokapäiväisessä arjessa läsnä olevasta asiasta.

Kasvattajien kokemukset perhetyöstä osoittivat selkeät kolme lähestymistapaa varhaiskasvatuksen perhetyöhön. Kasvattajat kokevat perhetyön joko selkeästi irrallisena osana varhaiskasvatuksen arjesta tai sitten vahvasti omakohtaiseksi osaksi varhaiskasvatuksen arkea. Kolmantena näkemyksenä on perhetyö osana jonkin muun toimijan toteuttamaa perhetyötä. Perhetyö varhaiskasvatuksessa on siis selkeästi joko kasvattajien ja perhetyöntekijän sekä muiden varhaiskasvatuksen ammattilaisten toteuttamaa työtä, tai sitten joko tai asetelmaa. On selkeää, että jo pienikin otos varhaiskasvatuksen kasvattajista osoittaa monenlaisia kokemuksia siitä, mitä perhetyö on. Yhtä selkeää kokemusta tai näkemystä ei nouse esiin. Toisaalta se, mitä perhetyö on, usein määrittyy vasta sen kautta, mitä ovat sen sisällöt, ketkä sitä toteuttavat ja missä kontekstissa. Näin ollen varhaiskasvatuksen perhetyö määrittyy kasvattajien kokemuksissa, aivan kuten Reijonen (2005) kirjassaan erittelee. Laajimmillaan se näytetään työskentelynä, jossa työotteena on perhekeskeisyys ja -lähtöisyys.

Johtajuuden näkökulmasta nousee sama jaotelma kuin kasvattajillakin siitä, mitä perhetyö on toteuttajan näkökulmasta katsottuna. Perhetyön toteuttaja on joko perhetyöntekijä tai sitten kasvattaja. Toisena vaihtoehtona on nämä yhdessä, tai sitten viimeisin vaihtoehto eli joku

ulkopuolinen taho. Vaikka vastanneita johtajia oli vain viisi, löytyi siitäkin joukosta kokemusten erilaisuus ja vaihtelevuus.

On mielestäni merkittävää pohtia, mitä aiheuttaa työskentelylle varhaiskasvatuksen kentällä se, jos yhtä selkeää näkemystä siitä, mitä perhetyö tässä kontekstissa on, ei ole muodostettu. Jokaisella kasvattajalla on oma kokemuksensa siitä, mitä perhetyö on tai mitä sen tulisi olla, mutta virallista määritelmää ei ole kenenkään tiedossa. Jää kyseenalaiseksi toteutuuko perhetyön tavoitteet, jos ne eivät ole kaikilla samantapaisina tiedossa. Tutkimuksessani esiin nousseet kokemukset osoittavat, että näkemykset todellakin eroavat monessa kohtaa radikaalistikin. Toiselle kasvattajalle on selkeää olla osaltaan vastuussa perhetyön toteutumisesta, toinen taas ulkoistaa perhetyön joko perhetyöntekijälle tai sitten jollekin muulle ulkopuoliselle taholle.

Johtajuuden näkökulman kokemukset kertovat minulle samaa kuin kasvattajien kokemukset: selkiyttämistä ja yhteistä linjausta on tarpeen tehdä, jos halutaan, että perhetyön tavoittavuus on kaikkialla samankaltaista. Aineistosta nousee esiin myös johtajien ja kasvattajien samankaltainen kokemus itsestään toteuttamassa perhetyötä. Roolit suhteessa perhetyöhön ovat monien kokemuksissa hyvin samankaltaisia. Sekä kasvattaja että johtaja voivat kokea olevansa perheen paras asiantuntija tai toisaalta henkilö, joka koordinoi ja ohjaa muun tuen piiriin. Sekä kasvattajista, että johtajista löytyy molemmat perhetyöhön liittyvät ääripäät. Niin aktiivinen toimija, kuin henkilö, jonka työkenttään perhetyö ei millään tavalla tunnu kuuluvan. Samoin asioiden tähdellisyyttä pohdittaessa sekä johtajat että kasvattajat luokittelevat samat asiat tärkeiksi.

Perhetyöntekijä itsessään on merkittävä osa varhaiskasvatuksen perhetyötä kasvattajien kokemuksissa. Joku kasvattajista nostaa esiin kokemuksensa siitä, kuinka on ratkaisevaa, että perhetyöntekijä vierailee konkreettisesti päiväkodilla tutustumassa niin kasvattajiin kuin perheisiin. Nousee esiin kokemus tutusta perhetyöntekijästä, jota voi vastauksessaan puhutella etunimellä. Tällaiselle perhetyöntekijälle on helppo ohjata perheitä tai häntä on helppo konsultoida tarpeen vaatiessa. Toisaalta taas jonkun toisen kasvattajan kokemus on perhetyöntekijästä, joka on vain nimeltä tiedossa ja jota ei ole koskaan tavannut. Tällainen kasvattaja nostaa esiin, kuinka olisi olennaista, että perhetyöntekijä vierailisi päiväkodeilla, jotta häneen voisi tutustua ja hän voisi tutustua perheisiin. Kokemukset perhetyöntekijästä ilmenevät aivan vastakkaisina.

Tätä tutkimustulosta mietin organisaatiollisista lähtökohdista. Onko sattumaa, ettei kaikilla kasvattajilla ole kokemusta siitä, että perhetyöntekijä vierailee päiväkodeissa, vai onko se organisaation luoma tilanne? Saattaa olla niin, että perhetyöntekijä vierailee vain niissä päiväkodeissa, joissa tarve perhetyölle ilmenee. Varhaiskasvatuksen perhetyön kehittymisen ja

toimimisen kannalta olisi tärkeää tarkastella yhteisen kokemuksen puuttumiseen vaikuttavia seikkoja sekä mahdollisia toimia yhteisen linjan löytymiseksi. Olisi ehkä syytä koko organisaation tasolla luoda yhteisiä käytänteitä, joiden kautta perhetyö tulisi osaksi joka päiväistä varhaiskasvatusta kaikissa kaupungin yksiköissä.

Miten osaavat tunnistaa tarpeen ne kasvattajat, joilla ei ole kokemusta perhetyöntekijän työnkuvasta. Ilmeneekö perhetyö siis enemmän niissä taloissa, joissa sitä on jo käytetty siitä syystä, että systeemi on tuttu, vai onko tarve perhetyölle sijoittunut joillekin alueille selkeästi vahvemmin? Merkittävänä seikkana aineistosta huomasi sen, että neljän kasvattajan vastauksista ei nouse esiin mitenkään se, että he olisivat tietoisia perhetyöntekijän olemassaolosta. Jäin pohtimaan, onko mahdollista, että on kasvattajia, jotka eivät edes tiedä, että varhaiskasvatuksella on oma perhetyöntekijänsä. Mielenkiintoista olisi selvittää auttaisiko tähän kasvattajien vastakkaisiin kokemuksiin yleinen perhetyön määrittely, jolloin selkiytyisi kaikille kasvattajille samankaltaiseksi se, mitä perhetyön odotetaan olevan.

Selkeää kuitenkin on, että toteuttaa perhetyötä sitten kuka tahansa, työn ydin on lapsen ja perheen hyvinvoinnissa ja edun tavoittelussa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) määritelty kasvatuskumppanuus nousee esiin perhetyön syvimpänä sisältönä. Kasvattajien kokemuksista nousevat perhetyön lähtökohdiksi niin luottamus kuin toisen kunnioittaminenkin, aivan kuten kasvatuskumppanuudessa tuleekin olla. Kaskelan ja Kekkosen (2006) määrittelemistä kumppanuuden rakennuselementeistä etenkin viides elementti, eli kasvatuskeskustelut, ovat merkittävässä asemassa perhetyötä pohdittaessa. Kasvattajien kokemus osoittaa, että juurikin kasvatuskeskustelut ovat kriittinen paikka pohdittaessa tarvetta erilliseen perhetyöhön. Esiin nousee kuitenkin kyseenalaistus siitä, osaavatko kaikki kasvattajat toimia oikein sellaisissa tilanteissa, joissa perhe ilmaisee tarvettaan tukeen ja puuttumiseen.

Kasvattajien kokemuksissa varhaiskasvatuksen perhetyö määrittyy monenlaisten adjektiivien avulla, sekä niin ikään erilaisten sisältövaatimusten ja ominaisuuksien välityksellä. Varhaiskasvatuksen perhetyön pohja on luottamuksessa. Perhetyö on tämän tutkimuksen mukaan eniten oikean tuen etsimistä sekä ohjaamista sen tuen piiriin. Jokainen kasvattaja siis tarvitsee taitoa keskustella, ottaa selvää asioita sekä ohjata asianmukaisesti, tarvittaessa, eteenpäin. On tärkeää löytää oikea apu sekä osata keskustella perheen kanssa avoimesti luoden yhteiset sopimukset ja käytänteet. Konsultointi ja sitä kautta monien eri toimijoiden ja osallisten välinen keskustelu, dialogi, on avainasemassa. Kasvattajat korostavat ammatillista vastuuta, ja sitä kautta tietoisuuden ratkaisevaa vaikutusta. Tietoisuutta tarvitaan niin olemassa olevasta perhetyöstä, kuin tietoisuutta muista perhepalveluista, joita on saatavilla.

Varhaiskasvatuksen perhetyön kehän muodostavat luottamus, keskustelu ja ohjaaminen. Kasvattaja on keskeinen toimija, joka luo luottamusta suhteessa perheeseen, mutta samoin suh-

teessa sekä perhetyöntekijään että muihin perhetyön toimijoihin. Kun luottamuksellinen suhde on muodostettu, nousee etusijalle oikeanlainen keskustelu. Keskustelukumppaneina ovat vaihdellen joko perhe ja kasvattaja, tai sitten kasvattaja ja perhetyöntekijä. Niin ikään perhe ja perhetyöntekijä muodostavat oman keskustelevan suhteensa. Dialogissa yritetään yhdessä löytää oikeanlaisia tapoja toimia, sekä ratkaisu mahdolliseen ongelmaan. Konsultoinnin ja ohjaamisen kautta kasvattaja jatkaa keskustelua perheen tai perhetyöntekijän kautta. Muun muassa tällaiseksi muodostuu varhaiskasvatuksen perhetyön prosessi tämän tutkimuksen valossa.

Varhaiskasvatuksen perhetyössä tärkeää on se, että palvelua voidaan kuvata matalan kynnyksen ennaltaehkäiseväksi palveluksi. Sen tulee olla ilmaista ja kaikille saatavilla. Varhaiskasvatuksen perhetyö on kasvattajien mielestä järjestelmällistä toimintaa, johon kuuluu niin lapsen jokapäiväinen havainnointi kuin lapsen ja perheen jokapäiväinen kohtaaminenkin. Avoin vuorovaikutus on lähtökohta, jonka kautta voidaan perhettä neuvoa ja ohjata, sekä myöhemmin seurata ja arvioida. Järvinen (2009) käsittelee moniammatillista tiimityöskentelyä ja korostaa etenkin jokaisen ammattilaisen henkilökohtaista paikkaa toimintamallissa. Moniammatillisuus mahdollistaa perheen tilanteen tarkastelun erilaisilta suunnilta. Varhaiskasvatuksen perhetyössä kasvattajat varmasti näkevät perheen eri tavalla kuin jokin täysin ulkopuolinen taho. Varhaiskasvatuksessa olisikin syytä tehdä omanlaisensa toimintamalli, jonka kautta jokaisen toimijan vastuut ja velvollisuudet selkiytyisivät. Näin pystyttäisiin kehittämään moniammatillista tiimityöskentelyä varhaiskasvatuksessa ja sitä kautta perhetyötä varhaiskasvatuksessa.

Näkemykseni mukaan perhetyön ominaisuudet varmasti toteutuvat puhuttaessa yksittäisistä kasvattajista, mutta se, miten saataisiin persoonalliset vahvuudet yleisempään käyttöön, vaatii vielä tutkimista ja kehittämistä. Tutkimukseni osoittaa, että jo pienikin määrä kasvattajia ajattelee perhetyöstä monessa kohtaa hyvinkin erilaisesti. Näin ollen on syytä pohtia, voiko varhaiskasvatus tarjota tasapuolista palvelua kaikille kaupungin asiakasperheille, jos kasvattajien näkemykset ja kokemukset ovat hyvinkin ristiriitaisia. Tutkimussuunnitelmaa tehdessäni loin oletuksen siitä, että kasvattajan tulee ymmärtää oma ammatillinen vastuunsa sekä perhetyöntekijän merkitys, jotta voidaan puhua ennaltaehkäisevästä perhetyöstä varhaiskasvatuksessa. Kasvattajien kokemuksista nousee esiin sama pohdinta. Arvostettu työmuoto tarvitsee linjausta ja selkiyttämistä, jotta kaikki kasvattajat kantavat oman vastuunsa työn toteutumisesta.

Varhainen puuttuminen on Heinämäen (2006) mielestä osa varhaiskasvatuksen perustehtävää. Varhainen puuttuminen on yksi niistä ammattisanoista, jotka nousevat kasvattajien kokemuksissa esiin. Jos kasvattajat määrittelevät perhetyön lähtökohdaksi varhaisen puuttumisen, ja varhainen puuttuminen voidaan määritellä osaksi varhaiskasvatuksen perustehtävää, niin tuli-

siko silloin perhetyönkin olla selkeästi osa varhaiskasvatuksen perustehtävää? On syytä pohtia, onko asia näin tai tulisiko sen olla näin. Ja jos perhetyö on osa varhaiskasvatuksen perustehtävää, eikö sen silloin tulisi olla kirkkaana ja selkeänä jokaisella kasvattajalla ja johtajalla tiedossa, niin sisältöjensä, tavoitteidensa kuin toteutumisensäkin kohdalta.

Varhainen puuttuminen ja tuki, huolen puheeksiottaminen, kasvatuskumppanuus, leopsit ja vasut, sekä subjektiivinen päivähoito-oikeus ovat näitä ammatillisia määreitä, joiden kautta kasvattajat kokevat tärkeäksi määritellä perhetyötä varhaiskasvatuksessa. Mielenkiintoista on se, että mielestäni näissä kaikissa ammattisanoissa keskeinen toimija on kasvattaja. Eli aina kun kasvattajat määrittelevät perhetyötä ammatillisilla termeillä ajautuu johtopäätös siihen tilanteeseen, että varhaiskasvatuksen perhetyötä toteuttaa ensisijaisesti kasvattaja. Toki osana kasvatuskumppanuutta tai varhaista puuttumista voi olla samoin itse perhetyöntekijä, mutta kuitenkin lähemmin nämä määreet käsittelevät varhaiskasvatuksen arkea ja sen toteuttajia ja läsnäolijoita.

Johtajuuden näkökulma perhetyöhön tuo selkeästi esiin asetelman siitä, mitä perhetyö on suhteessa johtajaan. Johtaja on joko tekemässä perhetyötä itse, organisoimassa sitä tai sitten seuraamassa sivusta sen toteutumista. Johtajat näkevät roolinsa suhteessa perhetyöhön kovin erilaisesti. Näyttäisi siltä, että tältä kohdin asiaa ei ole yhteisesti avattu. Ei ole aivan yhden-tekevää kasvattajien ja perheiden näkökulmasta se, kokeeko johtaja olevansa toteuttamassa vai seuraamassa sivusta. Perhetyötä itse toteuttava johtaja keskustelee kasvattajien kanssa, konsultoi perhetyöntekijää, on tuki yksikössä ja on merkityksellinen aloituskeskusteluvaiheessa suhteessa perheeseen. Organisoiva johtaja taas linjaa perhetyötä, toimii yhteistyökumppanina ja informoi asioista. Sivusta seuraavan johtajan kokemus on olla tuki ja apu kasvattajille sivusta seuraten sekä olla tietoinen perhetyöntekijästä. Suurelta osin nämä kaikki johtajuuden näkökulman osiot limittyvät toisiinsa.

9.2 Varhaiskasvatuksen perhetyön kehittämisideat

Varhaiskasvatuksen perhetyö on selkeästi niin kasvattajille kuin yksiköiden johtajillekin haasteellinen asia arvioida ja määritellä. Joidenkin kokemusten mukaan perhetyö, oli se sitten mitä tahansa, toteutuu paremmin kuin aikaisemmin. Kasvattajista valtaosa oli työskennellyt Keravan varhaiskasvatuksessa 7-11 vuotta, mikä tarkoittaa sitä, että he ovat työskennelleet varhaiskasvatuksessa jo silloin, kun erillistä perhetyöntekijää ei ole vielä ollut. Vastauksista ei ilmene suoranaisesti se, vaikuttaako parempaan toimivuuteen erillinen perhetyöntekijä, mutta loogiselta vaikuttaisi juuri se johtopäätös. Mietittäessä varhaiskasvatusta laajemmin kuin perusarjen työskentelyä, eli myös perhetyön sisältöihin paneutumalla, on työvuosilla sinällään merkitystä, sillä pidempi yhtenäinen työskentely antaa mielestäni mahdollisuuden työn laajempaan tarkasteluun.

Varhaiskasvatuksen perhetyön toteutumiseen ei kaikilta löydy mielipidettä. Niin osa kasvattajista kuin johtajistakin vastaa, ettei osaa sanoa, miten perhetyö toteutuu, tai eivät osaa määritellä perhetyölle minkäänlaisia kehittämisideoita. Tämä on mielestäni hämmentävää, jos ajatellaan, että perhetyön tulisi olla kiinteä osa varhaiskasvatusta. Toisaalta, jos halutaan ajatella, että varhaiskasvatuksen perhetyö on pelkästään perhetyöntekijän tai jonkin muun ulkopuolisen tahon toteuttamaa toimintaa, voi olla perusteltua, että kaikki eivät koe olevansa tietoisia siitä, miten tavoitteet toteutuvat. Jälleen kerran tullaan perusongelman eteen, jossa varhaiskasvatuksen perhetyön määritelmän puuttuessa tai sen ollessa epäselvä, yksilöillä on hyvin erilaisia kokemuksia omasta vastuustaan tai merkityksestään perhetyön toteutumiseen ja arvioimiseen. Perhetyötä tulisi ehdottomasti tältä osin kehittää lisäämällä koulutusta kasvattajille. Tietoisuuden ja ammatillisen vastuun lisääminen ja korostaminen olisivat selkeästi tarpeen. Ehkä tätä kautta saataisiin ne kasvattajat ja johtajat, jotka eivät osaa määritellä kehittämisideoita perhetyölle, miettimään mielipiteitään ja hyödyntämään omaa ammatillista näkemystään perhetyön kehittämisen hyväksi.

Kasvattajien kokemuksista ilmenee, että perhetyö on osittain irrallinen osa varhaiskasvatuksesta. Yhteistyökäytänteet eivät ole kovin selkeitä, eikä niitä oikeastaan osata välttämättä edes hyödyntää. Kasvattajilla on tunne, etteivät he perhetyön asiakasperheiden kanssa aina osaa luoda yhteisiä käytänteitä, koska eivät välttämättä ole tietoisia, mistä asioista perhetyöntekijän kanssa keskustellaan. Kehittämistä tarvitsisivat moniammatillisten tiimien hyödyntäminen sekä yhteistyön lisääminen. On selkeää, että asiakasperheet ovat yhteisiä, joten samoin varhaiskasvatuksen arjen työssä olisi syytä tietää, miten perhettä tilanteessa parhaiten tukea. Toisaalta on tärkeää myös muistaa, että kasvattajien ensisijainen tehtävä on huolehtia lapsen hoidosta ja kasvusta. Näiden rajapintojen ja työnkuvien selkiyttäminen ja auki puhuminen on tarpeen. Lapsi on kiinteä osa perhettä, ja voikin olla vaikea määritellä se, missä kasvattajan tehtävä alkaa ja missä loppuu. Kirjallisuus, koulutukset ja varhaiserityisopettajan konsultaatiot voisivat olla hyödyksi tätä pohdittaessa.

Vaikka perhetyöstä ei kaikilla olekaan selkeää mielipidettä, kuitenkin jostain syystä vallitseva tunne on, että lisäresursointi on tarpeen. Tähän liittyy vahvasti myös toive siitä, että perhetyöntekijä jalkautuisi enemmän kentälle. Tällä hetkellä perhetyöhön ohjaamiseen vaikuttaa paljon se, kokeeko kasvattaja perhetyöntekijän, tai hänen toimenkuvansa tutuksi vai vieraaksi. Vaikka ei ole tarpeen tutustuttaa henkilökohtaisesti perhetyöntekijää kaikille kaupungin kasvattajille, lisämainonta perhetyöstä auttaisi varmasti tässä asiassa. Mielestäni suurempi merkitys on sillä, että ymmärretään kenelle ja mihin perhetyöntekijän palvelun tulisi kohdentua kuin se, että kuka henkilö todellisuudessa on. Varhaiskasvatuksen perhetyö tarvitsee keskustelua ja kouluttamista. On syytä tehdä työnkuvien avausta ja selkiyttämistä, sekä selkeitä yhteisiä linjauksia. Yhteistyökäytänteiden pohtiminen, sekä tapojen yhtenäistäminen kunnan

alueella ovat ensisijaisen tärkeitä asioita. Vain tätä kautta voi perhetyö kehittyä ja sen laatu voi tavoittaa kaikki asiakasperheet samankaltaisena ennaltaehkäisevänä palveluna.

Kehittämistoiveena on erilaisten teemailtojen tai -luentojen pitäminen niin kasvattajille kuin asiakkaillekin. Kasvattajat selkeästi tarvitsevat tukea perhetyön prosessin toteutumiseen ja taitoihin suhteessa perheisiin. Suhteessa asiakkaisiin kasvattajien toiveena on saada matalan kynnyksen tapaamisia. Aineistosta nousee vahvasti halu tuoda perhetyötä lähemmäs arkea, jotta tuttuuden kautta niin kasvattajat kuin perheetkin saisivat suurimman hyödyn tästä ennaltaehkäisevästä palvelusta. Tutuus tässä kohtaa tarkoittaa mielestäni perhetyötä ylipäänsä.

Varhaiskasvatuksen perhetyö kaipaa selkiyttämistä tai ainakin asioiden auki kirjoittamista ja puhumista. Monet ovat sitä mieltä, etteivät he osaa arvioida tai vastata perhetyöhön liittyviin asioihin, ja tämä mielestäni johtuu suurelta osalta siitä, ettei ole yleistä linjausta siitä, mitä perhetyö varhaiskasvatuksessa on tai mitä sen tulisi olla. Ja vaikka yleistä linjausta ei voitaisikaan kirjoittaa auki, kuitenkin asioista keskusteleminen ja sen avoin hyväksyminen, että voimme kokea perhetyön eritavoin, on syytä tehdä.

9.3 Tutkimuksen arviointia

Ensisijaiseen lomahaastatteluun vastasi 26 kasvattajaa ja vastausprosentti oli näin ollen 18. Vastausprosentti oli hyvin alhainen, mikä saattoi johtua kyselyn avoimista kysymyksistä tai siitä, että kysely lähetettiin vain sähköisesti. On mahdollista, että kasvattajat kokivat perhetyötä koskevan kyselyn olevan liian haasteellinen vastattavaksi, tai arjen kiireissä toisarvoiseksi vastattavaksi. Tutkimuksen kannalta tätä on mielenkiintoista pohdiskella, mutta ei kuitenkaan haittaa, sillä tutkimuksen tarkoitus ei ollutkaan tavoittaa yleistä totuutta varhaiskasvatuksen perhetyöstä, vaan etsiä kasvattajien erilaisia kokemuksia ja näkemyksiä siitä. Tämän tutkimuksen kannalta on hyvä huomioida myöskin se seikka, että ne kasvattajat, jotka ovat vastanneet, ovat kertoneet kokemuksiaan avoimesti kuvaten ja heidän kertomansa kokemuksensa eroavat osittain radikaalistikin toisistaan. Näin ollen aineiston kirjo on tarpeeksi laaja fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen kannalta.

Tutkimukseni tavoite ei ole ollut tehdä laajaa yleistystä Keravan varhaiskasvatuksen perhetyöstä, vaan ennemminkin koota erilaisia kokemuksia yksittäisiltä kasvattajilta siitä, mitä perhetyö heidän kokemuksensa mukaan on tai voisi olla. Tarkoitus oli tavoittaa erilaisia kokemuksia heiltä, jotka työskentelevät ja kokevat arjessaan perhetyön ja sen mahdolliset vaikutukset. Vaikka otos ehkä Keravan kokoisen kaupungin näkökulmasta on pieni, osoitti se silti selkeästi sen, kuinka tämänkin suuruudessa otannassa näkyvät kokemusten erilaisuus. Tavoitin hyvin erilaisten kasvattajien kokemuksen varhaiskasvatuksen perhetyöstä. Samoin kävi johta-

jien vastausten kanssa. Vaikka rajasin sen tietoisesti vieläkin pienemmäksi eli viiteen johtajaan, onnistuin tavoittamaan erilaisten johtajien kokemuksia. Olen luonut uutta tietoa perhetyöstä Keravan varhaiskasvatuksessa, ja pyrkinyt lisäämään ymmärrystä siitä, miten perhetyö ilmenee suhteessa varhaiskasvatukseen.

Tutkimukseni on ollut mielenkiintoinen prosessi, jonka kautta olen oppinut paljon niin perhetyöstä, tutkimisesta kuin itsestänikin. Fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa on ollut monipuolinen oppimisprosessi. Prosessin edetessä on ollut hetkiä, jolloin en aina ole ollut varma etenenkö tutkimuksessani oikein, mutta selvitellessäni asiaa olen aina päässyt jatkaamaan. En kuitenkaan kadu osittain vaikeaa valintaa, vaan näin jälkikäteen katsottuna tutkimuksen tekeminen on ollut mielekästä ja antoisaa.

Henkilökohtaisesti haluan ajatella niin, ettei perhetyötä varhaiskasvatuksessa ole vain perhetyöntekijän toteuttama palvelua, vaan kaikki se työ, jota kasvatuskumppanuuden nimissä toteutetaan. Alun perinkin ajattelin näin, mutta tutkimuksen edetessä paikoittelen epäilin omaa näkemystäni. Etenkin siinä suhteessa, kun kyseenalaistetaan kasvattajan perustehtävän riittävyys suhteessa perhetyöhön. Kuitenkin loppujen lopuksi olen sitä mieltä, että kasvattajan perustehtävän sisään mahtuu myös perhetyön sisältöjä, eikä se poissulje erillisen perhetyöntekijän tärkeyttä. Perhetyö on perheen kokonaisvaltaista kohtaamista. Lasta ei voi irrottaa siitä kontekstista, missä hän luonnollisesti on. Vaikka päivähoitopäivän ajan kasvattaja kohtaa vain lasta, ei lapsi siltikään ole päivän ajan erillinen osa perheestään. Lapsen mukana kasvussa ja kehityksessä kulkevat perheen tavat ja toimintamallit.

Tutkimuksen kautta oma näkemykseni on vain vahvistunut. Mutta toisaalta olen saanut aivan uudenlaista näkemystä siitä, mitä varhaiskasvatuksen perhetyö voi olla, ja etenkin siitä, mikä on asioiden selkiyttämisen merkitys pohdittaessa varhaiskasvatuksen perustehtävää. Aineistoa läpi käydessäni ja sitä tuntikaupalla pohtiessani olen oppinut myös avartamaan omaa katsomustani suhteessa toisten mielipiteisiin ja kokemuksiin. Minua on hyödyttänyt kokemuksen tutkiminen, koska ajatukseni yksilöiden kokemusten arvostamisesta on pakottanut minut suhtautumaan avoimemmin aineistoon. En välttämättä olisi suhtautunut samankaltaisesti, jos olisin lähestynyt tutkimusta jotenkin muuten.

Keräsin aineiston pelkästään sähköisessä muodossa, sillä mielestäni se on nykypäivää, ja helppo tapa toimia. Olisi kuitenkin ollut syytä pohtia lisäksi muita vaihtoehtoja. Ottaen huomioon sen, että tällä hetkellä varhaiskasvatuksen kentällä työskentelee vielä suuri joukko sellaisia kasvattajia, jotka eivät koe tietoteknisiä laitteita omikseen. Olisin saattanut saavuttaa suuremman vastaajajoukon, jos olisin toteuttanut kyselyn paperilla, enkä pelkästään sähköisessä muodossa. Kuitenkin jo tässäkin mittaluokassa tutkimustulokseni ovat linjassa aikaisempien tutkimusten kanssa. Esimerkiksi KIMPPA -hankkeen (Antikainen, 2006) tuloksissa nostet-

tiin esiin kasvattajan roolin ilmentäjiksi kasvatuskumppanuuden, varhaisen puuttumisen ja huolen puheeksiottamisen asiat. Kaikki nämä samat ammatilliset määritelmät löytyvät samoin omasta aineistostani. Niin ikään Keravalaiset kasvattajat kokevat varhaiskasvatuksen perhetyössä kasvattajan ensisijaiseksi tehtäväksi kasvatuskumppanuuden. Suhteessa aikaisempiin tutkimuksiin linjassaan kulkee Monto ja Simojoki-Tavin (2005) tekemän hankkeen jälkeisten haastatteluiden tulos. Tulokseksi saatiin, että varhaiskasvatuksen perhetyössä ensisijaisen tärkeää on tuttuus. Tämä samainen tutkimustulos nousee esiin myös omasta aineistostani, niin kasvattajien kuin johtajienkin kokemana.

Saamiani tuloksia on tietenkin haasteellista käyttää yleistettävänä tuloksina, koska otanta oli hyvin pieni. Mutta toisaalta, jos tarkastellaan tuloksia suhteessa aikaisempiin tutkimuksiin, lisää luotettavuutta se, että myös aikaisemmissa tutkimuksissa on nostettu esiin samoja seikkoja, joita itse olen nyt nostanut esiin kasvattajien ja johtajien kokemuksista. Tämä tutkimustieto hyödyttää mielestäni eniten Keravan varhaiskasvatusta, koska se osoittaa, että jo pienessäkin määrässä kasvattajia ilmenee kovin monenlaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen perhetyöstä. Selkeästi selkiyttämistä ja keskustelua tarvitaan paljon. Tutkimuskysymyksiin aineisto vastasi mielestäni täysin. Tämän kautta saadaan eräänlainen määritelmä siitä, mitä kaikkea perhetyö varhaiskasvatuksessa on. Ja etenkin kokemus siitä, että on monenlaisia tapoja lähestyä perhetyötä varhaiskasvatuksessa, eikä välttämättä olekaan mahdollista yhdellä lauseella tyhjentävästi kuvata perhetyön sisältöjä. Samoin aineistosta nousee helposti perhetyön kehittämisen kohtia. Näistä merkittävimpänä pidän tulosta siitä, että varhaiskasvatuksen perhetyö tarvitsee keskustelua ja selkiyttämistä, ja etenkin linjauksia ja toimintamallin avaamista.

Tämän tiedon pohjalta voidaan tarttua siihen seikkaan, että kaikkien kasvattajien tietoisuuteen on syytä tuoda kaupungin tavoite siitä, mitä on perhetyö varhaiskasvatuksessa. Mihin sillä pyritään, ja mikä on kenenkin paikka toimintamallissa, joka toteuttaa varhaiskasvatuksen perhetyötä? Varhaiskasvatuksen perhetyö kuuluu mielestäni kasvatuskumppanuuteen ja sitä kautta varhaiskasvatuksen perhetyöhön. Perhetyöntekijä on oiva lisä, tuki ja apu. Ei ole mitään syytä tehdä perhetyöstä jotain niin vaikeaselkoista ja haastavaa, että kaikki kasvattajat eivät osaa tarttua siihen, vaan on pysyttävä perusasioiden äärellä. Perustyön kautta voidaan parhaimmillaan toteuttaa myös ennaltaehkäisevää perhetyötä.

9.4 Jatkotutkimus mahdollisuuksia

Suosittelisin mahdolliseksi jatkotutkimukseksi osittain kvantitatiivista tutkimusta, jossa ensin kartoitettaisiin, kuinka moni kasvattaja kaupungin alueella on konkreettisesti ohjannut perheitä perhetyöntekijälle, ja kuinka moni on tunnistanut tuen tarpeisen perheen, ja sitten tämän määrällisen aineiston kautta tarkasteltaisiin laadullisia seikkoja ilmenneistä tutkimustu-

loksista. Tätä kautta voitaisiin tehdä kartoitusta siitä, ohjataan perheitä perhetyöntekijälle aina samoista päiväkodeista, ja selittääkö se perhetyön tarpeen ja tunnettavuuden yhteyden. Toisaalta tätä kautta voitaisiin samalla myös tehdä kartoitusta siitä, onko yksi perhetyöntekijä riittävä tuki Keravan kokoisessa kaupungissa.

Jatkotutkimuskohteeksi myös asiakkaiden kuuleminen ja osallistaminen olisi lisäksi mielestäni tarpeellista. Asiakkaista voisi tutkia sekä perhetyön asiakkaina olleita perheitä että kaikkia varhaiskasvatuksen asiakasperheitä. Perhetyöntekijän palveluita käyttäneiltä perheiltä voisi kysyä perhetyön toteutuksesta sekä vaikuttavuudesta. Kaikilta varhaiskasvatuksen asiakasperheiltä voisi tiedustella, ovatko he kokeneet tarvetta perhetyölle, tietävätkö he sen olemassa olosta, sekä onko kasvattajat osanneet tarttua perheen viestimiin tarpeisiin. Tutkittaessa asiakasperheitä saataisiin konkreettista aineistoa siitä, mikä kokemus ja tilanne siellä on, missä palvelun pitäisi kohdata tarve.

Yleisimminkin tarkasteltuna varhaiskasvatuksen perhetyö tulee mielestäni olemaan konkreettinen osa varhaiskasvatuksen arkea. Moniammatillinen työskentely ja verkostoituminen ovat tulevaisuuden näkymiä, joissa perhetyö on osa toimivaa kokonaisuutta. Ennaltaehkäisevien palveluiden arvostaminen ja korostaminen nostavat päätään jo nyt, kun tulevaisuuden linjauksia suunnitellaan. Perhetyön tulisi olla luonteva osa varhaiskasvatuksen arkea, jolloin se tavoittaisi laajan asiakaskunnan. Näin tukea tarvitsevat perheet saisivat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa apua, ja ehkä isommilta ongelmilta säästyttäisiin. Uskon, että varhaiskasvatuksen perhetyö on ala, jota kannattaa tutkia ja kehittää.

Lähteet

Painetut lähteet

Alasuutari, M. 2010. Suunniteltu lapsuus. Tampere: Vastapaino.

Dolan, P., Canavan, J. & Pinkerton, J. 2005. Family Support as Reflective Practice. Jessica Kingsley Publishers London and Philadelphia.

Backman, J. 2010. Heidegger ja fenomenologian asia. Teoksessa Miettinen, T., Pulkkinen, S. & Taipale, J. 2010. Fenomenologian ydinkysymyksiä. Helsinki: Gaudeamus.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6. Painos. Jyväskylä: Gummerus.

Gylling, H. 2006. Tutkijan ammattietiikka. Teoksessa Hallamaa, J., Launis, V., Lötjönen, S. & Sorvali, I. 2006. Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Haapio, S., Koski, K., Koski, P. & Paavilainen, R. 2009. Perhevalmennus. Helsinki: Edita.

Heinämäki, L. 2006. Varhaista tukea lapselle–työvälineenä kehittämisvalikko. Stakes, oppaita 62. Helsinki: Erikoispaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Jallinoja, R. & Hurme, H. & Jokinen, K. 2014. Perhetutkimuksen suuntauksia. Helsinki: Gaudeamus.

Järvinen, M., Laine, K. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.

Karjalainen, S., Launis, V., Pelkonen, R. & Pietarinen, J. 2002. Tutkijan eettiset valinnat. Tampere: Gaudeamus.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta–Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Stakes. Oppaita 63. Vaajakoski: Gummerus.

Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena: Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöillä. Tampere: Yliopistopaino.

Keravan varhaiskasvatuksen hanke, 2010–2012. Kasvatus- ja opetusvirasto/varhaiskasvatus. Jonna Salonen.

Keravan varhaiskasvatuksen perhetyö –hanke, 2012. Loppuraportti. Kasvatus- ja opetusvirasto/varhaiskasvatus. Jonna Salonen.

Keskinen, S., & Virjonen, H. (toim.) 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Juva: PS-kustannus.

Korhonen, R. & Neitola, M. 2002. Päivähoito muutoksessa. Oulu: Yliopistopaino.

Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Yliopistopaino.

Lehtomaa, M. 2005. Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) Kokemuksen tutkimus. Tartu: Guttenberg AS, 163–194.

Miettinen, T. 2010. Fenomenologia ja sosiaalisen todellisuuden rakentuminen. Teoksessa Miettinen, T., Pulkkinen, S. & Taipale, J. 2010. Fenomenologian ydinkysymyksiä. Helsinki: Gaudeamus.

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus.

Niskanen, S. 2005. Hermeneuttisen psykologian tieteenfilosofinen traditio. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) Kokemuksen tutkimus. Tartu: Guttenberg AS.

Perttula, J. 2012. Mikä tekee kokemuksen tutkimuksesta fenomenologista? - fenomenologisen ajatteluni kehityspolkuja. Teoksessa Kiviniemi, L., Koivisto, K., Latomaa, T., Merilehto, M., Sandelin, P. & Suorsa, T. (toim.), 2012. Kokemuksen tutkimus III. Tampere: Juvenes Print.

Rauhala, L. 2005a. Eksistentiaalinen fenomenologia. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) Kokemuksen tutkimus. Tartu: Guttenberg AS.

Rauhala, L. 2005b. Hermeneuttisen tieteenfilosofian analyyseja ja sovelluksia. Helsinki: Yliopistopaino.

Reijonen, M. 2005. Voimaa perhetyöhön. Keuruu: PS-kustannus.

Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOY.

Talvio, V. & Vuorsalo, T. 2010. Perhetyön tarve varhaiskasvatuksessa - Varhaiskasvatushenkilöstön näkökulmia Keravalla. Laurea. Opinnäytetyö.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.

Varto, J. 1996. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere: Tammer-paino oy.

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Tammi.

Vilen, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Tammi.

Sähköiset lähteet

Alila, K., Eskelinen, M., Estola, E., Kahiluoto, T., Kinon, J., Pekuri, H-M., Polvinen, M., Laaksonen, R. & Lamberg, K. 2014. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12. Viitattu 3.4.2015.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr12.pdf?lang=sv>

Antikainen, S. 2006. KIMPPA perhetyö päivähoidossa -hanke. Hämeenlinnan perusturvakeskus: raportti 2/2006. Viitattu 21.3.2015. <http://www.hameenlinna.fi/pages/388646/KIMPPA.pdf>

Eriksson, E. & Arnkil, T. 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Stakes Oppaita 60. Tampere: Yliopistopaino. Viitattu 21.2.2015.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90845/URN_ISBN_978-951-33-1792-8.pdf?sequence=1

Keen, D. Parents, Families and Partnerships: Issues and considerations. Faculty of Education, Brisbane: Griffith University. Viitattu 21.3.2015.

http://www98.griffith.edu.au/dspace/bitstream/handle/10072/16967/47012_1.pdf?sequence=1

Kekkonen, M. 2004. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa: Lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen. Saarijärvi: Gummerus. Viitattu 30.12.2014.

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77109/R281-2004-VERKKO.pdf?sequence=1>

Kerava 2014a. Kasvatus, opetus ja koulutus. Viitattu 17.12.2014.

<http://www.kerava.fi/palvelut/kasvatusopetus-ja-koulutus>

Kerava 2014b. Päiväkodit. Viitattu 17.12.2014.

<http://www.kerava.fi/palvelut/kasvatusopetus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/p%C3%A4iv%C3%A4kodit>

Kerava 2014c. Varhaiskasvatuksen perhetyö. Viitattu 17.12.2014.

<http://www.kerava.fi/palvelut/Sivut/03-01-04-02-varhaiskasvatuksen-perhety%C3%B6.aspx>

Kerava 2014d. Yleistietoa. Viitattu 17.12.2014. <http://www.kerava.fi/kerava-info/yleistietoa>

Kokko, R-L. & Koskimies, M. 2007. Ennakointidialogit moniammatillisena työmuotona. Stake-sin raportteja 17/2007. Helsinki: Stakes. Viitattu 3.1.2015.

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77348/R17-2007-VERKKO.pdf?sequence=1>

Korkalainen, P. 2005. Kumppanuus ja moniasiantuntijuus erityispäivähoidon kehittämiskohteena. Jyväskylä: Yliopistopaino. Viitattu 20.2.2015. http://koskeverkko.fi/wp-content/uploads/2013/12/Paula_Korkalainen_-_Kumppanuus_ja_moniasiantuntijuus_erityispäivähoidon_kehittämiskohteina.pdf

Kyllö, N. 2012. Päivähoidon perhetyöntekijä perheiden tukena. Opinnäytetyö YAMK, Tampereen Ammattikorkeakoulu. Viitattu 3.4.2015.

http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/52556/Kyllio_Noora.pdf?sequence=1

Lammi, S. 2014. Kohti ennaltaehkäisevää perhetyötä. Varhaiskasvatuksen perhetyön kehittäminen Ylöjärvellä. Opinnäytetyö YAMK, Lahden Ammattikorkeakoulu. Viitattu 21.3.2015. file:///C:/Users/Mari/Downloads/Lammi_Sanna.pdf

Monto, E. & Simojoki-Tavi, H. 2005. Perhetyö ja puheeksiottaminen päivähoitossa. Kontulan varhaisen tuen hankkeen loppuraportti. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2005:7. Viitattu 3.4.2015.

http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/fabe6c004a1563cb9687f6b546fc4d01/7_perhetyo.pdf?MOD=AJPERES

Nichols, S. & Jurvansuu, S. 2008. Partnership in Integrated Early Childhood Services: an analysis of policy framings in education and human services. Contemporary Issues in Early Childhood. Volume 9 Number 2. Viitattu 20.2.2015.

http://www.worlds.co.uk/pdf/validate.asp?j=ciec&vol=9&issue=2&year=2008&article=4_Nichols_CIEC_9_2_web

Pihlaja, P. & Kontu, E. 2001. Työkaluja päivähoitoyrityskasvatukseen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja: Helsinki. Viitattu 3.1.2015.

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/113333/tahdella.pdf?sequence=1>

Pihlaja, P. & Kontu, E. 2006. Arjen moninaisuutta. Erityisryhmät päiväkodissa. Stakesin raportteja 14/2006. Helsinki: Stakes. Viitattu 3.1.2015.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75350/R14-2006-VERKKO.pdf?sequence=1>

Pitkäranta, A. 2010. Laadullisen tutkimuksen tekijälle. Viitattu 8.3.2015.
https://www.samk.fi/download/13153_Laadullisen_tutkimuksen_tyokirja_APitkaranta.pdf

Sosiaali- ja terveys ministeriön esitteitä 9, 2013. Lapsi- ja perhepolitiikka Suomessa. Tampere: Suomen yliopistopaino oy. Viitattu 21.3.2015.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511570&name=DLFE-25719.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Oppaita 56. Saarijärvi: Gummerus. Viitattu 17.12.2014. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201210089363>

Varhaiskasvatus vuoteen 2020. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. 2008. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:72. Helsinki: Yliopistopaino. Viitattu 23.2.2015. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-4044.pdf&title=Varhaiskasvatus_vuoteen_2020_Varhaiskasvatuksen_neuvottelukunnan_loppuraportti_fi.pdf

Kuviot

Kuvio 1 Teoreettisen viitekehysten yhteenveto.....	22
Kuvio 2 Vastaajat ammattinimikkeittäin	30
Kuvio 3 Vastaajien koulutukset.....	30

Liitteet

Liite 1 Tutkimuslupa	64
Liite 1 Tiedote henkilöstölle	65
Liite 2 Lomakehaastattelu kasvattajille	66
Liite 3 Lomakehaastattelu johtajille	68

Liite 1 Tutkimuslupa

KERAVAN KAUPUNKI	PÄÄTÖSPÖYTÄKIRJA	§ 5/2015
Kasvatuksen ja opetuksen toimiala	4.2.2015	
Toimialajohtaja, kasvatus ja opetus	☐ Pysyvästi säilytettävä ☒ Määräajan säilytettävä	Sivu 1(2)

TUTKIMUSLUVAN MYÖNTÄMINEN - MARI VILKMAN

Mari Vilkmänin opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, miten Keravan kasvatus- ja opetustoimessa työskentelevät kasvattajat määrittelevät perhetyön varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa, millaisia kehittämistarpeita kasvattajien tietoisuuteen liittyy erityisesti perhetyöhön ohjautumisen näkökulmasta. Tutkimustulokset ovat hyödynnettävissä Keravan varhaiskasvatuksen perhetyön arvioinnissa ja kehittämisessä.

Tutkimuksessa tarkastellaan Keravan varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön tämänhetkisiä näkemyksiä siitä, millaiseksi he kokevat ja määrittelevät perhetyön, sen sisällöt sekä mahdolliset toteuttajat kaupungin varhaiskasvatuksessa. Vilkmän olettaa, että varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevän perhetyön toteutumiseksi kasvattajien on ymmärrettävä paitsi oma roolinsa perhetyön toteuttajana myös perhetyöntekijän merkitys varhaiskasvatuksessa.

Tutkimuksessa sovelletaan laadullisia tutkimusmenetelmiä. Aineisto kootaan osoittamalla avoimista kysymyksistä muodostuva lomakehaastattelu sähköisesti koko Keravan varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstölle (n. 300 henkeä). Aineiston pohjalta nousseista teemoista on tarkoitus toteuttaa myös puolistrukturoitu teemahaastattelu yhdelle päiväkodinjohtajalle. Haastattelun tarkoituksena on selvittää johtajan näkemystä ja vaikutusta perhetyöhön ja sen määrittämiseen.

Tutkimus toteutetaan kokonaisuudessaan vuoden 2015 aikana. Kasvatushenkilöstölle osoitettava lomakehaastattelu on tarkoitus toteuttaa keväällä 2015. Tutkimukseen osallistuva päiväkodinjohtaja tullaan haastattelemaan alkukesästä 2015. Tavoitteena on julkistaa lopullinen tutkimusraportti vuoden 2015-2016 vaihteessa.

Päätös Päätän myöntää tutkimusluvan Mari Vilkmänille edellä kuvatun tutkimuksen toteuttamiseen. Tutkimusluvan ehtona on se, että asianosaiset suostuvat tutkimukseen osallistumiseen. Tutkimuksesta ei saa olla tunnistettavissa tai mainittuna yksittäisiä varhaiskasvatuksen vastuualueen työntekijöitä. Tutkimus tulee toimittaa kasvatus- ja opetustoimeen sen valmistuttua.

Päätöksen allekirjoitus

Tiina Larsson
Toimialajohtaja, kasvatus ja opetus

Pöytäkirja nähtävillä Kasvatus- ja opetustoimi 27.2.2015

Liite 2 Tiedote henkilöstölle

Ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyö Varhaiskasvatuksen perhetyöstä

Olen Mari Vilkman. Työskentelen [REDACTED] päiväkodissa lastentarhanopettajana, ja opiskelen työni ohessa Sosionomin ylempää AMK tutkintoa Hyvinkään Laureassa. Suuntautumislinjani on perhekeskeisen varhaiskasvatuksen kehittäminen ja johtaminen.

Opinnäytetyöni aiheena on perhetyö varhaiskasvatuksessa. Tutkimusta varten tarvitsemani aineiston kokoa kasvattajille suunnatulla kyselyllä. Tutkin millaisena varhaiskasvatuksen kasvatushenkilökunta ymmärtää, kokee ja määrittelee perhetyön varhaiskasvatuksessa.

Olen saanut tutkimusluvan Keravan kasvatus- ja opetustoimeen opinnäytetyötäni varten. Kasvatus- ja opetustoimelle jää vastuu opinnäytetyön tulosten hyödyntämisestä.

Osoitan sähköpostitse kyselyn koko varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstölle.

Sähköisen kyselyn vastausaika on _____.

Kiitos jo etukäteen!!!

Vastaamalla kyselyyn sinä olet osaltasi vaikuttamassa varhaiskasvatuksen kehittämiseen.

Terveisin,
Mari Vilkman

[REDACTED]

Liite 3 Lomakehaastattelu kasvattajille

Sähköinen kysely varhaiskasvattajille varhaiskasvatuksen perhetyöstä

Tämä on Ylemmän AMK opinnäytetyön kysely varhaiskasvatuksen perhetyöstä Keravan varhaiskasvatuksen kasvattajille.

Kysymyksillä on tarkoitus selvittää millaisena varhaiskasvatuksen kasvatushenkilökunta ymmärtää, kokee ja määrittelee perhetyön varhaiskasvatuksessa.

Aluksi on kolme perustietokysymystä ja niiden jälkeen aiheen avoimet kysymykset (5 kpl). Avoimiin kysymyksiin toivon selkeitä ja ytimekkäitä määritelmiä siitä mitä mieltä sinä olet.

Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä vastaajan henkilöllisyys paljastu missään vaiheessa.

Vastaamalla kyselyyn sinä olet osaltasi vaikuttamassa varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Kiitos!

Terveisin,

Mari Vilkman

1. Työnimikkeesi?

Lastentarhanopettaja
Lastenhoitaja

2. Koulutuksesi?

Sosionomi AMK
Kasvatustieteiden kandidaatti
Lähihoitaja
Joku muu, mikä

3. Kauanko olet työskennellyt Keravan kaupungin varhaiskasvatuksessa?

Alle 1 vuosi
1/19
Yli 20 vuotta

4. Mitä on mielestäsi perhetyö Keravan varhaiskasvatuksessa?

5. Kuka / Ketkä mielestäsi toteuttavat perhetyötä varhaiskasvatuksessa?

6. Mikä on varhaiskasvatuksen perhetyössä tärkeää?

7. Miten varhaiskasvatuksen perhetyö mielestäsi tällä hetkellä toteutuu?

8. Miten haluaisit Keravan varhaiskasvatuksen perhetyötä kehitettävän?

Kiitos vastauksestasi!

Liite 4 Lomakehaastattelu johtajille

Varhaiskasvatuksen perhetyön kysely varhaiskasvatuksen johtajille

Opinnäytetyöni aineisto siitä millaisena varhaiskasvatuksen kasvatushenkilökunta ymmärtää, kokee ja määrittelee perhetyön varhaiskasvatuksessa, on valmis.

Aineiston pohjalta nousee selkeitä teemoja, joiden pohjalta olen tehnyt muutaman kysymyksen, johon haluaisin johtajuuden näkökulman.

Kiitos, kun osallistut tutkimukseeni, ja olet osaltasi vaikuttamassa varhaiskasvatuksen kehittämiseen.

Terveisin,

Mari Vilkman

1. Kuinka kauan olet työskennellyt Keravan kaupungin varhaiskasvatussyksikön johtajana?

Alle 1 vuotta

1/19

20 ja yli

2. Kuka / Ketkä mielestäsi toteuttavat perhetyötä varhaiskasvatuksessa?

3. Kenen pitäisi toteuttaa perhetyötä varhaiskasvatuksessa?

4. Millaisena varhaiskasvatuksen perhetyö ilmenee johtajalle?

5. Mikä on johtajan merkitys varhaiskasvatuksen perhetyössä?

6. Miten varhaiskasvatuksen perhetyötä tulisi kehittää?

Kiitos vastauksestasi!